

การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหา
ผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย
A STUDY OF THE BUDDHIST TEACHINGS FOR SOLVING
THE PROBLEMS RESULTING FROM THE THAI-LABOUR STANDARD

นายเขมะทัศน์ ศิริมงคลลาวัลย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหา
ผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย

นายเขมะทัศน์ ศิริมงคลลาวัลย์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**A STUDY OF THE BUDDHIST TEACHINGS FOR SOLVING
THE PROBLEMS RESULTING FROM THE THAI-LABOUR STANDARD**

Mr. Khematut Sirimonkonglarwan

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement For The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)**

**Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand**

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระสุธีธรรมานุวัตร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์..... ประธานกรรมการ

(พระมหากฤษณะ ตรุโณ)

..... กรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร)

..... กรรมการ

(ดร.ประพันธ์ ศุภษร)

..... กรรมการ

(ดร.วุฒินันท์ ก้นทะเตียน)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : พระมหาสมบุญ วุฑฺฒิกโร,ดร
ดร.ประพันธ์ ศุภษร

ประธานกรรมการ
กรรมการ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมานันต์, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

(พระมหากฤษณะ ตรุโณ, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)

กรรมการ

(ดร.ประพันธ์ ศุภษร)

กรรมการ

(ดร.อุฒินันท์ กันทะเตียน)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.ประพันธ์ ศุภษร

กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย

ผู้วิจัย : นายเชเมะทัศน์ ศิริมงคลลาวัลย์

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาสมบุญญ์ วุฑฒิกโร, ดร. ปธ.๑, พธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.

: ดร.ประพันธ์ ศุภยร ปธ.๑, พธ.บ., ศศ.ม., พธ.ด.

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๕ เมษายน ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยได้มีการตั้งวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน ๓) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้หลักพุทธธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

ผลการวิจัยพบว่าผู้ใช้แรงงานมีรายได้ลดลงเนื่องจากการลดลงของชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาของมาตรฐานแรงงานไทย ส่งผลให้ค่าครองชีพเพิ่มขึ้นค่าครองชีพเพิ่มขึ้นประกอบกับมีการใช้จ่ายในการซื้อสิ่งของอำนวยความสะดวกที่ไม่สอดคล้องกับปัจจัย ๔ และทำให้เกิดภาระหนี้สินที่ส่งผลจากการกู้ยืมมาใช้จ่ายในส่วนที่ขาดหายไปกับสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นในการครองชีพ

หลักพุทธธรรมสำหรับแก้ไขปัญหาผู้ใช้แรงงานที่นำมาใช้คือ การบริหารค่าใช้จ่ายให้พอเพียงในการดำเนินชีวิต จากวิธีการลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ ทำให้ได้มาซึ่งหลักพุทธธรรมเพื่อจะใช้ในการแก้ไขปัญหา ๖ หัวข้อประกอบด้วย ๑) หลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง ๒) หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต ๓) หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้ ๔) หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย ๕) หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง ๖) หลักธรรมสำหรับสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ได้ถูกนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหา มี ๒ แนวทางคือ ๑) แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักการหาเหตุและผลทำให้ได้รับทราบถึงปัญหาที่ผู้ใช้แรงงานได้รับรายได้ที่ลดลง

และทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน ๒) แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิและปัญญา มาเป็นหลักในการจัดกลุ่มของ มรรค ๘ โดยเริ่มจากหมวดปัญญาที่ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ ในการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง และ สัมมาสังกัปปะในการวางแนวทางในการแก้ไข ปัญหาด้วย หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต หลักธรรมสำหรับบริหารรายได้ หลักธรรมสำหรับใช้จ่าย และหลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง ในหมวดของศีล ได้ถูกนำมาเป็นกระบวนการ สนับสนุนแนวทางการแก้ไขปัญหานั้นที่ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ใน หมวดของสมาธิ ที่ประกอบด้วย สัมมาวายามะ ถูกนำไปใช้เป็นกระบวนการควบคู่กับแนวทางใน การแก้ไขปัญหา สัมมาสติ มีไว้ใช้ในการกำกับดำเนินการ และ สัมมาสมาธิ มีหน้าที่ตรวจสอบ การทำงานอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่องตามแนวทางในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้ แรงงาน

Thesis Title : A Study of Buddhist Teachings for Solving the Problems
Resulting from the Thai-Labour Standard

Researcher : Mr. Khematut Sirimonkonglarwan

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Somboon Uddhikaro Pali VII, B.A., M.A., Ph.D.

: Dr. Prapan Supasorn Pali VII, B.A., M.A., Ph.D.

Date of Graduation : April 19, 2012

ABSTRACT

This study is of the three objectives, namely:- 1) to study to states of problems faced by the labours, 2) to study the Buddhist Doctrinal Principles in the supporting the life qualities, 3) to study the way's of using the Doctrinal Principles for solving the problems of the life qualities faced by labours.

This research is to study the real problems faced by the labours and to study how the affect to the problems in leading their lives. The economic stages of the pattern of materialism and the uncontrollable consumerism as long as the labours cannot see the importance of the problems and do not have the method of solving these problems, there will be the collection of the problems up to being undesirable culture in developing the peoples, abilities in leading the lives. Thus, it is difficult to collect the qualities and the development of consumption.

The Doctrinal principles in solving the problems faced by the labours are The Four Noble Truths which are applied to the analyzation of the real problems and the real causes of the problems. That is the state of less income and the responsibility of the debt, because they have less hours of working and the high loving condition, the fact of which causes him to borrow some money from other people. So, what is needed is to manage the expenses properly according the income. By lessening the expenses and adding the income. this fact will help us to apply the

Doctrinal principle to daily lives in solving the problems. With The 6 Buddhist Doctrinal principles:-

- 1) The method of the right view.
- 2) The right way of life.
- 3) The principle of revenue management.
- 4) The principle of commodity.
- 5) The principle of sufficiently consuming.
- 6) The principle of development in relationship between the employers and the employees.

These Doctrinal principles are applied to solving the problems faced by the works, by using the principle of Ti Sikkha consisting of the Eightfold Noble Path to be the way of solving the problems faced. by the labours.

The principles of the Buddha Dhanma used in solving the problems in the research can be brought to compare with the problems faced by the labours on different sides. This research is only the exemplary group which can help the reader. To know the easy method of solving the problems and to give the result to solving different problems faced by many organizations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณท่านเจ้าคุณพระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร. (เทียบ สิริธนาโณ) คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย พระมหาสมบูรณ วฑฺฒติโก, ดร. รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยและประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้สั่งสอนความรู้ทางพระพุทธศาสนาในหลักสูตร ผู้ชี้แนวทางในการทำโครงร่าง ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาคอยดูแลเอาใจใส่ให้แนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ จนวิทยานิพนธ์สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณพระมหาทวิ มหาปญฺโญ, ผศ. ดร. พระมหาบุญเลิศ ฐมฺมทสฺสี อาจารย์รังษิ สุทนต์ อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย ผู้สั่งสอนความรู้ทางพระพุทธศาสนาในหลักสูตร พระครูใบฎีกาสันน ทยรฺกฺโข ที่ตรวจสอบรูปแบบวิทยานิพนธ์ให้ถูกต้อง เจ้าหน้าที่ห้องบัณฑิตวิทยาลัย เจ้าหน้าที่ห้องสมุดกลาง ผู้คอยอำนวยความสะดวกตั้งแต่การเรียนในหลักสูตรถึงขั้นตอนต่าง ๆ อาจารย์ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ผู้ตรวจแก้ไขบทคัดย่อภาษาอังกฤษ พระอาจารย์และอาจารย์ทุกท่าน อาจารย์เบญจา ยอดกำเนิด-เอ็ดดิกจ์ แห่งสถาบันวิจัยประชากร ที่ให้คำแนะนำในการสัมภาษณ์และหาข้อมูลในการวิจัย และท่านผู้เกี่ยวข้องที่กล่าวนามมาข้างต้นและไม่ได้กล่าวนามไว้ รวมถึงท่านผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยได้นำมาอ้างอิงประกอบในการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณศิลา ปรณาปิติ ที่ได้เมตตากรุณาประสานงานและชี้แนะให้คำแนะนำ ในส่วนขั้นตอนในการตรวจสอบเอกสาร ก็ได้รับความช่วยเหลือจาก คุณสุภามาส โพธิ์ทอง ที่ให้ความดูแลเอาใจใส่ในขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำวิจัยในครั้งนี้ รวมถึง คุณบริบูรณ์ ศรีทธา ที่ให้คำแนะนำด้านต่างๆ

ความดีและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอบูชาคุณบุพการีผู้ให้กำเนิดและญาติมิตรทุกๆท่าน ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้มีอุปการะให้ได้ประสบแต่ความสุขความเจริญสิริสวัสดิพิพัฒนามงคลสมบูรณผลผลลอคมาตุกาล และขออุทิศส่วนกุศลนี้ ให้แก่ปู่ย่าตายายและญาติมิตรทุกท่าน ที่ได้ล่วงลับไปแล้วอีกด้วย

นายเขมะทัศน์ ศิริมงคลลาวัลย์

๑๕ เมษายน ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย	๕
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
๑.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๕
บทที่ ๒ สภาพปัญหาค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน	๑๖
๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์	๑๖
๒.๒ วิธีการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน	๑๗
๒.๓ ปัจจัยที่ส่งเสริมผลกระทบต่อการใช้จ่าย	๑๘
๒.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย	๒๒
๒.๔.๑ ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ใช้แรงงาน	๒๒

๒.๔.๒ ผลการวิจัยข้อมูลปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๒๓
๒.๔.๓ สภาพปัญหา	๒๔
๒.๒.๔ สาเหตุของปัญหา	๒๕
บทที่ ๓ หลักพุทธธรรมสำหรับแก้ไขปัญหาผู้ใช้แรงงาน	๒๘
๓.๑ หลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง	๒๙
๓.๑.๑ หลักการเหตุและผล (อริยสัจ ๔)	๓๐
๓.๑.๒ หลักการเตรียมความพร้อม (ไตรสิกขา)	๓๐
๓.๒ หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต	๕๔
๓.๒.๑ หลักการครองชีวิต (ฆราวาสธรรม ๔)	๕๔
๓.๒.๒ คุณสมบัติของผู้เจริญ (โศดาปัตตียังคะ ๔)	๕๕
๓.๒.๓ ขยัน (ทฎฐิธัมมิกัตถสังวัตตินิกัสมม ๔)	๕๖
๓.๒.๔ สุขของคฤหัสถ์ (คิหิสุข หรือ กาม โภคิสุข ๔)	๕๖
๓.๒.๕ ความเพียร (สัมมปปธาน ๔)	๕๗
๓.๒.๖ เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล (สังคหัตถุ ๔)	๕๘
๓.๒.๗ ช่องทางแห่งความเสื่อม (อบายมุข ๔ และ ๖)	๕๘
๓.๒.๘ ปลายทางแห่งความเจริญ (วัฒนมุข ๖)	๖๐
๓.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้	๖๒
๓.๓.๑ ความพร้อมขององค์ประกอบ (สมบัติ ๔)	๖๒
๓.๓.๒ หลักความเจริญแห่งชีวิต (จักร ๔)	๖๓
๓.๓.๓ หลักการอดออม (โภควิภาค ๔)	๖๓
๓.๔ หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย	๖๕
๓.๔.๑ หลักการประหยัด (จาคะ โภคาทิยะ ๕)	๖๕
๓.๕ หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง	๖๖
๓.๕.๑ ความพอเพียง (สันโดษ ๓ และ ๑๒)	๖๖
๓.๖ หลักธรรมสำหรับสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง	๖๗
๓.๖.๑ หลักเกื้อกูลระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (ทิส ๖ (ทิสเบื้องล่าง))	๖๗

บทที่ ๔ แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๖๕
๔.๑ หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๖๕
๔.๒ แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๗๑
๔.๒.๑ แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักการหาเหตุและผล (อริยสัจ ๔)	๗๒
๔.๒.๒ แนวทางการแก้ปัญหาคตามหลักไตรสิกขา	๗๒
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๑๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๑๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัยวิเคราะห์	๑๒๒
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๒๒
๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในแง่นโยบายการนำไปใช้	๑๒๒
๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป	๑๒๓
บรรณานุกรม	๑๒๔
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก. เอกสารขออนุญาตให้นิพนธ์สัมภาษณ์	๑๒๘
ภาคผนวก ข. รายชื่อกลุ่มเป้าหมายที่ยินยอมให้ข้อมูลในการทำงานวิจัย	๑๓๐
ประวัติผู้วิจัย	๑๓๒

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๑	สรุปข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์	๒๐
๒	สรุปวิธีการใช้ถ่ายในชีวิตประจำวัน	๒๑
๓	ส่วนประกอบของกิจกรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๓๐
๔	ความสัมพันธ์ของกิจกรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๓๒

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
๑	แบบสังเคราะห์ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย	๑๔
๒	กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)	๑๕
๓	กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาผู้ใช้แรงงาน	๒๖
๔	กระบวนการศึกษาหลักกรรมในการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน	๒๘
๕	กระบวนการศึกษาหลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง	๒๙
๖	กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา	๓๑
๗	กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในหมวดศีล	๓๑
๘	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาวาจา	๓๒
๙	กระบวนการศึกษาหลักสัมมากรรมันตะ	๓๓
๑๐	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาอาชีวะ	๓๕
๑๑	กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในหมวดสมาธิ	๓๖
๑๒	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาวายามะ	๓๙
๑๓	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาสติ	๔๓
๑๔	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาสมาธิ	๔๘
๑๕	กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในหมวดปัญญา	๔๘
๑๖	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาทิฐิ	๕๑
๑๗	กระบวนการศึกษาหลักสัมมาสังกัปปะ	๕๓
๑๘	กระบวนการศึกษาหลักการครองชีวิต	๖๑
๑๙	กระบวนการศึกษาหลักการบริหารรายได้	๖๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก- อรรถกถา-ฎีกา ภาษาบาลี พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาหมกุฏราชวิทยาลัย เรียงตามคัมภีร์ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย)	=	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
---------------	---	-------------	---------	-----------

อรรถกถาพระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.อ. (บาลี)	=	อภิธรรมปิฎก	ธมฺมฺสงฺคณิ	(ภาษาบาลี)
------------------	---	-------------	-------------	------------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่วันที่ ๑๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ รัฐบาลไทยได้ตั้งเป้าหมายการดำเนินการของภาคธุรกิจให้สอดคล้องตาม โครงการพัฒนามาตรฐานแรงงานเพื่อส่งเสริมการค้าเสรี โดยมอบหมายให้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เป็นผู้ดำเนินการตามจุดมุ่งหมาย เพื่อก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ต่อสังคมของภาคธุรกิจไทย นับว่าเป็นมาตรฐานที่มีการรับรองภายใต้กรอบของรัฐธรรมนุญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่มีเนื้อหากล่าวถึง บทบัญญัติของกฎหมายแรงงานที่ว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน สวัสดิการแรงงาน แรงงานสัมพันธ์ ความปลอดภัยอาชีวอนามัยและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ตลอดจนอนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศและสหประชาชาติ^๑ อันก่อให้เกิดการปฏิรูประบบการทำงานต่าง ๆ ของสถานประกอบการที่จะเข้าร่วมจัดทำมาตรฐานแรงงานไทย และยังคงส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับผู้ใช้แรงงานในฐานะผู้ปฏิบัติอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยรูปแบบและข้อกำหนดต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทย จะอ้างอิงและใช้บรรทัดฐานที่ใกล้เคียงกับประเทศที่เจริญ และมีความพร้อมทั้ง ทางด้านค่าครองชีพ ค่าแรง สวัสดิการจากสถานประกอบการ และสวัสดิการของภาครัฐ แต่ความพร้อม และมาตรฐานการดำเนินชีวิตที่ดีเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นเงื่อนไขในการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทย จึงเป็นผลกระทบบนข้อกำหนดที่เชื่อมโยงในสายตาชาวโลก ประกอบกับสถานประกอบการและผู้ใช้แรงงานก็ยังมีได้เตรียมความพร้อมในหลายต่อหลายองค์ประกอบที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จของการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทย

การทำวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้ขอหยิบยกข้อกำหนดในเรื่องของ ชั่วโมงการทำงาน มาศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสถานประกอบการและผู้ใช้แรงงานมากที่สุดสาเหตุจากเงื่อนไขของการกำหนดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาของลูกจ้าง (ส่วนที่เกินจากชั่วโมงการทำงานปกติสัปดาห์ละ

^๑ กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน, มาตรฐานแรงงานไทย (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) พ.ศ.๒๕๔๓)หน้า ๕.

๔๘ ชั่วโมง) ไม่เกินสัปดาห์ละ ๒๔ ชั่วโมงในปีแรกหลังจากการได้รับการรับรองมาตรฐานแล้วในปีที่ ๒ ต้องไม่เกินสัปดาห์ละ ๑๘ ชั่วโมง และในปีต่อไปต้องไม่เกินสัปดาห์ละ ๑๒ ชั่วโมง^๒

ในส่วนของสถานประกอบการผลกระทบที่จะได้รับก็คือ การจัดสรร อัตรากำลังคน ในสายการผลิตที่เพิ่มขึ้นในเพียงพอต่อการผลิตตามยอดสั่งซื้อ จนส่งผลกระทบต่อในเรื่อง ของต้นทุนในการผลิตที่จะต้องสูงขึ้น อันส่งผลให้ค่าแรง , ปริมาณงาน และสวัสดิการก็จะมากขึ้น เป็นเงาตามตัว โดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ หากแม้ว่าสิ่งที่จะได้รับจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยนี้ไม่สามารถหลีกเลี่ยง ได้วิธีการไหนที่จะตอบปัญหาและหาทางออกให้แก่สถานประกอบการ ในบางครั้งการเสียไปซึ่งอะไรบางอย่างที่ควรเสียเราก็ควรที่จะตั้งเป้าหมายในผลลัพธ์ที่จะได้มาเป็นประโยชน์บ้างไม่มากนักน้อย และถ้าหากการบริหารจัดการให้เกิดการพัฒนาที่เกื้อหนุนต่อระบบในอนาคตก็ควรที่จะวางแผนไว้เสียแต่เริ่มต้น เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหารูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ทางด้านผู้ใช้แรงงานผลกระทบที่ได้รับค่อนข้างที่จะรุนแรง เพราะจะกระทบกระเทือนต่อค่าครองชีพโดยตรงในส่วนของค่าล่วงเวลาในการทำงานที่จะต้องลดลงตามข้อกำหนดเรื่อง ชั่วโมงการทำงาน และอัตราค่าจ้างขั้นต่ำที่ถูกจ้างควรได้รับ ตามความเหมาะสมแก่สภาพเศรษฐกิจและสังคม^๓ ซึ่งตามความเป็นจริงในสภาวะปัจจุบันก็ยังไม่เพียงพอต่อการครองชีพ ประกอบกับค่านิยมที่สังคมปัจจุบันเน้นไปทางวัตถุนิยมส่งผลถึงการบริโภคที่ถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นระยะเวลาอันนาน ก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านวัตถุมากกว่าการนำวัตถุดิบของไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง โดยผู้บริโภคเริ่มที่จะแข่งขันกับคนในสังคมไปกับวัตถุดิบความสะดวกต่าง ๆ ที่ใช้ในวิถีประจำวันที่ถูกปรับเปลี่ยนด้วยบริบทของสังคม แต่สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้บริโภคเริ่มที่จะแข่งขันกับตัวเองดูแลเอาใจใส่และเข้าใจถึงจิตใจของตนเองว่าประโยชน์ที่แท้จริงในการบริโภคนั้นคืออะไร

ด้วยเหตุ และปัจจัยที่กล่าวมานี้ ทั้งสถานประกอบการ และผู้ใช้แรงงานต่างได้รับผลกระทบโดยตรงจากการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทย ในฐานะผู้วิจัยได้สังเกตเห็นผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยในข้อกำหนด เรื่อง ชั่วโมงการทำงาน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรื่องการ ใช้แรงงาน การใช้ชีวิตในสังคม และแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ประกอบกับในปัจจุบัน

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๓ สำนักงานคุ้มครองแรงงาน พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ.๒๕๔๑ , กรุงเทพมหานคร : หจก.บางกอกบัสติก , พ.ศ. ๒๕๔๗, หน้า ๑.

แนวคิดจำนวนมากที่มองสังคมเป็นสนามชิงผลประโยชน์ที่ขัดแย้ง^๔ ตามเหตุผลที่กล่าวมา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถที่จะนำมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยได้เป็นอย่างดี ตัวอย่างเช่น การวิเคราะห์ปัญหาโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ อันเป็นบ่อเกิดแห่งการวิเคราะห์ที่แท้จริงตามหลักของพระพุทธศาสนา พร้อมด้วยการปรับเปลี่ยนมุมมองที่ก่อเกิดสัมมาทิฐิ เพื่อที่จะได้นำมาพัฒนา และเตรียมความพร้อมสำหรับผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากปัญหาที่ทำการวิจัย หลักสัพปุริสชน หรือเรียกว่า สัพปุริสธรรม^๕ แล้วนำหลักธรรมที่เกี่ยวกับการหา และใช้ทรัพย์สมบัติที่หามาได้อย่างมีประโยชน์อันเป็นหลักธรรมอันนำความประโยชน์สุขขึ้นต้นที่เรียกว่า ทิฎฐิธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม ๔ ประการอันประกอบด้วย การถึงพร้อมด้วยความหมั่น ด้วยการรักษา ด้วยคนดีเป็นมิตร และการเลี้ยงชีวิตจนถึงหลักการแบ่งทรัพย์เป็น ๔ ส่วนที่เรียกว่า โภควิภาค ๔^๖ คือการใช้ทรัพย์สมบัติที่หามาได้ให้มีคุณค่า ๕ ประการคือ การเลี้ยงตัว บิณฑบาต บุตร ภรรยา และคนในปกครองบำรุงมิตรสหาย ใช้ปกป้องสวัสดิภาพจากภัยอันตราย และทำพลีต่าง ๆ จนถึงการอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์^๗ และหลักธรรมในส่วนของการสร้างสัมพันธภาพอันดีต่อกันในการทำงานระหว่างลูกจ้าง และนายจ้างตามหลักทศ^๘ ด้วยหลักธรรมดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นสมควรว่าเป็นการดีที่คนทำงานในภาคการใช้แรงงานจะได้นำแนวทางและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาแก้ไขปัญหอันเกิดผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยในข้อกำหนด เรื่อง ชั่วโมงการทำงาน และได้ทำการศึกษาหลักธรรม เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหในแนวทางของพุทธศาสนา ที่ได้สอนให้แก้ปัญหาทุกอย่างแม้แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม^๙

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัญหาผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย โดยจะศึกษาถึงปัญหาของผู้ใช้แรงงานว่ามีปัญหาอย่างไร และทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมอะไรที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานเพื่อที่จะนำหลักธรรมเหล่านั้นไปแก้ปัญหาของผู้ใช้แรงงาน และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงานให้ดีขึ้น

^๔ กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน, มาตรฐานแรงงานไทย, หน้า ๕.

^๕ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๓

^๖ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๕๗/๒๐๒.

^๗ อง.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๔๑/๖๔.

^๘ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๕.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๕), หน้า ๕๑๗.

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพปัญหาค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมสำหรับแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการใช้หลักพุทธธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(Documentary Research)ซึ่งมีขอบเขตการวิจัยคือ ศึกษาปัญหาของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย และประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมมาแก้ไขปัญห โดยจะศึกษาข้อมูลจากเอกสาร คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ในพุทธศาสนา ตลอดจนงานวิจัยต่างๆเอกสารวารสาร อินเตอร์เน็ต

๑.๓.๒ ศึกษาภาคสนาม(In-dept interview)โดยศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้ใช้แรงงาน โดยการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานในธุรกิจอุตสาหกรรมที่ทำมาตรฐานแรงงานไทยจำนวน ๒๐ คน โดยแบ่งเป็นระดับปฏิบัติการจำนวน ๑๕ คน ระดับบัญชาการ ๓ คน และระดับบริหาร ๒ คน

๑.๓.๓ ศึกษาเฉพาะกรณีของพนักงาน บริษัท รอยัลแคนอินดัสทรีส์ จำกัด เท่านั้น

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ปัญหาที่แท้จริงของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย

๑.๔.๒ ปัญหาจากหลักพุทธธรรมสำหรับแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

๑.๔.๓ ปัญหาจากแนวทางการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

มาตรฐานแรงงานไทย ในที่นี้หมายถึง มรท ๘๐๐๑ – ๒๕๔๖ ซึ่งเป็นข้อกำหนดในการจัดทำมาตรฐานในการปฏิบัติต่อแรงงานเกี่ยวกับสภาพการจ้างและสภาพการทำงาน เพื่อให้การส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาให้เกิดระบบการบริหารจัดการมาตรฐานแรงงานในสถานประกอบการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงานสู่ความเป็นมาตรฐานสากล

ปัญหา หมายถึง ผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย ด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่ส่งผลถึงองค์ประกอบต่างๆ อันประกอบด้วย ตัวผู้ปฏิบัติ สถานประกอบการ และชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐานของความจริงในสังคมปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๕๑) ที่เน้นบริโภคนิยมโดยใช้วิธีการในการวิเคราะห์ตามหลักอริยสัจ ๔

หลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน หมายถึง หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เอื้อประโยชน์ และสามารถประยุกต์ มาใช้กับการแก้ไขปัญหา และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน

การแก้ไขปัญหา หมายถึง การหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย เรื่องชั่วโมงการทำงาน โดยเน้นทางด้านศีลธรรม และจริยธรรม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยสัจ ๔ อันมีมรรค ๘ แล้วจัดหมวดหมู่ในการนำเสนอตามหลักไตรสิกขา

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ **เชียรวิทย์ พินิจการวัฒนกุล**^{๑๑} กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อกลุ่มผู้ใช้แรงงานก่อสร้างในเขต อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” ถึงสถานการณ์ของกลุ่มผู้ใช้แรงงานที่มีปัญหามากมายเริ่มด้วยจากฐานะยากจน ตกงาน ถูกเลิกจ้าง และถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างจนไม่สามารถที่จะเลี้ยงดูครอบครัว จึงส่งผลให้เกิดปัญหาและยังมีปัจจัยจากผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจซึ่งยังรวมถึงปัญหาการขาดทักษะฝีมือในด้านการงาน และที่พักอาศัยที่ยังต้องเช่า ก่อให้เกิดภาวะค่าใช้จ่าย ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการนำเสนอ

^{๑๑}เชียรวิทย์ พินิจการวัฒนกุล.ผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อกลุ่มผู้ใช้แรงงานก่อสร้างในเขต อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พ.ศ.๒๕๕๒.

^{๑๒}ทศพล ศรีภูณ.สภาพและความต้องการเพื่อการเตรียมตัวด้านอาชีพของผู้ใช้แรงงานในสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมผลิตในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. พ.ศ.๒๕๕๔.

แนวทางการแก้ไขปัญหาเพื่อช่วยเหลือกลุ่มผู้ใช้แรงงาน โดยการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชน องค์กรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐจำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ทั้งในส่วนของผู้ใช้แรงงาน และส่วนของเกษตรกร ซึ่งนั่นก็หมายถึงการทุ่มงบประมาณลงสู่หน่วยงานราชการเพื่อสร้างงาน

๑.๖.๒ ทศพล ศรีคุณ^{๑๑} ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “สภาพและความต้องการเพื่อการเตรียมตัวด้านอาชีพของผู้ใช้แรงงานในสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตในเขตจังหวัดสมุทรปราการ” โดยการศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาสภาพของผู้ใช้แรงงานในสถานะเศรษฐกิจตกต่ำในด้านต่างๆอันจะเป็นองค์ประกอบของปัญหา คือ ด้านลักษณะทั่วไปตามสถานะทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ด้านความพึงพอใจในการทำงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ด้านการรับรู้ข่าวสารข้อมูลทั้งภายในและภายนอกของสถานประกอบการ ด้านการปรับตัวของผู้ใช้แรงงานทั้งที่ต้องการเปลี่ยนและไม่ต้องการเปลี่ยนอาชีพ โดยผลจากการศึกษาทำให้ทราบถึงปัญหาต่างๆอีกมากมาย

๑.๖.๓ บัณฑิตา ทรัพย์กมล^{๑๒} ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ” ว่าเป็นการศึกษาความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรภาคธุรกิจ ประเภทโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร สิ่งที่น่าสนใจคือการสร้างฐานความคิดและประยุกต์ข้อกำหนดของมาตรฐานแรงงานมาเป็นกรอบศึกษาโดยมีกลุ่มเป้าหมายอยู่ในพื้นที่ที่น่าสนใจ ด้านปริมาณและคุณภาพในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางและมีการใช้แรงงานค่อนข้างหลากหลาย ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยเงื่อนไขทางจริยธรรม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องหาที่มาของข้อมูลหลักรวมถึงหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐานที่ยอมรับโดยทั่วกันในการดำเนินการขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งมีรูปแบบของนามธรรมให้เป็นรูปธรรมที่สามารถชี้วัด จึงเป็นข้อมูลที่น่าสนใจ และสมควรที่จะนำมาเป็นข้อมูลเทียบเคียง เพื่อจะได้นำมาเป็นฐานในการศึกษามาตรฐานแรงงานไทยในลำดับต่อไป

^{๑๑} ทศพล ศรีคุณ.สภาพและความต้องการเพื่อการเตรียมตัวด้านอาชีพของผู้ใช้แรงงานในสถานะเศรษฐกิจตกต่ำ ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรมการผลิตในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. พ.ศ.๒๕๔๔.

^{๑๒} บัณฑิตา ทรัพย์กมล. ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาคธุรกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานอุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพ. (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมสงเคราะห์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พ.ศ.๒๕๔๔.

๑.๖.๔ พนิดา นัยพร^{๓๓} ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการขนาดเล็ก : ศึกษากรณีสถานประกอบการกิจการในเขตพระนคร” โดยได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ของนายจ้างและลูกจ้างรวมถึงศึกษาแนวทางการส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการขนาดเล็กโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ อันเป็นการศึกษาถึงการได้รับอิทธิพลจากระบบสังคมจนเกิดการกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆในสถานประกอบการและมีการต่อรองผลประโยชน์ของฝ่ายลูกจ้าง จนเป็นสาเหตุของการก่อเกิดอุดมการณ์ความคิดและความเชื่อของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในด้านทัศนคติที่มีต่อกันและกัน ค่าตอบแทน และสวัสดิการ จนถึงเสนอแนวทางการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ให้มาปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์จัดองค์ประกอบของสิ่งที่ต่างฝ่ายต้องการอย่างเหมาะสม

๑.๖.๕ มนตรี เลิศสกุลเจริญ^{๓๔} กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมจังหวัดนนทบุรี” ถึงการศึกษาแนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ในส่วนนี้ และได้กล่าวถึงความรับผิดชอบต่อผู้วิจัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาศึกษาเทียบเคียงกับการใช้แนวคิดและการนำไปปฏิบัติจริงของความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ภาคธุรกิจเล็งเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญที่จะก่อเกิดและเป็นแบบอย่างให้สังคมในอนาคต หลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่าความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองในชีวิตประจำวัน รับผิดชอบต่อผู้ต่อผู้อื่น แม้กระทั่งความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งจะครอบคลุมถึงในวงการธุรกิจการค้าการลงทุน ด้วยหลักการง่ายๆที่กล่าวไว้ว่าไม่มีสิ่งใดบนโลกอยู่ได้โดยไม่พึ่งพาผู้อื่น หรืออยู่ได้โดยไม่ถูกผู้อื่นพึ่งพา การประกอบธุรกิจในอดีตที่มุ่งหวังแต่ผลกำไรนับวันยิ่งห่างไกลจากวิถีทางของความยั่งยืนในอนาคต การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม จึงเป็นการแสดงออกของผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากใคร่ผู้ใดผู้หนึ่งในรูปแบบการคืนสิ่งที่ได้รับกลับคืนสู่เจ้าของที่แท้จริงนั่นก็คือสังคมนั่นเอง ซึ่งจุดยืนนี้ได้บ่งบอกความสำเร็จ และความมั่นคงของธุรกิจนั้นมาในรูปแบบของการให้อันเป็นการสร้างภาพพจน์อันดีต่อสายตาของผู้คนในสังคม

^{๓๓} พนิดา นัยพร. การแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการขนาดเล็ก : ศึกษากรณีสถานประกอบการกิจการในเขตพระนคร: พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหามบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . พ.ศ.๒๕๔๗.

^{๓๔} มนตรี เลิศสกุลเจริญ. แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจภาคอุตสาหกรรมจังหวัดนนทบุรี : (การบริหารนโยบายสวัสดิการสังคม) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . พ.ศ.๒๕๔๗.

๑.๖.๖ สุทัศน์ อุดมโสภกิจ^{๕๕} ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัญหาครอบครัวของผู้ใช้แรงงานกะกลางคืน : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ” ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวที่ต้องทำงานในช่วงเวลากลางคืน ที่ได้รับผลกระทบ ให้รับทราบถึงปัญหาอย่างแท้จริง เพื่อจะได้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ มากมายหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านสุขภาพ ค่าครองชีพ การเดินทางที่ไม่สะดวก การใช้เวลาแก่คู่สมรสและบุตร ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาอุบัติเหตุในการทำงาน การรับประทานอาหาร ปัญหาการแก้ไขปัญหาในการทำงาน และเมื่อทราบถึงปัญหาเหล่านี้แล้วยังมีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวของผู้ใช้แรงงาน ทางด้านการสร้างความเข้าใจของสมาชิกในครอบครัว ความซื่อสัตย์ การนอกใจ การดื่มสุรา การเล่นการพนัน จนได้สรุปและเสนอแนะข้อคิดให้นายจ้าง โดยจะรวมถึงหน่วยงานต่างๆ ให้ตระหนักถึงความสำคัญ จนถึงคุณภาพชีวิตให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างสถาบันครอบครัวที่เป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมให้มีความมั่นคงและเติบโตอย่างถูกทิศทาง

๑.๖.๗ อร ชวลิตนิธิกุล^{๕๖} ได้กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “มาตรการคุ้มครองแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกาในการค้าระหว่างประเทศที่มีผลต่อประเทศไทย” ถึงการหิวยกประเด็นทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรือการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการคุ้มครองสิทธิแรงงาน ขึ้นมาเป็นเหตุผลหนึ่งในการกีดกันทางการค้าระหว่างประเทศ^{๕๗} ซึ่งเป็นมาตรการที่มีหลักการเป็นต้นแบบในการดำเนินการจัด มาตรฐานแรงงานในด้านต่างๆ รวมถึงมาตรฐานแรงงานไทยในการทำระบบคุณภาพต่างๆ ให้เป็นมาตรฐานที่ใช้กันมาในส่วนต่างๆ ด้วยความสำคัญของการทำมาตรฐานต่างๆ ได้มีการกำหนดกฎเกณฑ์ จนเป็นที่ยอมรับในกลุ่มประเทศต่างๆ แต่ด้วยลักษณะขององค์ประกอบทางด้านต่างๆ ของแต่ละภูมิภาค จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาหาข้อมูลมาเปรียบเทียบก็จะพบถึงความแตกต่างทางด้านเงื่อนไขมาตรฐานของภูมิภาคที่นำไปใช้มากนักน้อยเพียงใด

^{๕๕} สุทัศน์ อุดมโสภกิจ. ปัญหาครอบครัวของผู้ใช้แรงงานกะกลางคืน : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ: พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พ.ศ.๒๕๕๐.

^{๕๖} อร ชวลิตนิธิกุล. มาตรการคุ้มครองแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกาในการค้าระหว่างประเทศที่มีผลต่อประเทศไทย : นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘, หน้า ๒.

จากการทบทวนเอกสารที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเอกสารเหล่านั้นได้กล่าวถึงเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน แต่ไม่ได้เกี่ยวข้อง และกล่าวถึงปัญหาของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาปัญหาของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร และภาคสนาม โดยมีรายละเอียดดังนี้

๑.๗.๑ วิธีการวิจัยเอกสาร

๑. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง ชั้นปฐมภูมิโดยศึกษาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา และปกรณ์วิเสส

๒. สืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ชั้นทุติยภูมิ โดยศึกษาจาก เอกสาร ที่เกี่ยวกับแรงงาน และมาตรฐานแรงงานไทยสิ่งพิมพ์ วิชิตี เว็บไซต์ต่างๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและอื่นๆ

๓. วิเคราะห์หลักธรรมจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา อнуฎีกาปกรณ์วิเสส หนังสือธรรมะ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานใน พระพุทธศาสนา

๑.๗.๒ วิธีการวิจัยภาคสนาม

ในการศึกษาวิจัย เรื่องศึกษาการศึกษาปัญหาของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

๑. รูปแบบวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือวิธีการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยการวิเคราะห์ความหมายที่แฝงจากบทความสัมภาษณ์ การใช้ชีวิตประจำวัน ข้อมูลส่วนตัว ผลกระทบต่างๆที่ได้รับของกลุ่มเป้าหมายด้วยหลักสถิติ และนำมาวิเคราะห์ตามหลักธรรมในหัวข้อของอริยสัจ ๔

๒. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

เป็นการศึกษาถึงเนื้อหาข้อมูลที่ได้จากกระบวนการศึกษาปัญหาของผู้ใช้แรงงานจากการ สัมภาษณ์พนักงานกลุ่มเป้าหมายของ บริษัท รอยัลแคนแอดอินดัสทรีส์ จำกัด ที่มีการประกอบกิจการและมีคุณสมบัติดังนี้

ก) คุณสมบัติของสถานประกอบการ

๑) เป็นบริษัทที่มีการจัดทำระบบมาตรฐานแรงงานไทยมาแล้วตั้งแต่เริ่มต้น และยังมี การทำระบบนี้ถึงปัจจุบัน

๒) มีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านการปฏิบัติ และบุคลากรในการดำเนินการทั้ง ระบบได้ครบถ้วนครบคลุม

๓) ได้รับการรับรองการทำมาตรฐานตามระบบที่สามารถตรวจสอบได้จากกรม สวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มาตั้งแต่เริ่มมี โครงการมาตรฐานแรงงานไทย

๔) บริษัทได้มีแนวทางในการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครอง แรงงานซึ่งเป็นแนวทางของการรับผิดชอบต่อสังคมมาเป็น ระยะเวลาร่วม ๒๐ กว่าปีซึ่งทางผู้วิจัย ได้ทำการจัดกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลของผู้ใช้แรงงานจำนวน ๒๐คน และจะ แบ่งกลุ่มเป้าหมายจำนวนเป็น ๓ กลุ่ม

ข) จำนวนกลุ่มเป้าหมายในการให้สัมภาษณ์

๑) กลุ่มระดับปฏิบัติการ	จำนวน ๑๕ ท่าน	คิดเป็นร้อยละ ๗๕
๒) กลุ่มระดับบังคับบัญชา	จำนวน ๓ ท่าน	คิดเป็นร้อยละ ๑๕
๓) กลุ่มระดับบริหาร	จำนวน ๒ ท่าน	คิดเป็นร้อยละ ๑๐

ค) คุณสมบัติกลุ่มเป้าหมายที่เลือกมาสัมภาษณ์นี้จะแบ่งวิธีการคัดสรรดังนี้

๑) กลุ่มระดับปฏิบัติการ ใช้วิธีการสุ่มจากพนักงานโดยมิได้เจาะจง

๒) กลุ่มระดับบังคับบัญชาจะคัดเลือกโดยอ้างอิงหน่วยงานที่มีจำนวนพนักงานภายใต้ การบังคับบัญชาจำนวนมาก

๓) กลุ่มระดับบริหารที่เลือกมาสัมภาษณ์จะเป็นกลุ่มที่สัมผัสกับการใช้ชีวิตของ พนักงานค่อนข้างใกล้ชิด และเข้าใจระบบมาตรฐานแรงงานไทยเป็นอย่างดี เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่

ได้สรุปจากการสัมภาษณ์มานำเสนออย่างละเอียดตรงไปตรงมา อันจะนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหายอย่างแท้จริง

ด้วยรายละเอียดประกอบกับคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล ที่ได้รับผลกระทบ และได้สัมผัสกับการทำระบบมาตรฐานแรงงานไทย จึงทำให้เกิดการเกื้อหนุนในขบวนการวิจัยในขั้นต่อไป

๓. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแรงงานที่ได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย เครื่องมือที่ใช้วัด ๒ ขั้นตอน คือ

ก) บทสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) ^{๑๑}

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย โดยจะใช้วิธีการจัดการระบบข้อมูลการสัมภาษณ์โดยไม่ใช้แบบสอบถามให้มาเป็นฐานข้อมูลสถิติ ให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุม และสามารถนำฐานข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ได้ในกระบวนการเปรียบเทียบปัญหาผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย ที่มีบรรทัดฐานการปฏิบัติต่อแรงงานแสดงถึงความรับผิดชอบทางสังคม อันนำไปสู่การส่งเสริมโอกาสการแข่งขันของธุรกิจไทย และยกระดับคุณภาพชีวิตแรงงาน^{๑๒}

เพื่อที่จะได้มาถึงซึ่งปัญหาที่แท้จริงของผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายว่ามีส่วนใดที่เกี่ยวข้องจนได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยหรือไม่

ข) หลักกรรมที่ใช้ในการวิเคราะห์

การวิจัยนี้ให้ความสำคัญในการดำเนินชีวิต โดยจะใช้หลักของอริยสัจ ๔ มาวิเคราะห์ถึงเหตุและผลของปัญหาว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดบนพื้นฐานการบริโภคตามหลักปัจจัย ๔ ซึ่งเป็นการคิดแบบแก้ไขปัญหาก็เป็นวิธีคิดตามเหตุและผลสืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไข และทำ

^{๑๑} เบญจมา ยอดดำเนิน – แอ๊ดติคส์ บุปผา ศิริรัศมี วาทีนิ บุญชะลิกย์ . การศึกษาเชิงคุณภาพ: เทคนิคการวิจัยภาคสนาม : นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากรสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล . หน้า ๘๑.

^{๑๒} กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน, มาตรฐานแรงงานไทย ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจไทย (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงแรงงาน), หน้า ๑.

การที่ต้นเหตุจัดเป็น ๒ คู่ คือทุกข์และสมุทัย อันเป็นผลและเหตุ นิโรธและมรรค เป็นภาวะสิ้นปัญหาและวิธีการเป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำการในการแก้ไขสาเหตุ^{๑๕}

๑) สํารวจและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ๒๐ คน แบ่งเป็นระดับปฏิบัติการ ๑๕ คน ระดับบัญชาการ ๓ คน ระดับบริหาร ๒ คน

๒) วิเคราะห์ปัญหาของผู้ใช้แรงงานตามข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

๔. หลักการวัดและการวิเคราะห์

ก) การเก็บข้อมูลและการวัดข้อมูล

๑) ผู้วิจัยประเด็นที่จะนำมาทำหัวข้อวิจัย

๒) จัดทำหัวข้อการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- ตั้งประเด็นให้สอดคล้องกับข้อมูลที่ต้องการทราบตามวัตถุประสงค์
- ตั้งคำถามตามวัตถุประสงค์
- รวบรวมคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- เสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ และเสนอแนะ
- แก้ไขแล้วนำไปใช้ในการสัมภาษณ์

๓) ดำเนินการสัมภาษณ์ระดับลึก(In-depth Interview) โดยจะนำคำถามมาซักถามให้ครบตามประเด็นที่กำหนดไว้

๔) ผู้วิจัยได้ทำตารางสรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น

- ข้อมูลทั่วไป อันประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน
- วิธีการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน
- ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่าย
- วิธีการแก้ไขปัญหาทางการใช้จ่าย

๕) ผู้วิจัยได้บันทึกผลวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาที่ได้รับกับหลักพุทธธรรม เพื่อหาข้อสรุปของการนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ , พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ , พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมมิก จำกัด , พ.ศ.๒๕๔๖), หน้า ๖๘๑.

๖) ผู้วิจัยจัดฐานข้อมูลจากผลการสัมภาษณ์มาเป็นข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ โดยจะนำเนื้อหาจากการสัมภาษณ์มาเป็นข้อมูลพื้นฐานสถานะของกลุ่มเป้าหมายว่า มีชีวิตความเป็นอยู่ รายรับ รายจ่าย วิธีการบริหารทรัพย์สิน การแก้ไขปัญหาในการใช้จ่ายรายได้ ว่าได้รับผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยในส่วนตัวและใช้หลักอริยสัจ ๔ หาสาเหตุอันเป็นที่มาของผลและเหตุของปัญหาที่แท้จริง

ข) การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากบทสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามวิธีทางสถิติ โดยการจำแนกเป็นเนื้อหาของบทสัมภาษณ์ถึงวิธีการใช้จ่ายและการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตในการทำงานภายใต้เงื่อนไขของมาตรฐานแรงงานไทย เพื่อหาสาเหตุของปัญหาให้ได้ประเด็นดังต่อไปนี้

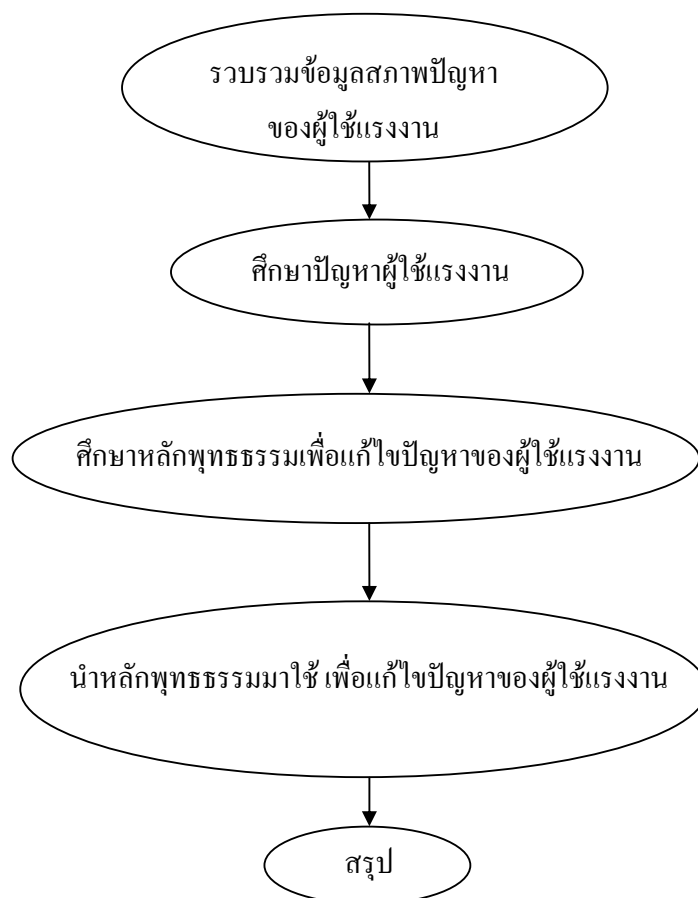
๑) สรุปผลการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ว่าปัญหาต่างๆได้เกี่ยวข้องและเป็นต้นเหตุมาจากมาตรฐานแรงงานไทยหรือไม่

๒) วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาว่ามาจากอะไร และวิธีการแก้ไขปัญหาที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างไรจึงได้ผล

๓) นำวิธีการแก้ไขปัญหาที่ได้รับการวิเคราะห์มาจัดหมวดหมู่ตามหลักกรรมแล้วทำการศึกษา

๔) นำหลักกรรมที่จัดหมวดหมู่มาบูรณาการในเข้ากับการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับผลกระทบหรือปัญหาจากมาตรฐานแรงงานไทย

๑.๗.๓ สังเคราะห์ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

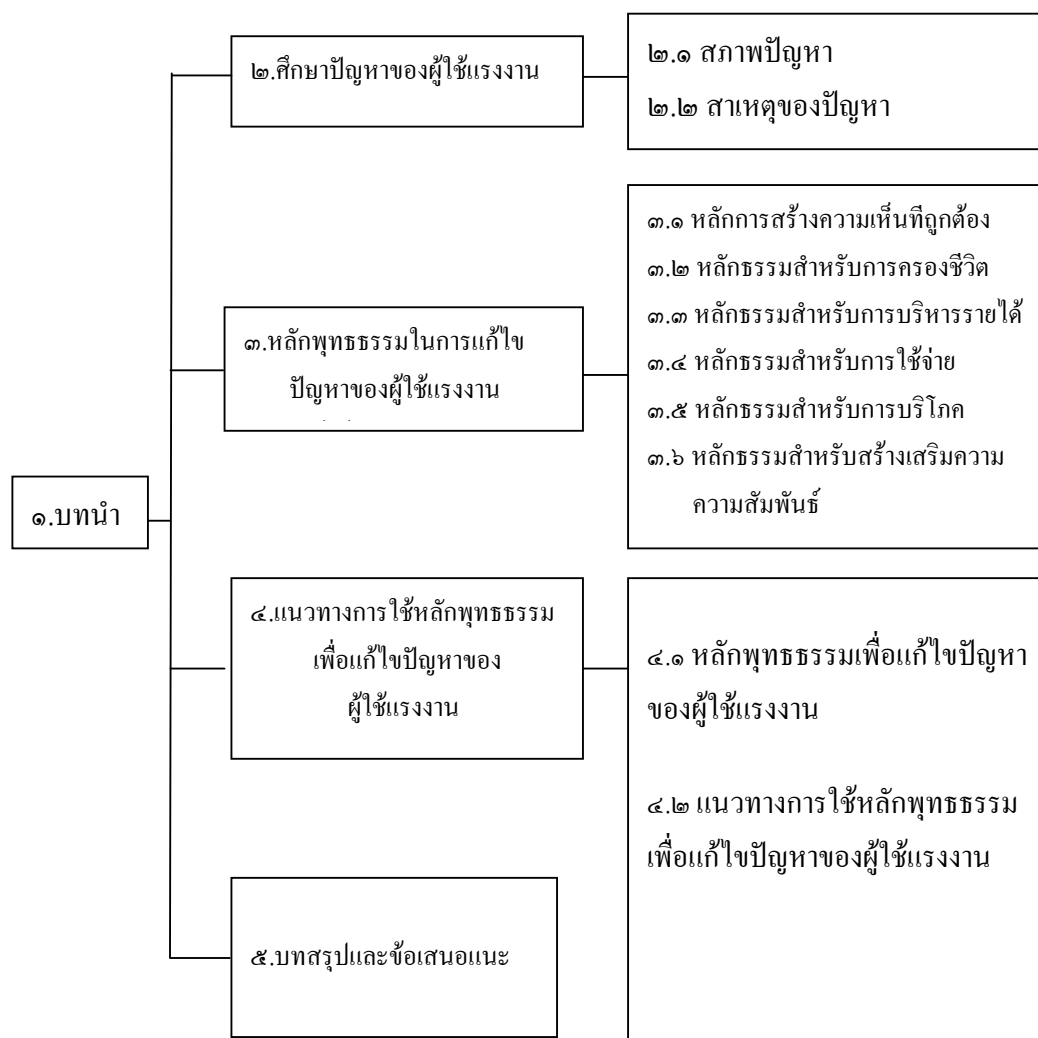
แผนภาพที่ ๑ แบบสังเคราะห์ สรุปและนำเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑.๘.๑ ทำให้ทราบสภาพปัญหาค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน
- ๑.๘.๒ ทำให้ทราบหลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน
- ๑.๘.๓ ทำให้ทราบวิธีการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหของผู้ใช้

แรงงาน

๑.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒ ผังกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

บทที่ ๒

สภาพปัญหาค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน

ในการศึกษาวิจัยปัญหาผู้ใช้แรงงานที่เกิดจากผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย ได้ใช้การสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายเป็นฐานข้อมูล ในการหาต้นเหตุของปัญหาและใช้การวิเคราะห์ปัญหาด้วยหลักอริยสัจ ๔ บนพื้นฐานการบริโภคด้วยหลักปัจจัย ๔ ซึ่งจะได้นำเสนอผลผลของการวิจัยตามลำดับดังนี้

๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

การได้มาซึ่งข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลทำให้ทราบถึงรายละเอียดในข้อมูลที่จะนำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์ โดยได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

๒.๑.๑ เพศของกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

เพศชายจำนวน ๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐

เพศหญิงจำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๐

๒.๑.๒ อายุของกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย

อายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปีมีจำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕

อายุระหว่าง ๓๑-๔๐ ปีมีจำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๐

อายุระหว่าง ๔๑-๕๐ ปีมีจำนวน ๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐

อายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมี จำนวน ๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๕

๒.๑.๓ สถานะภาพ

โสดจำนวน ๑๑ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๕

สมรสจำนวน ๙ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๕

๒.๑.๔ จำนวนสมาชิกในครอบครัวของกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕ อาศัยอยู่ตัวคนเดียว

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๕อาศัยกับสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๒ คน

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐อาศัยกับสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๓ คน

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๕อาศัยกับสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๔ คน

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕ อาศัยกับสมาชิกในครอบครัวจำนวน ๕ คน

กลุ่มเป้าหมายที่อาศัยแบบครอบครัวมีจำนวน ๑๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๕ ในจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยแบบครอบครัวนี้มีสมาชิกในครอบครัวกลุ่มดังกล่าวที่ไม่มีรายได้จำนวน ๑๑ ครอบครัว โดยอาศัยค่าเฉลี่ยต่อครอบครัวดังนี้

ในอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ ๑ ท่านต่อสมาชิก ๑ ท่านที่มีรายได้มีจำนวน ๓ รายคิดเป็นร้อยละ ๑๕

ในอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ ๑ ท่านต่อสมาชิก ๒ ท่านที่มีรายได้มีจำนวน ๑ รายคิดเป็นร้อยละ ๕

ในอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ ๑ ท่านต่อสมาชิก ๓ ท่านที่มีรายได้มีจำนวน ๒ รายคิดเป็นร้อยละ ๑๐

ในอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ ๒ ท่านต่อสมาชิก ๒ ท่านที่มีรายได้จำนวน ๓ รายคิดเป็นร้อยละ ๑๕

ในอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ ๒ ท่านต่อสมาชิก ๑ ท่านที่มีรายได้จำนวน ๑ รายคิดเป็นร้อยละ ๕

ในอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ ๓ ท่านต่อสมาชิก ๒ ท่านที่มีรายได้จำนวน ๑ รายคิดเป็นร้อยละ ๕

ในส่วนของอัตราส่วนสมาชิกในครอบครัวที่ไม่มีรายได้ต่อสมาชิกในที่มีรายได้สามารถบ่งบอกได้ถึงภาระที่เกิดขึ้นในครอบครัวซึ่งจะเกิดผลกระทบต่อการใช้จ่ายในภาคครัวเรือน และสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เพียงพอของจำนวนผู้ใช้แรงงานจำนวน ๒ รายคิดเป็นร้อยละ ๑๐ ที่มีการรับภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนจากจำนวนสมาชิกที่ไม่มีรายได้มากกว่ามีรายได้

๒.๑.๕ ลักษณะรายได้

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๕ มีรายได้เป็นรายวันเป็น

พนักงานชาย ๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๕ พนักงานหญิง ๖ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๐

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๑ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๕ มีรายได้เป็นรายเดือนเป็นพนักงานชาย ๑๐ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐ พนักงานหญิง ๑ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕

๒.๑.๖ ตำแหน่งงาน

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐ ทำงานอยู่ในตำแหน่งระดับบริหาร

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๕ ทำงานอยู่ในตำแหน่งระดับบังคับบัญชา

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๑๔ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๗๕ ทำงานอยู่ในตำแหน่งระดับปฏิบัติการ

๒.๑.๗ ระดับการศึกษา

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐ มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๕ มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕ มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๔ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๐ มีการศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

กลุ่มเป้าหมายจำนวน ๔ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๐ มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี

๒.๒ วิธีการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

จะแสดงถึงลักษณะการบริโภคที่ปฏิบัติ และความเพียงพอในการบริโภคของผู้ใช้แรงงานอันเป็นที่มาของปัญหาที่จะดำเนินการแก้ไข

๒.๒.๑ แหล่งที่มาของรายได้ ประกอบด้วย

จากรายได้ประจำจำนวน ๒๐ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

จากค่าล่วงเวลา จำนวน ๑๖ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๘๐

จากธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๑ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕

๒.๒.๒ การใช้จ่ายในรอบเดือน ประกอบด้วย

ค่าสาธารณูปโภคมี	จำนวน ๑๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐
ค่าอุปโภคบริโภคมี	จำนวน ๑๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๕
ค่าที่พักอาศัยมี	จำนวน ๑๖ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๘๐
ค่าการเก็บออมมี	จำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕
ค่าบริหารความเสี่ยงมี	จำนวน ๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๕
ค่าประกอบธุรกิจมี	จำนวน ๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐
ค่าใช้หนี้สินในระบบมี	จำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕
ค่าใช้หนี้สินนอกระบบมี	จำนวน ๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๕

๒.๒.๓ ความเพียงพอในการใช้จ่ายในรอบเดือน

ผู้ใช้แรงงานจำนวน ๑๐ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐ มีรายได้เพียงพอ
ผู้ใช้แรงงานจำนวน ๑๐ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐ มีรายได้ไม่เพียงพอ

๒.๓ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่าย

๒.๓.๑ ปัญหาที่ส่งผลกระทบประกอบด้วย

ค่าครองชีพที่สูงขึ้นมี	จำนวน ๑๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๗๕
มีรายรับน้อยลงมี	จำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๐
ขาดการวางแผนที่ดีมี	จำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๐
มีการเพิ่มภาระหนี้สินมีจำนวน	๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐

๒.๓.๒ วิธีการแก้ไขปัญหาทางด้านการใช้จ่าย ประกอบด้วย

การประหยัดมี	จำนวน ๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐
การอดออมมี	จำนวน ๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๕
การหารายได้เสริมมี	จำนวน ๑๐ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐
การลดรายจ่ายมี	จำนวน ๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐
การวางแผนในการใช้จ่ายมีจำนวน	๑๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๗๕

๒.๔ วิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย

๒.๔.๑ ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ใช้แรงงาน

จากผลวิจัยในข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายที่พบปัญหาหากนำมาเชื่อมโยงแล้วเปรียบเทียบ จะพบกับการกระทำที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงานเป็นลำดับดังนี้

๑. ผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายร้อยละ ๔๕ เป็นพนักงานรายวัน จึงมีรายได้จากการทำงาน เฉพาะในวันที่ได้ทำงานเท่านั้น ฉะนั้นในหนึ่งสัปดาห์จะมีวันหยุด ๑ วันที่ไม่มีรายได้ประกอบกับมีเพียงร้อยละ ๕ ที่มีการประกอบธุรกิจส่วนตัวและก็เป็นพนักงานรายเดือน ฉะนั้นรายได้ของผู้ใช้แรงงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะต้องมีการจัดสรรการใช้รายได้ให้เพียงพอกับส่วนที่ไม่มีรายได้

๒. แหล่งที่มาของรายได้ของกลุ่มเป้าหมายจะมี ๓ ส่วนคือ รายได้ประจำ ค่าล่วงเวลา และการประกอบธุรกิจส่วนตัว ข้อมูลนี้จะแสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยจะชัดเจนมากยิ่งขึ้นเนื่องเก็บร้อยละ ๕๐ ของผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูลถึงความไม่เพียงพอในการจ่ายค่าครองชีพในรอบเดือนและคนกลุ่มนี้ร้อยละ ๘๐ มีรายได้ในการใช้จ่ายจากการทำงานล่วงเวลา หากจะลดทอนโดยจะเหมารวมว่าร้อยละ ๒๐ ที่ไม่มีรายได้จากการทำงานล่วงเวลา มีความเพียงพอในการใช้จ่ายในรอบเดือน ก็ยังมีถึงร้อยละ ๔๐ ที่ไม่สามารถบริหารค่าใช้จ่ายในรอบเดือนให้ราบรื่น และผู้ใช้แรงงานจำนวน ๒ รายคิดเป็นร้อยละ ๑๐ ที่มีการรับภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือนจากจำนวนสมาชิกที่ไม่มีรายได้มากกว่ามีรายได้ ประกอบกับมีแนวทางการปฏิบัติต่อลูกจ้างในมาตรฐานแรงงานไทยในส่วนของชั่วโมงการทำงานที่จะต้องกำหนดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาของลูกจ้าง^{*} จึงจำเป็นที่ผู้ใช้แรงงานจะต้องได้รับผลกระทบโดยตรงในด้านของรายได้ที่ลดลง

๓. การใช้จ่ายในรอบเดือนเฉลี่ยร้อยละ ๗๐ ต้องจ่ายค่าสาธารณูปโภคและค่าที่พักอาศัย รวมถึงการเก็บออมมีเพียงร้อยละ ๑๕ ใช้นี้สินในระบบถึงร้อยละ ๑๕ หนี้สินนอกระบบร้อยละ ๒๕ หากจะคิดจำนวนน้อยที่สุดที่ต้องใช้จ่ายครบทุกรายการมีถึงหนึ่งในสี่ของกลุ่มเป้าหมาย แต่ที่นำไปข้อสังเกตว่าพอถามถึงความเพียงพอในการใช้จ่ายรอบเดือนมีถึงร้อยละ ๕๐ ที่ให้คำตอบว่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ สะท้อนให้เห็นถึงการใช้จ่ายที่นอกเหนือจากสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต

* กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน, มาตรฐานแรงงานไทย ความรับผิดชอบทางสังคมของธุรกิจไทย (กรุงเทพมหานคร: กระทรวงแรงงาน), หน้า ๘.

ประกอบกับ ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ระดับผู้บังคับบัญชาในส่วนของการทำงานเพื่อใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายซื้อสินค้าตามยุคสมัย เกิดการแข่งขันทางด้านวัตถุ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของการเพิ่มภาระหนี้สินร้อยละ ๖๐ ทั้งหมดนี้จึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความไม่เพียงพอในการใช้จ่าย และทำให้เกิดการกู้หนี้ยืมสินทั้งในระบบและนอกระบบ

หากจะนำผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายมาอธิบาย พอที่จะสรุปเบื้องต้นได้ว่าการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทยมีผลกระทบต่อผู้ใช้แรงงาน จากการลดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาส่งผลให้รายรับที่จะนำมาใช้จ่ายลดลง และความเป็นอยู่ในสังคมปัจจุบันที่ปลูกฝังแนวคิดทางวัตถุนิยมที่มีการแข่งขันทางด้านวัตถุภายนอก(คุณค่าเทียม)โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าที่แท้จริงในการดำเนินชีวิตที่จะต้องประกอบด้วยหลักการและจุดมุ่งหมาย ซึ่งเป็นวิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมผัส ของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ^๒ เพราะหากไม่คำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ก็มีอันจะส่งผลถึงปัญหาทางด้านต่างๆอีกมากมาย

๒.๔.๒ ผลการวิจัยข้อมูลปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายการศึกษาเนื้อหาของบทสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายได้พบสภาพปัญหาอันผู้วิจัยจะใช้วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม คือ อริยสัจ ๔ หรือคิดแบบแก้ปัญหา ซึ่งสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นๆได้ทั้งหมด^๓ อยู่ในข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของกลุ่มเป้าหมาย แยกได้เป็นกลุ่มดังนี้

๑. **ทุกข์** ปัญหาที่ผู้ใช้แรงงานได้รับจากการดำเนินชีวิตโดยจะใช้พื้นฐานกายภาพเป็นบรรทัดฐานเบื้องต้น โดยมีปัจจัย ๔ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เป็นตัวชี้วัดพบว่า

ร้อยละ ๙๕ มีค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการครองชีพที่สูงขึ้น

ร้อยละ ๖๐ ขาดการวางแผนที่ดีเกี่ยวกับการจัดสรรรายรับรายจ่าย

ร้อยละ ๔๐ มีรายได้น้อยลง

ด้วยข้อมูลที่น่าเสนอไปแล้วนี้ถ้าจะวิเคราะห์สภาพปัญหาด้วยองค์ประกอบของปัจจัยภายใน (Internal Analysis) คือปัจจัยที่ควบคุมและบริหารจัดการได้ด้วยศักยภาพของผู้ใช้แรงงาน และปัจจัยภายนอก (External Analysis) คือปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ด้วยศักยภาพของผู้ใช้

^๒ พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๖๘๓

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘๑.

แรงงาน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนา และตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาด้วยศักยภาพของผู้ใช้แรงงานในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง

๒. สมมุติ ต้นเหตุของปัญหา คือต้นตอที่แท้จริงของปัญหา ในงานวิจัยได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เรื่องวิธีการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน รายรับ รายจ่าย ที่เป็นสาเหตุของปัญหาด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

ร้อยละ ๖๐ เพิ่มภาระใช้จ่ายให้กับตนเองทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้

ร้อยละ ๕๐ มีการบริหารค่าใช้จ่ายในรอบเดือนไม่เพียงพอ

ซึ่งพบว่านอกจากรายได้ที่ลดลงจากปัญหาลดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาและค่าครองชีพที่สูงขึ้นซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถควบคุมได้ แต่การใช้จ่ายของผู้ใช้แรงงานได้เสียไปกับสิ่งของฟุ่มเฟือยบนพื้นฐานวัตถุนิยมและการที่ไม่สามารถบริหาร ซึ่งจะสร้างปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่าย จึงจะเป็นปัญหาที่แท้จริงที่สมควรจะถูกนำมาแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

๒.๔.๓ สภาพปัญหา

สภาพปัญหาเกิดจากการบริหารค่าใช้จ่ายในรอบเดือนอย่างไม่เพียงพอจากการสัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายที่ทำงานในสถานประกอบการที่ได้มีการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทยทำให้ได้รับทราบถึงปัญหาของผู้ใช้แรงงานจากข้อมูลมีค่าใช้จ่ายในรอบเดือนเป็นรายจ่ายหลักดังนี้

ค่าสาธารณูปโภคร้อยละ ๕๐

ค่าอุปโภคบริโภคร้อยละ ๕๕

ค่าที่พักอาศัยร้อยละ ๘๐

ค่าน้ำมันในระบบร้อยละ ๓๕

ค่าน้ำมันนอกระบบร้อยละ ๒๕

รวมทั้งหมดโดยเฉลี่ยเป็นรายจ่ายหลักที่จำเป็นต้องจ่ายในรอบเดือนคิดเป็นจำนวนร้อยละ ๕๐ ของผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมาย และในส่วนของผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการใช้จ่าย ยังมีการเพิ่มภาระในการใช้จ่ายถึงร้อยละ ๖๐ ทั้งในแบบควบคุมการใช้จ่ายได้และไม่สามารถควบคุมการใช้จ่ายได้ ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากฐานความคิดที่ขาดการวางแผนของผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายที่มีถึงร้อยละ ๔๐ จึงส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นในการดำรงชีวิต และจากการสัมภาษณ์ผู้บังคับบัญชาทำให้ทราบว่ามีพฤติกรรมของพนักงานผู้ได้บังคับบัญชาที่แข่งขันกันในด้านของวัตถุฟุ่มเฟือยอันมีความอยากมีอยากได้ในสิ่งของทรัพย์สินที่ไม่ได้มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต โดย

มิได้คำนึงถึงรายรับที่จะต้องนำไปใช้จ่ายในรายจ่ายหลัก และรายจ่ายที่นอกเหนือจากการวางแผน ประกอบกับรายรับของผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายร้อยละ ๘๐ ได้ผูกพันรายได้หลักไว้กับค่าล่วงเวลา เมื่อสถานประกอบการได้นำระบบมาตรฐานแรงงานไทยที่มีข้อกำหนดที่ผูกพันกับการจำกัดค่าล่วงเวลา และลดชั่วโมงการทำงานล่วงเวลา รายได้ที่ผู้ใช้แรงงานได้รับจึงส่งผลให้เกิดความไม่เพียงพอในการบริหารค่าใช้จ่ายในรอบเดือนของผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมาย และถ้าหากไม่มีการแก้ไข ปัญหาจะมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต สภาพปัญหาของผู้ใช้แรงงานพอที่จะอธิบายได้ดังนี้

การบริหารค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอต่อการครองชีพ เนื่องจากรายได้ที่ลดลงจึงเบียดเบียนค่าใช้จ่ายหลักเมื่อค่าใช้จ่ายหลักไม่พอก็สร้างหนี้สิน เพื่อที่จะนำสิ่งที่กู้ยืมนั้นมาใช้ดำเนินชีวิต ก่อให้เกิดภาระหนี้สินขึ้นอีก

๒.๔.๔ สาเหตุของปัญหา

จากสภาพปัญหาที่มีการบริหารค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอเพราะรายได้ที่ลดลงจนทำให้เกิดภาระหนี้สินมากขึ้น จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และทำการวิเคราะห์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

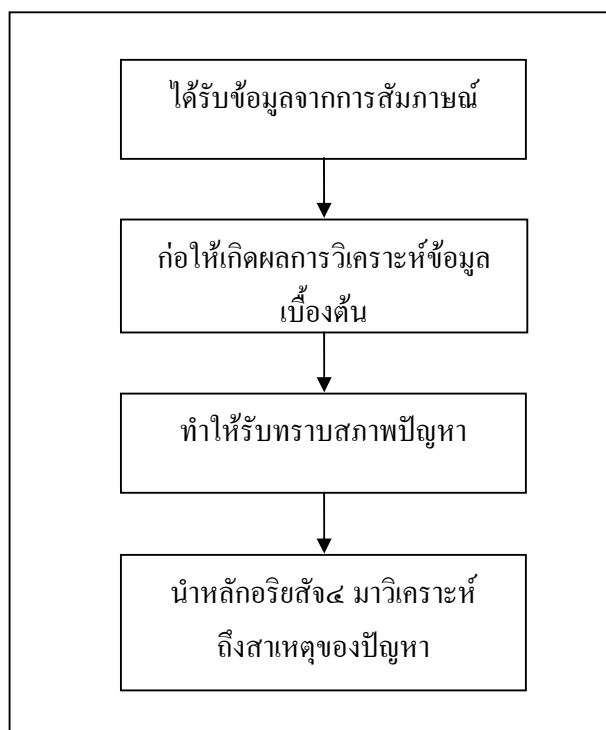
๑. รายได้ที่ลดลงจากข้อกำหนดเรื่องชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาที่มีการจำกัด ตามข้อกำหนดของการทำมาตรฐานแรงงานไทยที่กล่าวถึงชั่วโมงการทำงานไม่เกินสัปดาห์ละ ๔๘ ชั่วโมง และการทำงานล่วงเวลาไม่เกินสัปดาห์ละ ๒๔ ชั่วโมงด้วยสภาพความเป็นอยู่ของผู้ใช้แรงงานที่จะต้องดำเนินชีวิตในสภาพเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันทั้งในด้านของค่าครองชีพที่สูงตามภาวะเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ภาระที่จะต้องดูแลตนเอง และครอบครัว ค่าสาธารณูปโภค ค่าที่พักอาศัย ค่าใช้จ่ายจิปาถะ และที่สำคัญยังมีการแข่งขันด้านวัตถุดิบรูปแบบของสิ่งอำนวยความสะดวกในประเภทต่างๆ ที่มีวิวัฒนาการเกินกว่าคุณสมบัติที่จะนำมาใช้ ซึ่งทำให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในด้านของความสะดวกสบายในการใช้สอย และด้านราคาที่สูงขึ้นเป็นเงาตามตัว ในฐานะกลุ่มเป้าหมายก็เป็นหนึ่งในผู้บริโภค ดังนั้นสภาพของปัญหาผู้ใช้แรงงานจึงแสดงออกมาในรูปของการใช้จ่ายที่ไม่เพียงพอ

๒. ภาระหนี้สินของผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายที่มีมากถึงร้อยละ ๔๐ ซึ่งในจำนวนนี้ ครั้งหนึ่งมีภาระหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบด้วยตัวเลขดังกล่าวที่ได้จากการเก็บข้อมูล การทำหน้าที่ทั้งในครอบครัว และที่ทำงานจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว ในด้านการบริหารค่าใช้จ่ายในรอบเดือนข้อมูลเบื้องต้นผู้ใช้แรงงานยังมีการสร้างหนี้สินจากอีกที่หนึ่งไปชำระหนี้สินอีกที่หนึ่ง ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะทำให้เกิดหนี้สินไม่มีวันสิ้นสุด ผลประโยชน์อยู่ที่เจ้าหนี้ในรูปแบบของดอกเบี้ยที่สูงขึ้น ทำให้สภาพความเป็นอยู่เกิดความไม่มั่นคงในการดำเนินชีวิต

จากจุดนี้จึงมีความจำเป็นที่ผู้วิจัยจะต้องหาที่มาของสภาพปัญหาที่ได้รับทราบข้อมูลนั้นก็คือ มาจากปัจจัย ๒ ด้าน ได้แก่ การจัดทำมาตรฐานแรงงานไทย ซึ่งหากในมุมมองของผู้ใช้แรงงานในการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนก็คือ อุปสรรค ซึ่งเป็นผลกระทบจาก ผู้ที่ได้รับอุปสรรคจะไม่สามารถประเมินได้ว่าจะควบคุมสถานการณ์หรือเหตุการณ์นั้นได้ เช่นเดียวกันในมุมมองของพระพุทธศาสนา การวิเคราะห์จะมุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งจะตรงกับการวิเคราะห์ของผู้วิจัยโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ ทำให้ทราบถึงส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลอย่างแท้จริงก็จะทำให้ทราบถึงจุดอ่อนของตัวผู้ใช้แรงงานที่จะต้องนำมาแก้ไขก็คือ

- ในการดำเนินชีวิต จากการสัมภาษณ์ทำให้รู้ว่าผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ขาดการวางแผนในการใช้จ่ายอย่างเป็นระบบซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ ๔๐

- ต้องมีการวิเคราะห์รายได้หลักในส่วนของเงินเดือนและรายได้เสริมที่ได้มาจากการทำงานล่วงเวลาออกจากกัน ในการใช้จ่ายจึงไม่ได้มีการแบ่งสรรปันส่วนว่ารายจ่ายหลักที่ต้องทำการจ่ายทุกเดือนนั้นจะต้องใช้รายได้ในส่วนใดรายได้ประจำหรือเงินเดือนเพียงพอในการใช้จ่ายหรือไม่ แล้วยังมีค่าใช้จ่ายพิเศษที่นอกเหนือจากรายจ่ายประจำที่เพิ่มขึ้นผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะใช้วิธีคิดโดยผลักราคาใช้จ่ายพิเศษมาอยู่ในส่วนของรายได้จากการทำงานล่วงเวลา

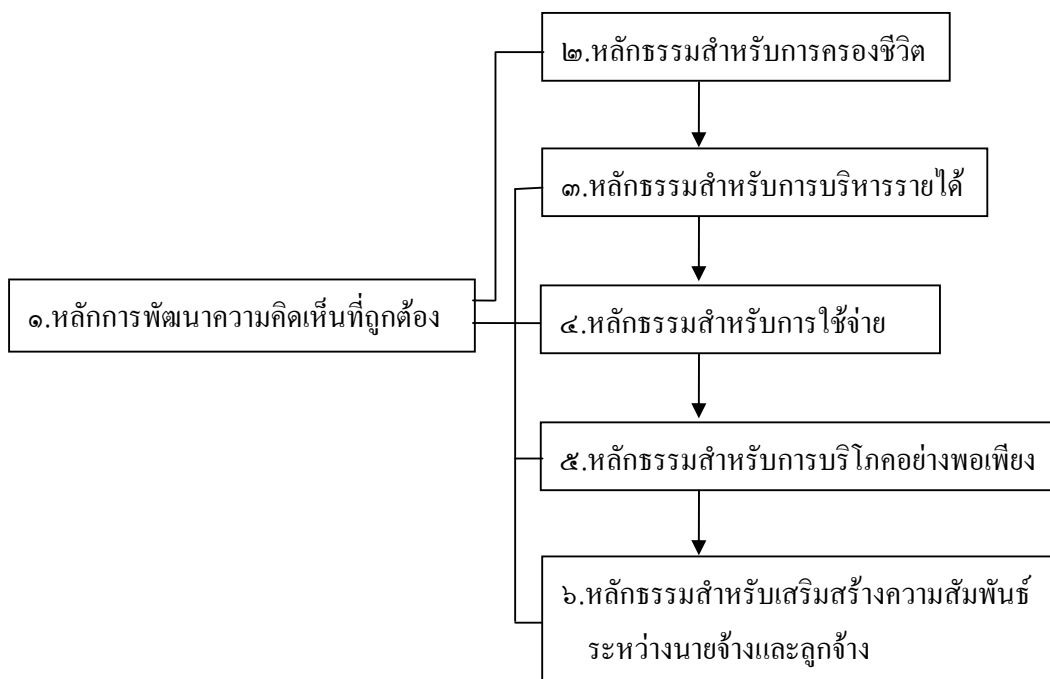
แผนภาพที่ ๓ กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

ด้วยข้อมูลที่ได้รับจากการที่ผ่านกระบวนการหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย จนถึงกรณนำหลักอริยสัจ ๔ ของพระพุทธศาสนาบนพื้นฐานปัจจัย ๔ มาวิเคราะห์ให้ได้มาถึงซึ่ง ปัญหาที่แท้จริงของผู้ใช้แรงงาน จึงทำให้ทราบว่าการจัดทำมาตรฐานแรงงานไทยในส่วนของ ข้อกำหนดในเรื่องชั่วโมงการทำงานล่วงเวลาที่ต้องลดลงตามเงื่อนไขและทำให้รายได้ของผู้ใช้ แรงงานลดลง แต่สภาพการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงานอยู่บนพื้นฐานความคิดแบบวัตถุนิยมที่ถูก หล่อหลอมด้วยสภาพความเป็นจริงในสังคมยุคปัจจุบันที่ผู้คนให้ความสำคัญกับการบริโภคเพื่อ สนองความต้องการให้เกิดความพึงพอใจไม่ก่อเกิดการคิดวิเคราะห์ จึงไม่มีผลพอกที่จะตอบสนองการมี ชีวิตที่ดีมีจุดหมายในการบริโภคที่ชัดเจนและส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพของตนเองขาดการ ต่อเนื่อง และที่สำคัญทำให้ขาดวิธีคิดถึงคุณค่าที่จะบริโภคว่ามีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตหรือไม่ ทำให้ความไม่เพียงพอในเรื่องรายได้มีโอกาสที่จะเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิตของผู้ใช้ แรงงาน ภาระหนี้สินทั้งที่เกิดขึ้นอยู่แล้วและพร้อมที่จะมีมาเพิ่มในวงจรการดำเนินชีวิตของผู้ใช้ แรงงานก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น จากคำตอบที่ได้จากการศึกษา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเวลาส่วนใหญ่ ในการดำเนินชีวิต เวลาที่ใช้คนเราได้ใช้มากที่สุดก็คือเวลาที่อยู่กับตนเอง ฉะนั้นการที่จะ เปลี่ยนแปลงหรือเผชิญกับปัญหาไม่ว่าจะมาในรูปแบบใด ตัวตนของตัวเองเท่านั้นที่จะต้องเป็นคน จัดการ ดังนั้นหลักพุทธธรรมขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของ ตนเอง และศึกษาความเป็นไปของสิ่งแวดล้อมคือคำตอบในการแก้ไขปัญหาในครั้งนี้

บทที่ ๓

หลักพุทธธรรมสำหรับใช้แก้ไขปัญหาผู้ใช้แรงงาน

การที่จะนำหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยในบทนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลปัญหาของผู้ใช้แรงงานที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น และได้นำหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา มาใช้ซึ่งทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานในมุมมองของทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นการที่จะศึกษาหลักพุทธธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลของการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้แบ่งหัวข้อหลักพุทธธรรมที่จะนำมาแก้ไขปัญหาคณะภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานมาจำแนก เป็นหัวข้อเพื่อง่ายต่อการศึกษาและสังเกตถึงระดับการพัฒนาของการแก้ไขปัญหาคณะภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานเป็นขั้นเป็นตอนตามหัวข้อดังต่อไปนี้

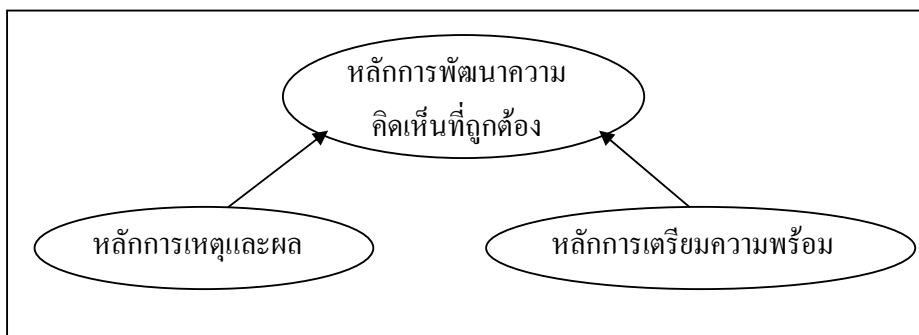

แผนภาพที่ ๔ กระบวนการศึกษาหลักธรรมในการแก้ไขปัญหาคณะภาพชีวิตผู้ใช้แรงงาน

๓.๑ หลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง

ก่อนที่จะมีการดำเนินการใดๆในกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามการวิเคราะห์ปัญหาอย่างจริงจัง การเตรียมความพร้อมจัดว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดความเพียบพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาที่เกิดขึ้น และการที่จะต้องดำเนินการกับปัญหาวิธีการย่อมเป็นส่วนสำคัญในทางปฏิบัติ แต่การที่จะได้มาซึ่งกระบวนการปฏิบัติที่จะนำไปแก้ไขปัญหาก็ได้อย่างถูกต้อง วิธีคิดที่จะก่อให้เกิดมุมมองที่ถูกต้องจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจ ด้วยหลักการทางพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นในการแก้ไขปัญหาโดยใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลางไม่มุ่งเน้นไปจุดหนึ่งจุดใดที่ห่างไกลจากตัวตนของตัวเอง วิธีคิดเช่นนี้ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างกรอบให้กับวิธีคิด ซึ่งจะช่วยให้ยากต่อการที่จะคิดไปถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่ใช่วิธีการแก้ไขปัญหา แต่แนวคิดในการแก้ไขปัญหาของตนเองด้วยตนเองตามแนวพระพุทธศาสนาก็มิได้มีไว้เพื่อแก้ไขเฉพาะตนเองเพียงอย่างเดียวในทางสังคมการอยู่ร่วมกันก็จะได้รับผลแห่งการดำเนินการนี้ด้วย เพียงแต่ว่าจะได้รับมาในรูปแบบที่จะสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบของโครงสร้างที่มั่นคงและเกิดการสังสมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมของบุคคลที่อยู่ในสังคมนั้นเข้ามาเรื่อยๆก็ก่อให้เกิดความแข็งแรงที่มีการวางรากฐานและเป็นแบบอย่างที่สำคัญต่อชนรุ่นหลัง

ด้วยหลักธรรมพื้นฐานที่จะนำมาใช้เป็นหลักในการแก้ไขปัญหา จึงทำให้ง่ายและเข้าถึง ซึ่ง สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) การสร้างความคิดเห็นที่ถูกต้องเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญเปรียบเสมือนการปูทางไปสู่การคิดตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้โดยง่ายจึงได้นำกระบวนการนำเสนอข้อมูลตาม พุทธธรรม ของพระพรหมคุณาภรณ์ และสอดแทรกด้วยเนื้อหาที่สามารถศึกษาควบคู่กับงานวิจัยชิ้นนี้ โดยเริ่มการศึกษาหลักธรรมอย่างเป็นกระบวนการดังนี้

แผนภาพที่ ๕ กระบวนการศึกษาหลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง

๓.๑.๑ หลักการเหตุและผล (อริยสัจ ๔)

หลักธรรมที่ผู้่นับถือ และผู้ที่ศึกษาในพระพุทธศาสนา รู้จักกันในระดับต้นๆ อย่างแพร่หลายด้วยวิธีคิดที่ง่ายแต่ลึกซึ้ง รวบรวมแต่ควบคุมด้วยเนื้อหาและรายละเอียดของประเด็นอันจะทำให้ได้มาซึ่งวิธีการจัดการ ประกอบด้วย

ทุกข์ คือ ผลของปัญหาที่เกิดขึ้น ในกรณีนี้คือความไม่เพียงพอและความขัดสนในการดำเนินชีวิตที่มีองค์ประกอบในด้านการบริโภคตามสภาวะสังคมปัจจุบัน

สมุทัย คือ สาเหตุแห่งทุกข์ อันเกิดจากความไม่เพียงพอและขัดสนในการดำเนินชีวิตที่มีสาเหตุ คือ การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น

นิโรธ คือ ผลของของการดำเนินการแก้ไขปัญหาคือความไม่เพียงพอและความขัดสนในการดำเนินชีวิตให้มีค่าใช้จ่ายในรอบเดือนที่เพียงพอในการครองชีพอย่างไม่ขัดสน มีรายได้ที่มากขึ้น และมีการวางแผนที่ดีเกี่ยวกับการจัดสรรรายรับสนองความต้องการในภาระค่าใช้จ่ายของตนเองให้เพียงพอ

มรรค คือ วิธีดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยใช้หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาโดยมีการแบ่งหัวข้อของหลักธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกนำไปใช้ในตรงกับปัญหา

๓.๑.๒ หลักการเตรียมความพร้อม (ไตรสิกขา(สิกขา))^๑

การศึกษาที่จะทำความเข้าใจหลักไตรสิกขาอันประกอบด้วย สีล สมาธิ ปัญญา ในการนำมาใช้ศึกษาควบคู่กับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทางโลก ฉะนั้นเนื้อหาที่จะทำการศึกษาค้นคว้าจะเน้นไปทางโลกิยธรรมไปโดยมาก และจะเริ่มศึกษาจากหลักไตรสิกขา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ด้วยการฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา^๒ โดยจะแบ่งเป็น

ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางความประพฤติ คือ สีล

ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม คือ สมาธิ และ

ข้อปฏิบัติ สำหรับฝึกอบรมทางปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง คือ ปัญญา

ซึ่งทั้ง ๓ ข้อปฏิบัติยังมีการยังมีส่วนประกอบที่สำคัญและเป็นแนวทางปฏิบัติให้พ้นทุกข์ คือ มรรค หนึ่งในอริยสัจ ๔ และตามที่ทราบกันในเบื้องต้นว่าศีลคือข้อปฏิบัติสำหรับการฝึกอบรมทางความประพฤติหรือทางกายภาพที่สามารถมองเห็นได้จากการสังเกตด้วยการรับรู้ทาง

^๑ ที.สี.(ไทย) ๘/๑๕๓/๖๕, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม,(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๖๐๐-๖๐๑, ๖๑๗-๖๑๘, ๕๑๗

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ๒๕๔๖, หน้า ๑๐๗.

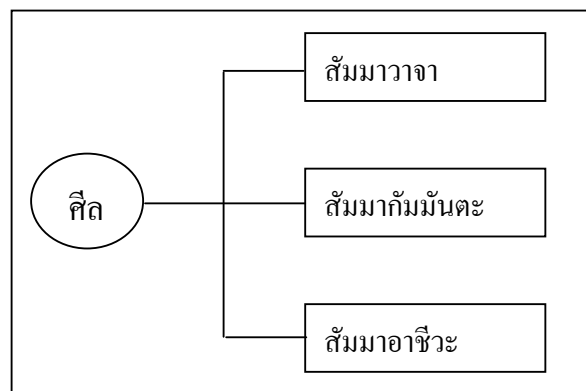
อายตนะภายนอก ๖^๓ ในทางพระพุทธศาสนาจะมีกระบวนการที่ลึกซึ้งกว่า คือจะให้ความสำคัญของกระบวนการมาจากภายในให้มาแสดงลักษณะทางกายภาพ และในกระบวนการของมรรคจะเริ่มจากการปฏิบัติในทางที่ชอบ และจะถูกแบ่งตามหลักไตรสิกขา ๓ กลุ่มคือ ๑. หมวดศีล ๒. หมวดสมาธิ ๓. หมวดปัญญา ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๖ กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

๑. หมวดศีล

ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกรบมทางความประพฤติ ประกอบด้วย ก) สัมมาวาจา ข) สัมมากัมมันโตและ ค) สัมมาอาชีวะ ดังต่อไปนี้

แผนภาพที่ ๗ กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในหมวดศีล

^๓ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๔๖/๑๐๖.

ก) สัมมวาจา

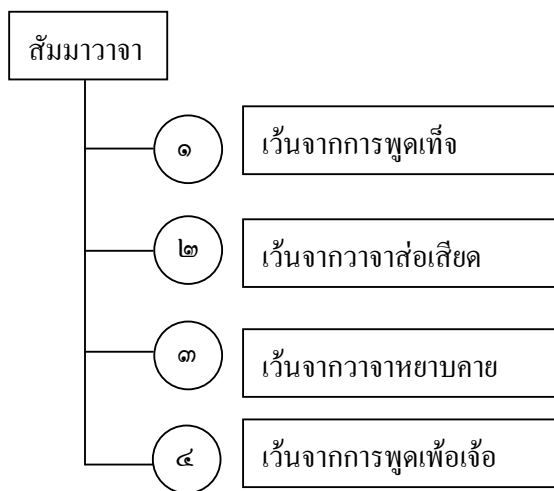
สัมมวาจา คือ วาจาชอบ คูผิวเฟินอาจจะใกล้เคียงกับเบญจศีลในข้อของมสาวาทา เวมณีสิกขา แต่จากการศึกษา สัมมวาจายังได้ครอบคลุมถึงการ งด เว้น เว้นขาด เจตนางดเว้นจาก วาจิจริตและครอบคลุมวจีกรรม เป็นหนึ่งส่วนที่จะสัมผัสกับผู้ที่จะทำปฏิสัมพันธ์ด้านสังคมแต่ ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคคลที่นำไปปฏิบัติจนส่งผลถึงบุคคลใกล้เคียง ซึ่งจะส่งผลในด้านจิตใจโดยจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑) ละมสาวาทเว้นจากการพูดเท็จพูดคำไหนยอมเป็นคำนั้น ไม่ตะลบทะแลง

๒) ละปิสุนาวาจา เว้นจากวาจาต่อเสียดไม่ยุแหยงตะแครงรื้อใช้คำพูดเสียดแทงผู้อื่นให้ เจ็บช้ำน้ำใจ ไม่นำความอีกฝ่ายไปบอกอีกฝ่าย นำไปทำลายความสัมพันธ์ของหมู่คณะ

๓) ละผรุสวาจา เว้นจากวาจาหยาบกล้าวแต่วาจาที่ไม่มีโทษไม่มีภัย สุภาพอ่อนโยนเป็นที่พึงพอใจแก่ผู้รับฟัง

๔) ละสัมผัปปลาปะ เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้อ (พล่อยๆ) พูดตามกาลเทศะ ถูกฤดูกาล มีอรรถ มีวินัย มีหลักฐานอ้างอิง มีกำหนดขอบเขต มีประโยชน์อันควร^๔

แผนภาพที่ ๘ กระบวนการศึกษาหลักสัมมวาจา

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๕), หน้า ๗๕๕-๗๖๐.

แต่เหนืออื่นใดและเป็นหัวใจสำคัญของการพูดก็คือคำพูดทุกคำที่ออกไปนั้นคือความรับผิดชอบที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ฉะนั้นก่อนที่จะพูดต้องคิด ก่อนที่จะคิดต้องค้นหาสาระมาประกอบ เพื่อจะได้นำมาพิจารณาให้ถี่ถ้วน เพื่อเวลาที่จะนำเสนอหรือนำไปสื่อสารกับใครต่อใครจะได้มีความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ขึ้นตอนนี้จะสะท้อนความน่าเชื่อถือ และเป็นการเสริมบุคลิกภาพ ในการเจรจาไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตประจำวันหรือใช้ชีวิตในการทำงาน รวมถึงจะส่งผลถึงความมั่นใจในตัวเองต่อไปในอนาคต

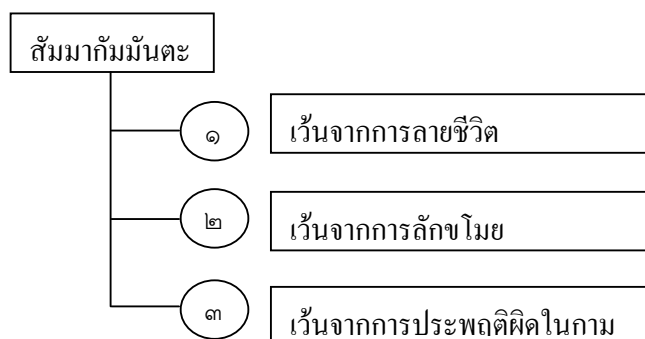
ข) สัมมกัมมันตะ

สัมมกัมมันตะ^๕ กระทำชอบ ในที่นี้ จะเป็นกิริยาอาการที่กระทำลงไปแล้วไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อน ด้วยความประพฤติดังๆที่ไม่ชอบถือว่าเป็นจุดเด่นในด้านกายภาพที่จะส่งผลถึงภาพลักษณ์รวมถึงอุปนิสัยของผู้นำไปปฏิบัติ ในส่วนของการกระทำชอบจะส่งผลถึงการตัดสินใจที่ชัดเจนในด้านการดำเนินชีวิตซึ่งจะแบ่งได้เป็น ๓ หัวข้อหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

๑) ละปาณาติบาต เว้นการทำลายชีวิต ปราศจากการเบียดเบียนทุกชีวิตทางด้านร่างกาย หรือสนับสนุนรู้เห็นในการกระทำ

๒) ละอทินนาทาน เว้นจากการลักขโมยของที่เจ้าของมิได้ให้ ไม่ลักขโมยไม่ประพฤติหรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ที่มีไว้ของตน

๓) ละกาเมสุมิฉาจาร เว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย หรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้านคู่ครองหรือบุคคลอันเป็นที่รักและหวงแหนไม่นอกใจคู่ครอง และไม่ผิดจารีตประเพณี

แผนภาพที่ ๕ กระบวนการศึกษาหลักสัมมกัมมันตะ

^๕ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕.

ดังนั้น สัมมากรรมันตะ จึงถูกจัดว่าเป็นหลักธรรมที่มีองค์ประกอบชัดเจนในด้านกายภาพซึ่งจะส่งผลต่อการปฏิบัติตามแนวทางการแก้ไขปัญหาด้านหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา

ค) สัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ^๖ การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึงละการประกอบมิจฉาชีพการประกอบอาชีพแต่ในทางสุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ประกอบแต่อาชีพที่เหมาะสมแก่ภาวะหรือฐานะของตน เช่นหากทำหน้าที่อะไรแล้วก็จะไม่ทำอะไรให้ผิดไปจากหน้าที่ของตน และจะไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อื่น ขยันหมั่นเพียร สะสางหน้าที่การงานที่คั่งค้างและไม่ประกอบการค้าขายที่ไม่สมควร ในส่วนของกลุ่มเป้าหมายในการทำวิจัยส่วนนี้งานประจำอยู่แล้วแต่สมควรที่จะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อใช้ประกอบการพิจารณาในการประกอบอาชีพเสริมหรือเกี่ยวข้องกับสมาชิกในครอบครัวโดยมีรายละเอียดที่ควรจะทำการศึกษา ดังนี้

๑) การค้าขายที่ไม่ควรประกอบ ๕ อย่าง ดังต่อไปนี้

- ๑.๑) สัตตวณิชชา ค้าขายอาวุธภัณฑ์ (เครื่องประหาร)
- ๑.๒) สัตตวณิชชา ค้าขายมนุษย์
- ๑.๓) มังสวณิชชา ค้าขายเนื้อสัตว์ (อรรถกถาว่าเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย)
- ๑.๔) มัชชวณิชชา ค้าขายน้ำเมา (รวมถึงเสพติดทั้งหลาย)
- ๑.๕) วิสวณิชชา ค้าขายยาพิษ

การค้าขายที่ไม่ควรประกอบ ๕^๗ อย่างนี้ เรียกรวมกันว่า มิจฉาวณิชชา คือ การค้าขายที่ผิดหรืออธรรมวณิชชา คือ การค้าขายที่ไม่ชอบธรรม ไม่ควรจะนำมาประกอบอาชีพ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้ให้หลักการทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับสัมมาอาชีวะว่าเป็นหลักการขั้นต้นที่มักจะถูกมองข้าม^๘ ทำให้ผู้คนโดยทั่วไปมักมองข้าม แต่ในทัศนะของผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำข้อมูลในส่วนของสัมมาอาชีวะมาศึกษาอย่างถ่องแท้เพื่อขยายผลให้เกิดความเข้าใจของผู้ที่สนใจนำไปศึกษา ด้วยสาเหตุเพราะว่าเริ่มจากหลักการง่ายๆที่สามารถทำความเข้าใจได้ และสนับสนุนแนวคิดของการวิจัย

^๖ ที.ม.(ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖.

^๗ อจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๗๖/๒๕๕.

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต). , พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ , หน้า ๗๗๘.

๒) ความจำเป็นในการศึกษาสัมมาอาชีวะในมุมมองของพระพรหมคุณาภรณ์ โดยมีข้อสังเกตดังนี้

๒.๑) พุทธศาสนาดั้งเป้าหมายไว้ที่คนเป็นหลักมิได้ตั้งเป้าหมายไว้ที่วัตถุหรือพร้อมบริบูรณ์ โดยมุ่งให้ทุกคนมีปัจจัย ๔ อย่างพอเพียง ซึ่งมีหลักการที่สอดคล้องกับหลักธรรมที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์

๒.๒) ความเพียงพอของชีวิต เพื่อใช้เป็นขั้นตอนในการการพัฒนาคนไปสู่จุดหมาย ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพจิต และพัฒนาปัญญา โดยไม่ต้องขึ้นต่อวัตถุว่ามีมากพอหรือไม่ จะมีความสำคัญที่จะสนับสนุนหลักธรรมที่แก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค

๒.๓) สัมมาชีพ คือการทำหน้าที่ดำรงตนประกอบความประพฤติของตนตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ได้รับเป็นหลัก ในส่วนของการใช้แรงงานแล้วก่อให้เกิดเป็นผลตอบแทนมาโดยชอบธรรมนั้นเป็นเพียงผลพลอยได้จากการประกอบสัมมาชีพ เป็นการให้ความสำคัญกับหน้าที่ความรับผิดชอบที่ตนเองได้รับมอบหมายในสภาพการดำเนินชีวิตจริงของผู้ใช้แรงงานในปัจจุบันสภาพความเป็นอยู่จนถึงค่าครองชีพส่งผลให้สัมมาชีพที่ตั้งไว้นั้นบิดเบือนมาให้ความสำคัญกับผลตอบแทน

แผนภาพที่ ๑๐ กระบวนการศึกษาหลักสัมมาอาชีวะ

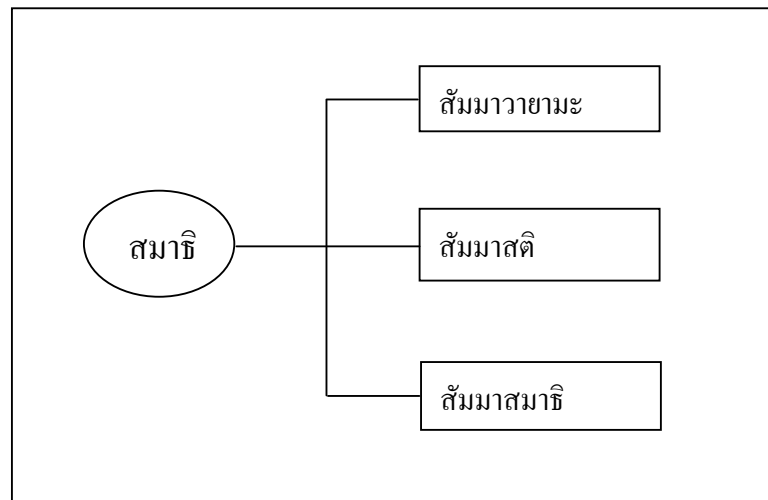
ฉะนั้นสัมมาอาชีวะในมุมมองของพระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์มากกว่าจะให้ความสนใจความเป็นอยู่ ซึ่งจะต่างจากมุมมองของบุคคลทั่วไปในสังคมปัจจุบัน จะสังเกตได้ว่าถึงแม้ระบบการศึกษา หากมีการพูดหรือเอ่ยถึงสัมมาอาชีวะก็จะให้ความสำคัญในการทำมาหากินว่าสามารถเลี้ยงดูตัวเองและเลี้ยงดูผู้อื่นได้หรือไม่ โดยไม่คำนึงถึง

ที่มาที่ไปของปัจจัยที่ส่งเสริมการครองชีพว่าได้มาจากวิธีใด ซึ่งจากหลักการที่กล่าวมานี้จะสนับสนุนการแก้ปัญหาของผู้ใช้แรงงานได้เป็นอย่างดีเพราะได้แสดงถึงผลที่คาดว่าจะได้รับที่ตรงกับแนวทางการแก้ปัญหาย่างยั่งยืน

โดยรวมในกลุ่มของศีลอันมีมรรคทั้ง ๓ เป็นองค์ประกอบตามที่ได้ศึกษามานี้ถือว่าเป็นบันไดขั้นแรกในการปฏิบัติ หลักไตรสิกขาจึงเป็นการวางรากฐานที่จะพัฒนาผู้ปฏิบัติไปสู่ขั้นตอนต่อไปของกลุ่มสมาธิ

๒. หมวดสมาธิ

หมวดสมาธิ คือข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม ประกอบด้วย ก) สัมมาวายามะ ข) สัมมาสติ และ ค) สัมมาสมาธิ

แผนภาพที่ ๑๑ กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในหมวดสมาธิ

ก) สัมมวายามะ

สัมมวายามะ^๕ ความเพียรชอบ อันเป็นมรรคข้อแรกในหมวดสมาธิ หรือ อธิจิตตสิกขา เมื่อทำการศึกษาจะได้พบว่าการสร้างแรงจูงใจมีส่วนสำคัญในการพัฒนาบุคคลในหลักพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องก็คือ การสร้างฉันทะ หรือการสร้างความพอใจรักใคร่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้กำหนดในพระสูตร ได้อธิบายถึงซึ่งความพึงพอใจนี้จะก่อให้เกิดความเพียรและที่ได้จะได้นำข้อมูลมาให้ศึกษาได้พูดถึง

๑) ความพึงพอใจที่นำไปสู่ความเพียรมีอยู่ ๔ หนทางคือ

๑.๑) **สร้างฉันทะ** พยายาม ระดมความเพียร คอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อ (ป้องกัน) อกุศลธรรมอันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น หรือเรียกว่า สังวรปธาน เพียรป้องกัน หรือเพียรระวัง (อกุศลที่ยังไม่เกิด) สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในทางป้องกันรวมทั้งสังเกตพฤติกรรมในการสร้างความเพียรของผู้ใช้แรงงานในการแก้ไขปัญหาที่ได้รับ

๑.๒) **สร้างฉันทะ** พยายาม ระดมความเพียรคอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อละอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเรียกว่า ปธานปธาน เพียรละหรือเพียรกำจัด (อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว) สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในการพิจารณาสิ่งที่เป็นต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อต่อไปในอนาคตจะได้ใช้ความเพียรในการแก้ไขปัญหาที่ได้รับ

๑.๓) **สร้างฉันทะ** พยายาม ระดมความเพียรคอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อ (สร้าง) กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น หรือเรียกว่า ภาวนापธาน เพียรเจริญ หรือ เพียรสร้าง (กุศลที่ยังไม่เกิด) สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินการ พัฒนา และปรับปรุงวิธีการแก้ไขปัญหาให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้

๑.๔) **สร้างฉันทะ** พยายาม ระดมความเพียรคอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย เพื่อภิญญาญาณ เพื่อความไพบูลย์ เจริญ เต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเรียกว่า อนุรักษนาปธาน เพียรอนุรักษ์ หรือเพียรรักษาและส่งเสริม (กุศลที่เกิดขึ้นแล้ว) สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในด้านความมั่นคง และดำรงไว้ซึ่งความเพียรที่สั่งสมไว้ในกระบวนการแก้ไขปัญหาตามวิธีการต่าง ๆ ที่ได้นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา

ดังนั้นความเพียรถือว่าเป็นคุณธรรมหนึ่งที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนาและความเพียรยังคอยช่วยหนุนองคัมมรรคต่างๆแทบจะทุกหมวด และถ้าหากผู้ใช้แรงงานนำความเพียรที่ได้

^๕ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๖.

ทำการศึกษา นำมาปฏิบัติจะสามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานให้เกิดความมุ่งมั่นและ เพื่อเป็นการเข้าใจ “สำหรับผู้ปรารถนาความเพียร มิใช่สำหรับคนเกียจคร้าน”^{๑๑} ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการสร้างเป้าหมายในการจัดความเกียจคร้าน

๒) วิธีคิดในการส่งเสริมการจัดความเกียจคร้านมีอยู่ ๒ ประการคือ

๒.๑) ความเป็นผู้ไม่สิ้นโดยในกุศลธรรมทั้งหลาย คือ ไม่มีความพอดีในกุศลธรรม ซ้ำยังหาเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในการสร้างคุณงามความดีนั้นในหลักการของพระพุทธศาสนาจะไม่ใช้หลักพอเพียงเข้ามากำหนดซ้ำยังมีแต่จะหาเพิ่มมากขึ้นไปเรื่อย ๆ

ในแนวทางการแก้ไขปัญหาคือเกี่ยวกับความไม่เพียงพอของรายได้ที่ลดลงเราจะไม่มองที่ตรงจุดที่จะหารายได้ให้เพิ่มขึ้นเท่าใด แต่จะมองที่วัตถุประสงค์ขององค์ประกอบที่แท้จริงนั่นก็คือตัวของผู้ใช้แรงงานในด้านของศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่แล้วว่าจะสามารถนำมาพัฒนาและปรับปรุงให้เพิ่มขึ้นมากน้อยเท่าใด

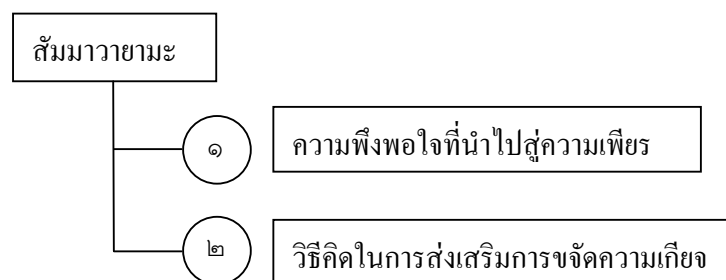
๒.๒) ความเป็นผู้ไม่ถ้อยถอยในการบำเพ็ญเพียร คือ ไม่เคยย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆที่ตั้งใจกระทำในคุณงามความดี การทำสิ่งที่ถูกต้องสามารถแบ่งประเภทของความมุ่งมั่น ดังนั้นผู้ที่ประกอบแต่สิ่งดีแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างที่กระทำนั้นย่อมเป็นเรื่องปกติวิสัย ในเมื่อความเพียรเป็นคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่คุณธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนาการไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นและดำเนินการต่อในสิ่งที่ถูกต้องย่อมเป็นหนทางที่นำไปสู่การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้กับตัวของผู้ปฏิบัติ

ในแนวทางการแก้ไขปัญหาระหว่างการดำเนินการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเจอเจอกับอุปสรรคทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจให้เกิดขึ้น หลักธรรมในส่วนนี้เท่ากับว่าเป็นการตอกย้ำความมุ่งมั่นให้ประจักษ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามากระทบหาไม่มีอุปสรรคใดมาบั่นทอนความมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปัญหาคือที่เกิดขึ้น เท่ากับว่าเป็นการสร้างกำลังใจให้แก่ตนเองและเป็นการสร้างความพร้อมที่จะเผชิญปัญหาใหม่ในอนาคต

ตามความเป็นจริงแล้วความเพียรจัดว่าเป็นพื้นฐานในการสร้างความพยายามสร้างผลสำเร็จด้วยเรี่ยวแรงของตน ไม่อ้อนวอนขอสิ่งที่ตนต้องการด้วยหวังว่าจะไม่ต้องลงมือกระทำ และในสังขรณ์นี้ก็เหมือนสังขรณ์อีกหลายต่อหลายข้อที่พระพุทธเจ้าได้ทำการค้นพบความจริงจากกฎของธรรมชาติ หรือหลักความจริงที่มีอยู่โดยธรรมดา แล้วนำมาเปิดเผยให้ผู้ที่สนใจนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นเรี่ยวแรงของทุกคนต้องฝึกฝนความเพียรพยายามให้ได้มาในสิ่งที่ตน

^{๑๑} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๕๕.

ต้องการ ในการแก้ไขปัญหากฎาสิ่งที่ต้องการคือ รายได้ที่ลดลงและเกิดภาระหนี้สิน ความเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหากฎาด้วยการศึกษาหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วนำแนวทางมาปฏิบัติด้วยความเพียรให้ปัญหาหลุดวงไปได้ด้วยดี จากวิธีคิดดังกล่าวเท่ากับว่าเป็นการก้าวร้นดีถึงความสำคัญของความเพียรในการแก้ไขปัญหากฎาเป็นอย่างดีเพราะผู้ปฏิบัติจะใช้เวลาเพียรถึงสองชั้นตอน

แผนภาพที่ ๑๒ กระบวนการศึกษาหลักสัมมาวายามะ

สัมมาวายามะ จะทำหน้าที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลได้อย่างเต็มที่จะต้องอาศัยการวางท่าที การตอบสนอง และจัดการกับอารมณ์ต่างๆ ให้สัมพันธ์กับโลกภายนอก การสร้างความเพียรจึงมีปัจจัยภายนอกที่ได้รับรู้จากทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ฅบั้นทอนความเพียร ซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีส่วนประกอบหลักที่สำคัญ คือ ปัจจัยแวดล้อมทางร่างกาย ทางธรรมชาติ และทางสังคม

การนำหลักพุทธธรรมของทางพระพุทธศาสนาในส่วนของสัมมาวายามะจึงเป็นการริเริ่มความเพียรจากภายใน (ตัวของผู้ปฏิบัติ) ไปสู่ภายนอก (สิ่งแวดล้อมซึ่งครอบคลุมทั้งกายภาพและจิตภาพ) ในด้านการนำไปใช้ทำให้เกิดศักยภาพต่อผู้นำไปปฏิบัติ

ความเพียรยังสามารถแบ่งได้ตามลำดับคือ ป้องกัน พิจารณา พัฒนา และดำรงรักษา ที่สำคัญความเพียรยังมีความหมายที่หักล้างกับคำว่า เกียจคร้าน ที่เป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ในการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นชีวิตส่วนตัว ครอบครัว หรือชีวิตในการทำงานล้วนไม่เป็นที่ต้องการทั้งสิ้น แต่ในทางกลับกันถ้าหากต้องการสร้างความเพียรจะต้องมีสิ่งที่ยึดเป็นตั้ชี้นำในการสร้างความเพียร คือ การเพิ่มขึ้น และไม่ทอดย หากปฏิบัติได้ตามนี้แล้วจะก่อเกิดการพัฒนาและเท่ากับว่าเป็นการสร้างศักยภาพใหม่ ๆ ในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติ

๖) สัมมาสติ

สัมมาสติ หรืออธิจิตตสิกขา อันกล่าวด้วย สติ คือการคอยหวนระลึก ภาวะระลึกได้ ความทรงจำไม่เลือนหาย ที่กล่าวมานี้ สติที่เป็นอินทรีย์จะเป็นผลสัมมาสติ สติสัมโพชฌงค์ เป็นองค์มรรค เรียกว่า “สัมมาสติ” ^{๑๑} ตามหลักธรรมจะเรียกว่า สติปัญญา ๔^{๑๒} หากเพียงแต่เป็นหลักธรรมที่มีเนื้อหาค่อนข้างกว้างแต่มีหลักการที่สำคัญในการดำเนินชีวิตเพราะทำให้ผู้ที่ปฏิบัติได้รับรู้ถึงสิ่งที่กระทำยังในการทำงานที่เกี่ยวข้องจะทำหน้าที่เป็นตัวกำกับในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี ตามหลักพระพุทธศาสนาพอที่จะอธิบายองค์ประกอบที่สำคัญได้ดังนี้คือ

๑) องค์ประกอบของสติปัญญา ๔

๑.๑) กายานุปัสสนา คือการพิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกเสียได้ ตามคัมภีร์ทันกาย การพิจารณากาย หรือตามคัมภีร์เท่าทันกายมีส่วนที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับเนื้อหางานวิจัยอยู่ ๓ ประเด็นประกอบด้วย

ก) การตั้งสติทำสมาธิ คือกำหนดสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางพุทธศาสนาอาจจะใช้ อานปานสติ คือ ไปในที่สงัด นั่งขัดสมาธิ ตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก โดยอาการต่างๆ หรือวิธีใดวิธีหนึ่งที่ปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดสมาธิ

ข) กำหนดอิริยาบถ คือ เมื่อยืน เดิน นั่ง นอน หรือร่างกายอยู่ในอาการอย่างไรก็รู้ชัดในอาการที่เป็นอยู่นั้นๆ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติเพราะจะทำให้รู้ว่าในเวลานี้ขณะนี้ต้องจัดการกับระบบการเคลื่อนไหวไปในทางใด หากจะเปรียบในการทำงานที่มีระบบแบบแผนมีการกำหนดวิธีการทำงาน หรือจะเรียกว่าคุณลักษณะในการทำงานในงานนั้น ๆ การกำหนดอิริยาบถจะมีความอิทธิพลต่อการทำงานนั้นให้ประสบผลสำเร็จ

ค) สัมปชัญญะ คือ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำทุกอย่าง และความเคลื่อนไหวทุกอย่าง เช่น การก้าวเดิน การเหลียวมอง การเหยียดมือ นุ่งห่มผ้า กิน ดื่ม เคี้ยว ถ่าย อูจจาระ ปัสสาวะ การ ตื่น การหลับ การพูด การนั่ง เป็นต้น ในส่วนนี้เองที่เป็นการกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยของอิริยาบถ

^{๑๑} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๓๓๒/๓๑๘.

^{๑๒} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๓๓๕/๓๑๕.

ด้วยความสำคัญที่สัมพันธ์กับการนำมากำหนดการเคลื่อนไหวที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในการใช้ดำเนินชีวิตซึ่งจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการรับข้อมูลจากแนวคิดกระบวนการแก้ไขปัญหามาตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่เป็นนามธรรมมาเปลี่ยนเป็นกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติ

๑.๒) เวทนานุปัสสนา คือการพิจารณาเวทนาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกละเสียได้ ตามคู้รู้ทันเวทนา คือ เมื่อเกิดความรู้สึกสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉยๆก็ดี ก็รู้ชัดตามที่เป็นอยู่ในขณะนั้นๆ หากจะเปรียบเทียบตามความสอดคล้องการรู้เท่าทันกับสิ่งที่เกิดขึ้นในการใช้ชีวิตเพราะความสุข ความทุกข์ หรือความรู้สึกต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบย่อมส่งผลต่อความนึกคิด แต่ในช่วงเวลาแห่งการรับรู้ นั้นความต่อเนื่องในการดำรงอยู่ก็ยังคงดำเนินต่อไป ประเด็นสำคัญก็คือหากขาดซึ่ง เวทนา แล้วการกลับมาเข้าสู่การดำเนินชีวิตก็จะขาดการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เวทนา จึงเปรียบเสมือนจุด ๆ หนึ่งปรับสัญญาณใดสัญญาณหนึ่งอย่างเป็นอัตโนมัติแล้วพยายามปรับสัญญาณให้กลับไปปรับสัญญาณหลักที่เคยรับก่อนหน้าให้เกิดการกระทบกระเทือนน้อยที่สุด แต่การที่จะกระทบกระเทือนมากน้อยเท่าไรหรือนั้นย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้ที่เปรียบเสมือนสัญญาณเก่าก่อนที่เคยได้รับ

ดังนั้นในแง่ของความสำคัญในการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาก็จะต้องประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งในด้านความสำเร็จและความล้มเหลว ให้กลับมาสู่แนวทางปฏิบัติดังที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้คือจุดประสงค์ที่แท้จริงที่ต้องการ

๑.๓) จิตตานุปัสสนา คือการพิจารณาจิตในจิต มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกละเสียได้ ตามคู้รู้ทันจิต คือ จิตของตนในขณะนั้นๆ เป็นอย่างไร เช่น มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ ฟุ้งซ่าน เป็นสมาธิ หลุดพ้น ยังไม่หลุดพ้น ฯลฯ ก็รู้ชัดตามที่มีมันเป็นอยู่ในขณะนั้นๆ หากจะทำการศึกษาของหลักธรรมในข้อนี้ผู้วิจัยเห็นควรที่จะนำเสนอให้มุ่งเน้นไปในทางป้องกันโดยใช้วิจารณญาณในการพิจารณาจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้แก่หลักธรรมในส่วนของการนำไปแก้ไขปัญหา เพราะว่าจะเป็นการได้เปรียบในการตัดสินใจด้านความคิดและก่อให้เกิดมุมมองที่ชัดเจนในการเลือกและการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรที่จะกระทำหรือไม่ ก่อนหรือหลัง ช้าหรือเร็ว

ในการนำไปใช้ใหม่แต่เพียงว่าจะรับรู้แล้วพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่การที่จะนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์หาวิธีการป้องกันกับเหตุการณ์ที่จะก่อให้เกิดความผิดพลาดจากเป้าหมายที่กำหนดไว้

๑.๔) ธัมมานุปัสสนา คือการพิจารณาธรรมในธรรมทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอภิชฌา และ โทมนัสในโลกละเสียได้ ด้วยคำกล่าวดังกล่าวเท่ากับว่าหลักธรรม

ในข้อนี้เป็นการรวบรวมกรรมวิธีในการแก้ไขปัญหตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรมอยู่มากมายหลากหลายด้านซึ่งสามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหได้สารพัดปัญหา

ฉะนั้นการเลือกสรรหลักธรรมที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหให้ตรงกับปัญหา จึงมีน้ำหนักเพียงพอที่จะนำมาสนับสนุนการนำมาใช้ในหลักธรรมในข้อนี้

ในพุทธธรรม สัมมาสติจะให้ความสำคัญต่อ ความไม่เฟลอ ไม่เลินเล่อ ไม่พินเพื่อน เลื่อนลอย ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ และภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้สิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และการปฏิบัติจริยธรรมหรือประพฤติกปฏิบัติก็ต้องมีสติคอยกำกับเพื่อป้องกันไม่ยอมถลาลงไปในทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสที่จะได้ตระหนักถึงสิ่งดี เพื่อความเจริญก้าวหน้า อันเป็นหลักความรู้สึกรับผิดชอบตามแนวของพระพุทธศาสนา เพื่อให้สอดคล้องในการพัฒนาปัญญา ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่าหลักการทำงานของสติ นั่น คือ การควบคุมไม่ประมาทในสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาสัมผัส ไม่ยอมให้คลาดหาย และระลึกไว้ ด้วยเหตุนี้เปรียบเสมือนสติคอยเฝ้าอายตนะต่างๆ ที่เป็นทางเข้าของอารมณ์ได้ผ่านเข้ามากระทบ จึงจำเป็นต้องกำหนดหมายให้มันคง ซึ่งในส่วนนี้สติจะมีทั้ง ปฏิเสธ (Negative) คือ การป้องกัน และ อนุมัติ (Positive) คือ การควบคุมตรวจตราการรับรู้ จากการที่สติได้ฝึกฝนทั้งสองส่วนตามแนวทางที่กล่าวมาแล้ว จะก่อเกิดประโยชน์ดังนี้

๒) ประโยชน์ที่ได้รับจากสติที่ผ่านการฝึกฝน

๒.๑) การควบคุมรักษาสภาพจิต ให้อยู่ในภาวะที่ต้องการ โดยตรวจตรากระบวนการการรับรู้และกระแสความคิด เลือกรับสิ่งที่ต้องการ กันออกไปซึ่งสิ่งที่ไม่ต้องการ ตรึงกระแสความคิดให้นิ่งเข้าที่ และทำจิตให้เป็นสมาธิได้ง่าย

๒.๒) ทำร่างกายและจิตใจให้อยู่ในสภาพที่เรียกได้ว่าเป็นตัวของตัวเอง เพราะมีความโปร่งเบา ผ่อนคลาย เป็นสุขโดยสภาพของมันเอง พร้อมเผชิญความเป็นไปต่างๆ และจัดการกับสิ่งทั้งหลายในโลกอย่างได้ผลดี

๒.๓) ในภาวะจิตที่เป็นสมาธิ อาจใช้สติเหนี่ยวนำกระบวนการรับรู้ และกระแสความคิด ทำขอบเขตการรับรู้และความคิดขยายออกไปมิติต่างๆ ได้

๒.๔) การพิจารณาสืบค้น โดยการยึดหรือจับเอาอารมณ์ที่เป็นวัตถุแห่งการพิจารณาวางไว้ต่อหน้า จึงทำให้ปัญหาคำเนินไปได้ชัดเจนเต็มที่ เท่ากับเป็นพื้นฐานในการสร้างเสริมปัญญาให้เจริญบริบูรณ์

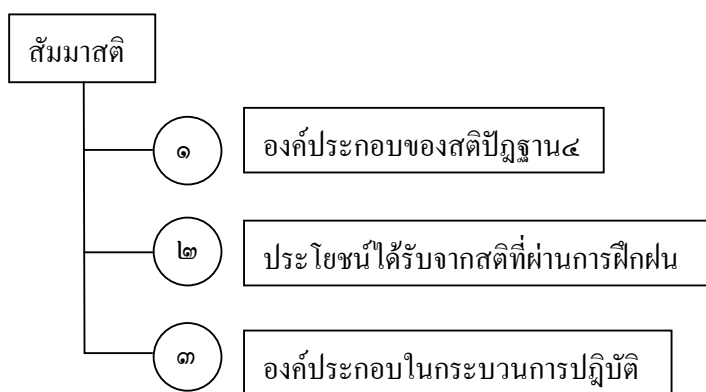
๒.๕) ชำระพฤติกรรมต่างๆทุกอย่าง (ทั้ง กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม) ให้บริสุทธิ์ อีสระ ไม่เกื้อกกล้วย หรือ เป็นไปด้วยอำนาจจิตมหาอุปทาน และร่วมกับสัมปชัญญะ ทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นไปด้วยปัญญา หรือเหตุผลบริสุทธิ์ล้วนๆ^{๑๑}

จากประโยชน์ที่กล่าวไว้แล้วนี้สัมมาสติจึงมีประโยชน์ในหลายต่อหลายด้าน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหา เช่น การทำสมาธิที่มีผลต่อสภาวะจิต การรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพิ่มศักยภาพในการรับรู้ ก่อให้เกิดการวิเคราะห์หาเหตุผลด้วยปัญญา และเป็นการเสริมสร้างจริยธรรมที่ส่งผลจากพฤติกรรมโดยรวม

๓) องค์ประกอบในกระบวนการปฏิบัติมี ๒ ฝ่าย คือ

๓.๑) ฝ่ายที่ทำ ด้วการที่คอยกำหนดหรือคอยสังเกตเพ่งพิจารณา คือคอยกำหนดคอยเพ่งพิจารณาเป็นตัวหลักของสติปฏิฐานได้แก่ สติ เป็นตัวเกาะจับสิ่งที่พิจารณาเอาไว้ และสัมปชัญญะ เป็นตัวปัญหาตระหนักรู้สิ่งหรืออาการที่ถูกพิจารณาว่าอะไรคือความมุ่งหมายและเข้าใจสิ่งนั้นหรือการกระทำตามความเป็นจริง โดยเอาความรู้สึกมาเฝ้าสังเกตพิจารณา

๓.๒) ฝ่ายที่ถูกกระทำ สิ่งที่ถูกกำหนดหรือถูกสังเกตเพ่งพิจารณา ก็คือสังขารธรรมดาสามัญที่มีอยู่กับตัวของทุกคนเฉพาะที่เป็นปัจจุบัน คือสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นเป็นไปอยู่ขณะนั้นๆ เท่านั้น

แผนภาพที่ ๑๓ กระบวนการศึกษาหลักสัมมาสติ

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๑๐.

จากสภาพต่างๆ สติที่ตามทันขณะปัจจุบันและมองดูสิ่งนั้นๆ ตามที่มันเป็นอยู่ย่อมสามารถตัดวงจรและยับยั้งกระบวนการ จึงจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจว่า สติจะมีกำลังกล้าแข็งหรือชำนาญคล่องแคล่วขึ้นได้ก็เพราะมีปัญญาร่วมทำงาน^{๑๔} ดังนั้นไม่เพียงจะมีกระบวนการในการดำเนินการที่ชัดเจน (ศีล) และมีการควบคุมด้วยสติอย่างต่อเนื่อง (สมาธิ) เท่านั้นการที่จะประสบผลสำเร็จที่ครบถ้วนตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาจะต้องมีการพิจารณา (ปัญญา) ที่จะสามารถอธิบายถึงเป้าหมายที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหา

ก) สัมมาสมาธิ

สัมมาสมาธิ^{๑๕} คือ ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดหรืออารมณ์ที่เป็นหนึ่งไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป สัมมาสมาธิ จะถูกนำมาใช้ในการจัดการกับสิ่งที่เป็อุปสรรคในการดำเนินการตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา เพื่อให้บรรลุซึ่งเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ใน การแก้ไขปัญหา ดังนั้นการศึกษาหลักสัมมาสมาธิจะเป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินการ แต่ด้วยเนื้อหาของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องและนำไปสู่กระแสโลกุตระที่ให้ความสำคัญในด้านการหลุดพ้น เพื่อความเข้าใจและสามารถนำมาเชื่อมโยงกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระดับ โลกียะ จึงได้ขอนำเสนอเนื้อหาที่จะให้เกิดความเข้าใจในเรื่อง ดังนี้

๑) ระดับของสมาธิแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ^{๑๖}

๑.๑) **ขณิกสมาธิ** สมาธิชั่วขณะ (momentary concentration) เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้

๑.๒) **อุปจารสมาธิ** สมาธิเฉียดๆ หรือจวนจะแน่วแน่ (access concentration) เป็นสมาธิขั้นระงับนิวรณ์ได้ ก่อนที่จะเข้าสู่ภาวะแห่งฌาน หรือสมาธิในบุพภาคแห่งอัปนาสมาธิ

๑.๓) **อัปนาสมาธิ** สมาธิแน่วแน่ หรือแนบสนิท (attainment concentration) เป็นสมาธิระดับสูงสุด ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ถือว่าเป็นผลสำเร็จที่ต้องการของการเจริญสมาธิ

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๘๒๑.

^{๑๕} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๒๐๕/๑๗๒.

^{๑๖} อภิ.สง.อ.(บาลี) ๒๐๗.

จากระดับของสมาธิทำให้สามารถแบ่งแยก ประเมิน และวางแผนในการพัฒนาในการปฏิบัติ ให้ก่อเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงสำหรับผู้นำไปปฏิบัติ

๒) สิ่งที่ไม่ใช่สมาธิ^{๑๑} หมายถึงสิ่งที่เป็นศัตรูของสมาธิ เป็นสิ่งที่จะต้องกำจัดเสียจึงจะเกิดสมาธิได้ จะมีชื่อเรียกเฉพาะว่า นิเวรณ^{๑๒} ซึ่งแปลว่า เครื่องกีดกัน เครื่องขัดขวาง สิ่งที่ดีงามและการทำงานของจิต สิ่งทีทอนกำลังปัญญา หรือจะกล่าวว่าเป็น สิ่งทีกั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในกุศลธรรม ธรรมฝ่ายชั่วทีกั้นจิตใจไม่ให้บรรลุคุณงามความดี หรืออกุศลธรรมทีทำจิตให้เศร้าหมองและทำลายปัญญาให้อ่อนกำลัง นิเวรณ^{๑๒} ๕ อย่าง ได้แก่

๒.๑) กามฉันท^{๑๓} ความอยากได้ออยากเอา หรือ อภิชฌา ความเพ่งเล็งอยากได้ หมายถึงความอยากได้กามคุณทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โภกฐัพพะ ทีน่าปรารถนาฆ่าใคร น้าพอใจ เป็นกิเลสพวกโลกะ จิตทีถูกล่อด้วยอารมณ์ต่าง ๆ คิดอยากได้นอนอยากได้นี้ คิดใจโน้นคิดใจนี้ คอยเขวออกไปหาอารมณ์อื่น ครุ่นข้องอยู่ ย่อมไม่ตั้งมั่น ไม่เดินเรียบไป ไม่อาจเป็นสมาธิได้

๒.๒) พยาบาท ความขัดเคืองแค้นใจ ได้แก่ ความขัดใจ แค้นเคือง เกลียดชัง ความผูกใจเจ็บการมองในแง่ร้าย การคิดร้าย มองเห็นคนอื่นเป็นศัตรู ตลอดจนความโกรธ ความหงุดหงิด ฉุนเฉียว ความรู้สึกรัดใจ ไม่พอใจต่างๆ จิตทีมีวาระทบนั้นวาระทบนี สะดุดนั้นสะดุดนี้ เดินไม่เรียบ ไม่ไหลเนื่อง ย่อมไม่อาจเป็นสมาธิ

๒.๓) ถีนมิทระ ความหดหู่และเซื่องซึม หรือเซื่องและซึม แยกเป็นถีนะ ความหดหู่ ห่อเหี่ยว ถดถอย ระย่อ ท้อแท้ ความซบเซา เหนงาหงอย ละเหี่ยว ทีเป็นอาการของจิตใจ กับ มิทระ ความเซื่องซึมเฉื่อยเฉา ง่วงเหงาหาวนอน โงก่งวง อืดอาด มึนม่่ว ตื้อตัน อาการซึม ๆ เฉา ๆ ทีเป็นไปทางกาย จิตทีถูกอาการทางกายและทางใจอย่างนี้ครอบงำ ย่อมไม่เข้มแข็ง ไม่คล่องตัว ไม่เหมาะแก่การใช้งาน จึงไม่อาจเป็นสมาธิได้

๒.๔) อุทธัจจกุกกัจจะ ความฟุ้งซ่านเดือดร้อนใจ แยกเป็นอุทธัจจะ ความทีจิตฟุ้งซ่าน ไม่สงบ สายพร้า พล่านไป กับกุกกัจจะ ความวุ่นวายใจ ไร้คาญใจ ระแวงเดือดร้อนใจ ยุ่งใจ กลุ้มใจ กังวลใจ จิตทีถูกอุทธัจจกุกกัจจะครอบงำ ย่อมพล่าน ย่อมคว้างไป ไม่อาจสงบลงได้ จึงไม่ เป็นสมาธิ

๒.๕) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย ได้แก่ ความเคลือบแคลง ไม่แน่งใจ สงสัย เกี่ยวกับพระศาสดา พระธรรม พระสงฆ์ เกี่ยวกับสิกขา เป็นต้น พุคส์ันๆว่ากลางแคลงในกุศลธรรม

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๒๘.

^{๑๒} ส.ม. (ไทย) ๑๕/๑๗๘/๑๐๔

ทั้งหลาย ตัดสินไม่ได้ เช่นว่า ธรรมนี้ (สมาธิภาวนานี้ ฯลฯ) มีคุณค่า มีประโยชน์แก่การปฏิบัติหรือไม่ จะได้ผลจริงหรือไม่คิดแยกไปสองทาง กำหนดไม่ลง จิตที่ถูกวิจิตรจนชัดไว้กว่นไว้ให้ค้างไว้พร่าลึงเลอยู่ ย่อมไม่อาจแน่วแน่เป็นสมาธิ

ถ้าหากในวิธีการดำเนินการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสมาธิ ได้มีวิธีคิดและวิธีปฏิบัติด้วยข้อมูลที่กล่าวไว้ข้างต้นการที่จะประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาก็จะต้องก่อเกิดปัญหาและนำพาให้วิธีการแก้ไขปัญหาคิดวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๓) ลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิ^{๑๙}

การฝึกปรือเพื่อเสริมสร้างคุณภาพและเพิ่มสมรรถภาพของจิตโดยการฝึกจิตให้เป็นสมาธิ และจิตที่ดีมีด้วยข้อมูลที่กล่าวไว้ข้างต้นสมรรถภาพสูงนั้น มีลักษณะที่สำคัญดังนี้

๓.๑) แข็งแรง มีพลังมาก เปรียบไว้ว่าเหมือนกระแสน้ำที่ถูกกักควบคุมให้ไหลพุ่งไปในทิศทางเดียวย่อมมีกำลังแรงกว่าน้ำที่ถูกปล่อยให้ไหลพรากระจ่ายออกไป สร้างความมุ่งมั่นไม่ให้เกิดความไขว้เขว

๓.๒) ราบเรียบ สงบซึ่ง เหมือนสระหรือบึงน้ำใหญ่ ที่มีน้ำนิ่ง ไม่มีลมพัดต้องไม่มีสิ่งรบกวนให้กระเพื่อมไหว ส่งเสริมความสม่ำเสมอในดำเนินการ

๓.๓) ใส กระจ่าง มองเห็นอะไร ๆ ได้ชัด เหมือนน้ำสงบนิ่ง เป็นริ้วคลื่น และผืนละอองที่มีก่ตตะกอนนอนกันหมด ก่อให้เกิดวิสัยทัศน์ในการวินิจฉัยเคราะห์ในรายละเอียด

๓.๔) นุ่มนวล ควรแก่งาน หรือเหมาะแก่การใช้งาน เพราะไม่เครียด ไม่กระด้าง ไม่วุ่น ไม่ขุ่นมัว ไม่สับสน ไม่เร่าร้อน ไม่กระวนกระวาย สร้างความละเอียดรอบครอบในการดำเนินการ

เมื่อรวบรวมลักษณะของจิตที่เป็นสมาธิส่วนมีองค์ประกอบที่สนับสนุนการดำเนินชีวิตประจำวัน

๔) จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของสมาธิ^{๒๐}

จุดมุ่งหมายและประโยชน์ของสมาธิ คือ เพื่อเตรียมจิตให้พร้อมที่จะใช้ปัญญาอย่างได้ผลดี พุดอย่างง่าย ๆ ว่าสมาธิเพื่อปัญญา นอกจากจุดมุ่งหมายแล้วประโยชน์บางอย่างยังเป็นผลพลอยได้ในระหว่างการปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายของสมาธินั้น บางอย่างเป็นประโยชน์แยกออกไป

^{๑๙} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, หน้า ๘๓๐.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๓๓.

ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝนยิ่งกว่าธรรมดาบางอย่างเป็นประโยชน์เกื้อกูลแม้แต่บรรลุลักษณะของสมาธิแล้วก็ตาม โดยพอที่จะสรุปประโยชน์ของสมาธิได้ดังนี้

๔.๑) ประโยชน์ในด้านสุขภาพจิตและการพัฒนาบุคลิกภาพ เช่น ทำให้เป็นผู้มีจิตใจและมีบุคลิกลักษณะเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง สงบ เยือกเย็น สุขภาพ นิ่มนวล สดชื่น ผ่องใส กระฉับกระเฉงกระปรี้กระเปร่า เบิกบาน งามสง่า มีเมตตากรุณา มองคูู้จักตนเองและผู้อื่นตามความเป็นจริง สามารถเตรียมจิตใจอยู่ในสภาพพร้อมและง่ายแก่การปลูกฝังคุณธรรมต่างๆและเสริมสร้างนิสัยที่ดี รู้จักความสงบและสะกดยั้งผ่อนเบาความทุกข์ที่เกิดขึ้นในใจได้ หรือจะให้เรียกตามสมัยว่า มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีภูมิคุ้มกันทางจิต ซึ่งจะมีคุณค่าเพิ่มมากขึ้นเมื่อใช้จิตที่เป็นสมาธิเป็นฐานปฏิบัติตามหลักสติปัญญา คือดำเนินชีวิตอย่างมีสติรู้เท่าทันพฤติกรรมทางกายวาจา ความรู้สึกนึกคิดและภาวะจิตของคนที่เป็นไปต่างๆ ไม่เอาความรู้สึกของตนเองเป็นใหญ่อยู่ฝ่ายเดียว

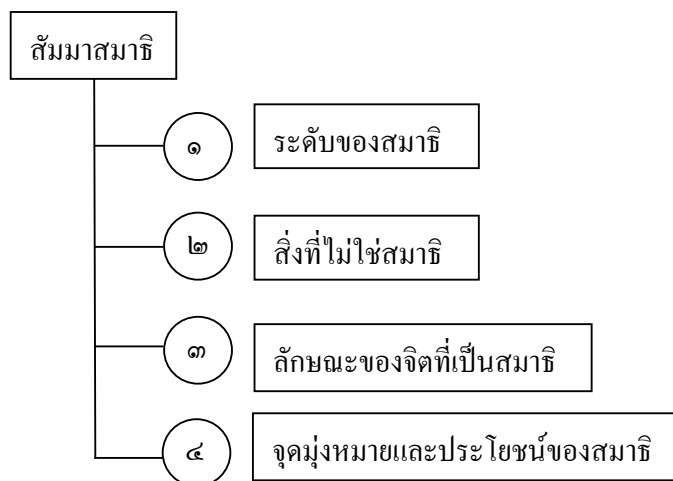
๔.๒) ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน^{๒๑}

ก) ใช้ช่วยทำให้ผ่อนคลาย หายเครียด เกิดความสงบ หายกระวนกระวาย ยิ่งหลุดจากความกัลดกัสมวิตกกังวล เป็นเครื่องพักผ่อนกาย ให้ใจสบายและมีความสุข

ข) เป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน การเล่าเรียน และการทำกิจกรรมทุกอย่าง เพราะจิตที่เป็นสมาธิ แน่วแน่นอยู่กับสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก ไม่เลื่อนลอยเสีย ย่อมช่วยให้เรียน ให้คิด ให้ทำงานได้ผลดี การงานก็เป็นไปโดยรอบคอบ ไม่ผิดพลาด และป้องกันอุบัติเหตุได้ดี

ค) ช่วยเสริมสุขภาพกายและใช้แก้ไขโรคได้ ร่างกายกับจิตใจอาศัยกันและกันมีอิทธิพลต่อกัน เมื่อร่างกายไม่สบาย จิตใจก็พลอยอ่อนแอเศร้าหมองงุ่นงำว ครั้นเสียใจไม่มีกำลังใจ ก็ยิ่งซ้ำให้โรคทางกายนั้นทรุดหนักลงไปอีก ฉะนั้นเมื่อเจ็บป่วยกายก็ไม่สบายอยู่แค่กายเท่านั้น จิตใจพลอยป่วยไปด้วย ต่างจากผู้ที่มิมีจิตใจเข้มแข็งสมบูรณ์ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยก็ไม่สบายอยู่แค่กายเท่านั้นยิ่งกว่านั้นกลับใช้ใจที่สบายมีกำลังจิตเข้มแข็งนั้นหันกลับมาส่งอิทธิพลบรรเทาหรือผ่อนเบาโรคทางกายได้อีกด้วย อาจทำให้โรคหายง่ายและไวขึ้น หรือแม้แต่ใช้กำลังสมาธิระงับทุกข์เวทนาทางกายไว้ก็ได้

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๘๓๔.

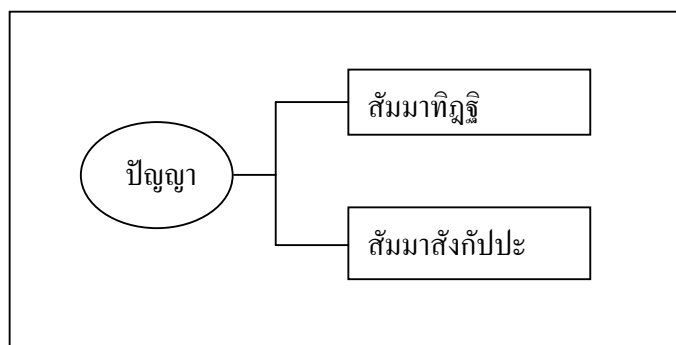

แผนภาพที่ ๑๔ กระบวนการศึกษาหลักสัมมาสมาธิ

สัมมาสมาธิหากดูอย่างผิวเผินไม่ได้รับการศึกษาในรายละเอียดและการเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหามากต่อหลายท่านอาจจะไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร แต่ในความเป็นจริงสัมมาสมาธิกลับเป็นหลักธรรมที่คอยสนับสนุนองค์ประกอบต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาและมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ได้อย่างดี

(๓) หมวดปัญญา

หมวดปัญญาคือ ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้ง ประกอบด้วยหลักธรรม ๒ อย่างคือ ก) สัมมาทิฐิ ข) สัมมาสังกัปปะ

แผนภาพที่ ๑๕ กระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในหมวดปัญญา

ก) สัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิ^{๒๒} เห็นชอบ ความเห็นในที่นี้ คือ ความเชื่อ ลัทธิ ทฤษฎี ความเข้าใจตามนัย เหตุผล ที่เข้าใจของตน หลักการที่เห็นสม ความใฝ่นิยม ค่านิยม รวมไปถึงอุดมการณ์ แนวทัศนคติในการมองโลกและชีวิตที่เรียกว่าโลกทัศน์และชีวทัศน์ต่าง ๆ ตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากความเห็นความเข้าใจและความใฝ่นิยมเหล่านั้น มีอิทธิพลครอบงำและมีบทบาทในการกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์ ความเห็นผิดเรียกว่ามิจฉาทิฏฐิ

๑) ระดับของสัมมาทิฏฐิ แบ่งเป็น ๒ ประเภท^{๒๓}คือ

๑.๑) **โลกียสัมมาทิฏฐิ** ความเห็นชอบระดับโลกีย์ คือ ความเห็น ความเชื่อที่มีต่อโลกและชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี เป็นไปตามครรลอง และสอดคล้องกับศีลธรรม ซึ่งจะเกิดขึ้นจาก ปัจจัยภายนอก หรือ องค์ประกอบของสังคม ด้วยอาศัยศรัทธาเป็นเครื่องชักนำ เช่น การอบรมสั่งสอนทางศีลธรรมให้รักษาคูณงามความดีจึงก่อให้เกิดการหล่อหลอมของสังคม จนเกิดหลักการ กฎเกณฑ์ มาตรฐาน ที่มนุษย์ปรุ่งแต่งตั้งนั้นรายละเอียดข้อปลีกย่อยต่าง ๆ จะเป็นไปตามกาลเทศะ และเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและความเป็นไปของสังคม

๑.๒) **โลกุตตรสัมมาทิฏฐิ** ความเห็นชอบระดับโลกุตระ คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตถูกต้องตามความเป็นจริง ตามสภาวะของธรรมชาติ เกิดจากการรู้จักที่ตัวสภาวะเอง ต้องเอาธรรมชาตินมาเป็นข้อพิจารณาโดยตรง ทำให้ไม่มีลักษณะเป็นหลักการอิสระ ไม่ขึ้นตรงต่ออิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เป็น การเกี่ยวข้องกับธรรมชาติล้วน ๆ และหมายเฉพาะที่เป็นความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจน โยนิโสมนสิกา จึงเป็นหลักธรรมสำคัญที่ถูกนำมาใช้เป็นองค์ประกอบภายในหรือปัจจัยภายในตัวบุคคลมิได้เกิดเพียงด้วยการรับฟังแล้วเชื่อตามคนอื่นด้วยศรัทธา แต่ในขั้นเริ่มต้นอาจจะเป็นเพียงความเชื่อที่สอดคล้องกับความเป็นจริงที่มีเหตุและปัจจัยอ้างอิง แต่แนวทางที่เริ่มที่จะสลัดจากอำนาจครอบงำของวิชาและตำหนาคจะพัฒนาไปเป็นความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนแจ่มแจ้งด้วยญาณ

๒) การศึกษาที่นำมาซึ่งสัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิ คือ การที่ผู้มีการศึกษามีพฤติกรรมปรุ่งแต่งและทำให้เกิดค่านิยม ทำให้เห็นคุณค่าเกิดความเข้าใจซาบซึ้งและใฝ่นิยมสุจริต ที่จะต้องประกอบด้วยศีลหรือความประพฤติสุจริต แน่นแฟ้นมั่นคง

^{๒๒} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕

^{๒๓} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ , หน้า ๓๓๗.

ถึงตรงนี้หากจะมีการอธิบายให้เห็นซึ่งความต่อเนื่องจะถือได้ว่า การฝึกปรือใน ไตรสิกขาเริ่มตั้งแต่หมวดศีล เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาในห้วงมรรคทั้งหลายโดยจะมีสัมมาทิฐิเป็นตัวนำ ได้บังเกิดขึ้นในบุคคลที่มีการศึกษา กล่าวคือเมื่อใดมีสัมมาทิฐิเมื่อนั้นจึงวางใจในการปฏิบัติ ศีลหรือไว้ใจในความสุจริตนั้นได้ การศึกษาหากมุ่งเน้นแต่อาชีวะ โดยไม่คำนึงว่าจะจะเป็น สัมมาอาชีวะหรือมิฉะอาชีวะ และการศึกษาที่มุ่งแต่สร้างสัมมาอาชีวะอย่างเดียวโดยไม่ใส่ใจสร้าง สัมมาทิฐิ ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการศึกษาที่ถูกต้อง เพราะขาดความสัมพันธ์ที่ถูกต้องตามกระบวนการ ของมรรคและไตรสิกขา

๒.๑) กระบวนการฝึกที่ก่อให้เกิดสัมมาทิฐิ

ความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของศีลหรือค่านิยมแห่งความสุจริตจะนำมาด้วยการ ฝึกอบรมความประพฤติ^{๒๔}ที่ปรากฏในพุทธธรรมมี ๒ วิธี คือ

ก) การฝึกศีลที่อาศัยความเคยชินและศรัทธา^{๒๕} เป็นการจัดสรร สภาพแวดล้อม สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ให้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตให้เป็นกิจวัตร ให้เกิดการ คู่้นเคย พร้อมสร้างเสริมกัลยาณมิตรทำให้เกิดความเคยชินจนเป็นนิสัย

ข) การฝึกศีลที่ใช้โยนิโสมนสิการกำกับ^{๒๖} เป็นวิธีที่เน้นความเข้าใจใน ความหมายของการกระทำหรือปฏิบัติทุกอย่างด้วยโยนิโสมนสิการนำและคุมพฤติกรรม ซึ่งถือว่าเป็นวิธีฝึกที่ถูกต้องตามแนวของมรรคอย่างแท้จริง เพราะจะต้องใช้วิธีฝึกที่อาศัยความเคยชินและ ศรัทธาควบคู่ไปด้วย จึงนับว่าเป็นการศึกษาอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาตามหลักที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า การที่มนุษย์คนใดคนหนึ่งจะ สามารถใช้โยนิโสมนสิการโดยลำพังนั้น ถ้าปล่อยเป็นไปตามธรรมชาติโดยไม่อาศัยปัจจัยทางสังคม เข้าช่วยแล้วก็จะมิมีมนุษย์ที่สามารถทำได้เพียงไม่กี่คน ดังนั้นการพัฒนาบุคคลจึงมีจุดอ่อนที่ก่อให้เกิด ความผิดพลาด

๒.๒) วิธีการพัฒนาบุคคลที่ก่อให้เกิดความผิดพลาดมี ๒ วิธีคือ

ก) การพัฒนาโดยปล่อยให้ไปเองอย่างเสรีตามธรรมชาติ

ข) การพัฒนาตามความปรุ้งแต่งต้องการของสังคม^{๒๗}

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔๒.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓๗.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓๗.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔๔.

ด้วย ๒ วิธีที่กล่าวมานี้ล้วนเกิดจากไม่สมดุลย์ไม่ว่าจะอยู่ในสถานะของธรรมชาติหรือ การปรุงแต่งของสังขม แต่การพัฒนาที่สมบูรณ์ต้องมีพัฒนาที่ควบคู่กันไป

๓) องค์ประกอบอนุเคราะห์ ๕ ประการ^{๒๘}

๓.๑) คีล (ความประพฤติดีงาม)

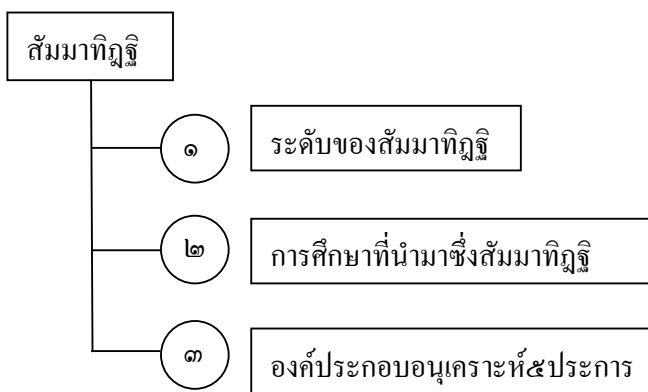
๓.๒) สุตตะ (ความรู้จักการสดับ เล่าเรียน อ่านตำรา การแนะนำสั่งสอนเพิ่มเติม)

๓.๓) สากัจฉา (การสนทนา ถกเถียง อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบค้น

ความรู้)

๓.๔) สมถะ (ความสงบ การทำใจให้สงบ การไม่มีความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจ)

๓.๕) วิปัสสนา (การใช้ปัญญาพิจารณาเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะของมัน คือ ตามที่มันเป็น จริง)

แผนภาพที่ ๑๖ กระบวนการศึกษาหลักสัมมาทิฐิ

ความเห็นตรงตามสภาวะนำมาซึ่งการเห็นตามที่ตั้งทั้งหลายเป็นจริง สิ่งนี้ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ และการที่จะรักษาหรือพัฒนาสัมมาทิฐินั้น ย่อมต้องอาศัย โยนิโสมนสิการเพราะช่วย ให้มองเห็นสิ่งต่างๆที่เป็นไปอย่างลึกซึ้งทั้งในแง่ของการวิเคราะห์ส่วนประกอบและสืบทอดเหตุ

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน , หน้า ๗๔๘.

และปัจจัย ไม่ให้ถูกกลบเกลื่อนด้วยปรากฏการทางรูป รส กลิ่น เสียง โสภณูปพะ และคตินิยม และ
ยังคอยส่งเสริมให้สติสัมปชัญญะ เป็นอิสระ คิดตัดสินและกระทำการต่างๆด้วยปัญญา

ข) สัมมาสังกัปปะ

สัมมาสังกัปปะ^{๒๘} ความดำริชอบ หรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้อง เป็นหลักธรรมที่
ต่อเนื่องจากสัมมาทิฐิ คือเข้าสู่กระบวนการทางความคิดแต่ในความคิดที่เกิดขึ้นนี้ได้ผ่านการ
กลั่นกรองมาแล้วอีกขั้นหนึ่ง และขั้นตอนนี้จะก่อเกิดปัญญาที่จะนำเข้าสู่กระบวนการจัดการกับ
ปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อความเข้าใจในเบื้องต้นสมควรที่จะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นประกอบด้วย

๑) องค์ประกอบของสัมมาสังกัปปะ มี ๓ อย่าง คือ

๑.๑) เนกขัมมสังกัปปี หรือ เนกขัมมวิตก คือ ความดำริที่ปลอดจาก โลภะ ความ
นึกคิดที่ปลอดโปร่งจากกาม ไม่หมกหมุ่นพัวพันติดข้องในสิ่งสนองความอยากต่าง ๆ ความคิดที่
ปราศจากความเห็นแก่ตัว ความคิดเสียสละ และความคิดที่เป็นกุศลทุกอย่าง จัดเป็นความนึกคิดที่
ปราศจากราคะ หรือ โลภะ

๑.๒) อพยยาบทสังกัปปี หรือ อพยยาบาทวิตก คือ ความดำริที่ไม่เคียดแค้น ชิงชัง
ขัดเคือง หรือเพ่งมองในแง่ร้ายต่าง ๆ โดยเฉพาะมุ่งเอาธรรมที่ตรงข้าม คือเมตตา ซึ่งหมายถึงความ
ปรารถนาดี ความมีไมตรี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากโทสะ

๑.๓) อวิหิสาสังกัปปี หรือ อวิหิงสาวิตก คือ ความดำริที่ไม่มีการเบียดเบียน การ
คิดทำร้าย หรือทำลาย โดยเฉพาะมุ่งเอาธรรมที่ตรงข้ามคือกรุณาซึ่งหมายถึงความคิดช่วยเหลือผู้อื่น
ให้พ้นจากความทุกข์ จัดเป็นความนึกคิดที่ปราศจากโทสะเช่นเดียวกัน

๒) องค์ประกอบมิจจาสังกัปปะ^{๓๐} มี ๓ อย่างเช่นเดียวกัน

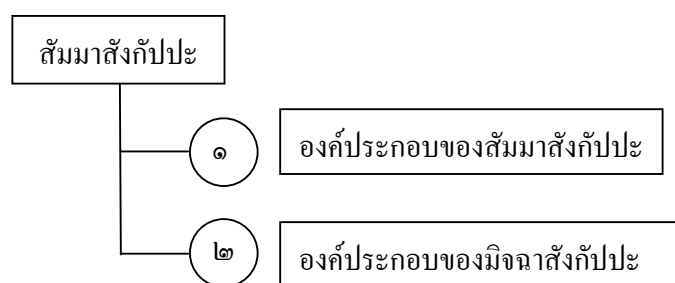
๒.๑) กามสังกัปปี หรือ กามวิตก คือความดำริที่เกี่ยวข้องกับกาม ความนึกคิด
ในทางที่จะแสวงหาหรือหมกหมุ่นพัวพันติดข้องอยู่ในสิ่งสนองความต้องการทางประสาท ๕ หรือ
สิ่งสนองตัณหาอุปทานต่าง ๆ ความคิดเห็นแก่ตัว เป็นความคิดในฝ่ายราคะ หรือ โลภะ

^{๒๘} ที.ม.(ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕

^{๓๐} อภ.วิ.(ไทย) ๓๕/๕๑๐/๕๖๘

๒.๒) พยาบาทสังกัป หรือ พยาบาทวิตก คือ ความดำริที่ประกอบด้วยความเกลียดแค้นชิงชัง ขัดเคือง ไม่พอใจ คิดเห็นเพ่งมองในแง่ร้ายต่าง ๆ มองเห็นคนอื่นเป็นศัตรูผู้มากระทบกระทั่ง เห็นสิ่งทั้งหลายเป็นไปในทางขัดอกขัดใจ เป็นความนึกคิดในฝ่ายโทสะแ่งถูกกระทบ(ตรงข้ามกับเมตตา)

๒.๓) วิหิงสาสังกัป หรือ วิหิงสาวิตก คือ ความดำริในการเบียดเบียน ทำร้าย ตัดรอน และทำลาย อยากไป กระทบกระทั่งรุกรานผู้อื่น อยากทำให้เขาประสบความทุกข์ความเดือดร้อนเป็นความนึกคิดในฝ่ายโทสะแ่งจะไปกระทบ (ตรงข้ามกับกรุณา)

แผนภาพที่ ๑๗ กระบวนการศึกษาหลักสัมมาสังกัปปะ

สัมมาสังกัปปะ คือ ดำริ นึกคิด และตั้งทัศนคติที่ถูกต้อง ไม่เอนเอียง ยึดติด หรือผลึกแข็ง เป็นปฏิบัติ เมื่อมีความดำรินึกคิดที่เป็นอิสระจากความชอบใจ ไม่ชอบใจ จึงทำให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง กล่าวคือเป็นการเสริมสร้างสัมมาทัญญูให้เพิ่มพูน อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนกันและกัน เป็นสิ่งที่น่าให้ความสนใจเหตุไฉนการเรียงลำดับของ มรรคมืองค์ ๘ ในและ หลักไตรสิกขา ที่มีการ นำหมวดศีลซึ่งประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เป็นการปูพื้นฐานข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางความประพฤติ และติดตามด้วยข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมที่ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ในหมวดของสมาธิ ซึ่งทั้งสองหมวดนั้นจะกลับมาส่งเสริมปัญญาให้เกิดความรู้แจ้งที่มี สัมมาทัญญู และสัมมาสังกัปปะ ซึ่งเป็นการสลับปรับเปลี่ยนหัวข้อของมรรคมืองค์ ๘ ทำให้เกิดมุมมองด้านการศึกษา และปฏิบัติว่า

๑. ในการปฏิบัติ (ไตรสิกขา) ผู้ที่จะปฏิบัติต้องอาศัยความรู้ในหลักการเป็นพื้นฐาน เพื่อที่จะใช้ในการปูทางและพัฒนาการปฏิบัติให้สูงขึ้นที่สูงขึ้นไป จึงเริ่มจาก หมวดศีลที่ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีวะ เป็นต้น

๒. ในการศึกษา (มรรคมืองค์ ๘) ผู้ศึกษาต้องมีทัศนคติที่พร้อมจะยอมรับในหลักการที่ตนเฝ้านี้ที่จะศึกษา จึงเริ่มจาก สัมมาทิฏฐิ เป็นหลักธรรมแรกในการศึกษา

ฉะนั้นการศึกษาหลักธรรมที่จะสัมฤทธิ์ผล ต้องนำสิ่งที่ศึกษาไปปฏิบัติให้ได้ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ใน การปรับเปลี่ยนมุมมองและพัฒนาตนเองตามวิธีการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง และหลังจากมีการศึกษา วิธีการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง กระบวนการศึกษาหลักธรรมในการแก้ไข ปัญหาของผู้ใช้แรงงาน จะมีการแบ่งหลักธรรมเป็นหมวดหมู่เพื่อรองรับปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้งานให้เหมาะสมกับสภาพปัญหา

๓.๒ หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต

สืบเนื่องจากวิธีการสร้างความเห็นที่ถูกต้องตาม กระบวนการศึกษาหลักธรรมในการแก้ไข ปัญหาของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งเป็นหลักธรรมเบื้องต้นที่จะต้องทำการศึกษาและนำมาปฏิบัติและปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่แท้จริง ตามสภาพการที่แท้จริงหลักการครองชีวิตเป็น หลักการค่อนข้างกว้าง หากจะเปรียบเทียบวิธีการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง เป็นสัมมาทิฏฐิ แล้ว หลักการครองชีวิต ก็คือ สัมมาสังกัปปะ แต่จะแตกต่างกันก็อยู่ใน สัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะที่ นำเสนอนี้ผู้ศึกษาต้องนำไปปฏิบัติด้วยจึงจะตรงตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ใน ส่วนของหลักธรรมที่จะ ทำการศึกษาประกอบด้วย

๓.๒.๑ หลักการครองชีวิต (ฆราวาสธรรม ๔)^{๓๑}

หลักการครองชีวิต คือ ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครอง เรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพของผู้ ปฏิบัติโดยตรงจัดว่าเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับตนเองเพื่อจะได้ นำศักยภาพที่ได้รับนี้ไปแก้ไข ปัญหา ประกอบด้วย

๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง

^{๓๑} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๔

๒. **ทมะ** คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดสินใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓. **ขันติ** คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

๔. **จาคะ** คือ ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

หลังจากการศึกษาหลักธรรมจัดได้ว่าเป็นหลักการพื้นฐานของผู้ครองเรือนที่สามารถนำมาใช้ในการสร้างบรรทัดฐานในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และถ้าสังเกตองค์ประกอบในหัวข้อต่าง ๆ จะสนับสนุนองค์ประกอบของ มรรค ๘ ได้แก่ สัจจะ สงเสริม สัมมาวาจา ทมะและขันติ สงเสริม สัมมาวายามะ จาคะ สงเสริม สัมมาทิฐิ

๓.๒.๒ คุณสมบัติของผู้เจริญ (โศตাপัตตียังคะ ๔)^{๓๒}

คุณสมบัติของผู้เจริญ คือ โศตাপัตตียังคะ ๔ คือองค์คุณเครื่องบรรลุโศดา, องค์ประกอบของการบรรลุโศดา, คุณสมบัติที่ทำให้เป็นพระโศดาบัน เป็นหลักธรรมที่มีรายละเอียดนำเสนอแนวคิดและวิธีปฏิบัติให้หลุดพ้นจากปัญหาที่เกิดขึ้น

๑. **สัปปริสสังเสวะ** เสวนาสัตบุรุษ, คบหาท่านผู้ทรงธรรมปัญญาเป็นกัลยาณมิตร

๒. **สัทธัมมัสสวนะ** สดับสัทธรรม, ใส่ใจเล่าเรียนฟังอ่านหาความรู้ให้ได้ธรรม

๓. **โยนิโสมนสิการ** ทำในใจโดยแยบคาย, รู้จักคิดพิจารณาหาเหตุผลโดยถูกวิธี

๔. **ธัมมานุสम्मปฏิบัติ** ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม, ปฏิบัติธรรมถูกหลัก ให้ธรรมย่อยคล้อยแก่ธรรมใหญ่ สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของธรรมทั้งหลายที่สัมพันธ์กัน, ปฏิบัติธรรมนั้น ๆ ให้สอดคล้องพอดีตามขอบเขตความหมายและวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับธรรมข้ออื่น ๆ กลมกลืนกันในหลักใหญ่ที่เป็นระบบทั้งหมด, ดำเนินชีวิตถูกต้องตามธรรม

จากการศึกษานับว่าเป็นหลักธรรมที่สนับสนุน ด้านสังคมการปฏิสัมพันธ์ และการเลือกสรรในการรับข้อมูลที่มีประโยชน์ นำข้อมูลที่ได้รับมาคิดพิจารณาหาเหตุและผล ตลอดจนนำมาปฏิบัติให้เกิดผลตามที่ตั้งเป้าหมาย

^{๓๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๕๖.

๓.๒.๓ ขยัน (ทฤษฎีธรรมมีกัตตสังวัตตนิทธรรม ๔)

ขยัน คือ ทฤษฎีธรรมมีกัตตสังวัตตนิทธรรม ๔^{๓๓} ธรรมเป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมอันอำนวยการประโยชน์สุขขั้นต้น เป็นหลักธรรมที่นำเสนอกระบวนการที่มีองค์ประกอบด้านการนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑.อุฏฐานสัมปทาน ถึงพร้อมด้วยความมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ การงานสามารถดำเนินการให้ได้ผลดี

๒.อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓.กัลยาณมิตรตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๔.สมชีวิตา มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิต แต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

หลักธรรมทั้ง ๔ ในการศึกษา ทำให้ได้ทราบถึงการเตรียมความพร้อมในด้านวิสัยทัศน์ และความคิดก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ และเมื่อถึงเวลาปฏิบัติก็จะสามารถนำวิธีการที่ได้ศึกษานำมาใช้ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

๓.๒.๔ สุขของคฤหัสถ์ (คิหิสุข หรือ กามโลกิสุข ๔)

สุขของคฤหัสถ์ หรือ คิหิสุข หรือ กามโลกิสุข ๔^{๓๔} สุขของชาวบ้าน, สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สมำเสมอ, สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี เป็นการปรับเปลี่ยนมุมมองของเป้าหมายด้วยแรงจูงใจที่เอื้อประโยชน์ในความสุขที่แท้จริงในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ด้วยมุมมองต่าง ๆ ประกอบด้วย

๑. อัถติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เิบอ้อมใจ ว่าตนมีโภคทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน และโดยชอบธรรม

^{๓๓} อ.อ.อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

^{๓๔} อ.จ.จ.จ.จ. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕

๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าคนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์

๓. อนนสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าคนเป็นไท ไม่มีหนี้สินติดค้างใคร

๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ คือ ความภูมิใจ เอิบอ้อมใจ ว่าคนมีความประพฤติสุจริต ไม่บกพร่องเสียหาย ใคร ๆ ดิเตือนไม่ได้ ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ บรรดาสุข ๔ อย่างนี้ อนวัชชสุข มีค่ามากที่สุด

ศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ว่า แท้ที่จริงแล้วเป็นจริงตามที่คาดหมายไว้หรือไม่ ซึ่งในการนำไปปฏิบัติจริงเป้าหมายที่ตั้งไว้จะทำให้เห็นถึงจุดยืนที่แท้จริงในการดำเนินชีวิตของตนถ้าหากไม่เป้าหมายที่ตั้งไว้ไม่ตรงตามที่หลักธรรมได้นำเสนอก็ควรที่จะมีการปรับเปลี่ยนให้ตรงกับตามหลักธรรมที่นำเสนอ

๓.๒.๕ ความเพียร (สัมมัปปธาน ๔)

ความเพียร หรือ สัมมัปปธาน ๔^{๓๕} คือ ความเพียรที่สมควรนำไปใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้นำไปใช้ประกอบด้วย

๑. สังวรปธาน คือ มีความเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้นระวังยับยั้งในสิ่งที่จะก่อให้เกิดปัญหาที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๒. ปหานปธาน คือมีความเพียรละหรือเพียรกำจัดปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วตามแนวทางทางที่ได้กำหนด

๓. ภวานปธาน คือ มีความเพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิดแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปถึงซึ่งเป้าหมาย คือ คุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดมีขึ้น

๔. อнуรักษนาปธาน คือ มีความเพียรรักษาคุณภาพชีวิตที่ดีแล้วให้ตั้งมั่น และให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไปพญุลย์

ความเพียรที่ได้กล่าวถึงนี้จะมีจุดมุ่งหมายในการ ระวังกับปัญหาที่จะเกิด ดำเนินการจัดการกับปัญหา สร้างแนวคิดหรือวิธีการ และดำรงรักษาการแก้ไขปัญหาให้เกิดเสถียรภาพ

^{๓๕} อ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๑๔/๒๔.

๓.๒.๖ เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล (สังคหัตถุ ๔)

เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล หรือ สังคหัตถุ ๔^{๓๖} คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และ ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์) มีหลักในการประสานสร้างความสามัคคีของหมู่คณะด้วยวิธีการปฏิบัติ ประกอบด้วย

๑.ทาน การให้ คือ เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน)

๒.ปิยวาจา หรือ เปยวัทตะ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจงใจให้นิยมยินดี

๓.อัตถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๔.สมานัตตา ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอทั้งในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้อารมณ์ดีตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

หลักธรรมส่งเสริมกระบวนการในการปกครองและดูแลหมู่คณะให้มีความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ

๓.๒.๗ ช่องทางแห่งความเสื่อม (อบายมุข ๔ และ อบายมุข๖)^{๓๗}

ช่องทางแห่งความเสื่อม คือ อบายมุข ๔ และ อบายมุข๖ เป็นช่องทางแห่งความพินาศ ดังนั้นการศึกษาหลักธรรมในข้อนี้จะมีเนื้อหาที่ไม่สมควรนำไปปฏิบัติซึ่งแตกต่างจากการนำเสนอหลักธรรมในหัวข้ออื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการนำไปปฏิบัติดังนี้

๑.อบายมุข ๔ (ช่องทางของความเสื่อม, ทางที่จะนำไปสู่ความพินาศ, เหตุย่อยับแห่งโภคทรัพย์)

๑) อติธรุตตะ (เป็นนักเลงหญิง, นักเที่ยวผู้หญิง)

๒) สุราธรุตตะ (เป็นนักเลงสุรา, นักดื่ม)

^{๓๖} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕.

^{๓๗} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๗/๒๐๒.

๓) อักขรุตตะ (เป็นนักรการพนัน)

๔) ปาปมิตะ (คบคนชั่ว)

อบายมุข ๔ อย่างนี้ ตรีศกับผู้ครองเรือนที่มีหลักฐานแล้ว

๒.อบายมุข ๖ (ช่องทางของความเสื่อม, ทางแห่งความพินาศ, เหตุย่อยับแห่ง โภคทรัพย์)

๑) ติดสุราของมีนเมา มีโทษ ๖ คือ

- ๑.๑) ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ
- ๑.๒) ก่อการทะเลาวิวาท
- ๑.๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- ๑.๔) เสียเกียรติเสียชื่อเสียง
- ๑.๕) ทำให้ไม่รู้อาย
- ๑.๖) ทอนกำลังปัญญา

๒) ขอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ คือ

- ๒.๑) ชื่อว่าไม่รักษาตัว
- ๒.๒) ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
- ๒.๓) ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
- ๒.๔) เป็นที่ระแวงสงสัย
- ๒.๕) เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ
- ๒.๖) เป็นทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

๓) ขอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการงานเสื่อมเสีย เพราะใจกังวล คอยคิดข้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ

- ๓.๑) รำที่ไหนดไปที่นั่น
- ๓.๒- ๖) ขับร้อง, ดนตรี, เสภา, เพลง, เถิดเทิงที่ไหนด ไปที่นั่น

๔) ติดการพนัน มีโทษ ๖ คือ

- ๔.๑) เมื่อชนะยอมก่อเวร
- ๔.๒) เมื่อแพ้ก็เสียค้ายทรัพย์ที่เสียไป
- ๔.๓) ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ
- ๔.๔) เข้าที่ประชุม เขาไปเชื่อถ้อยคำ
- ๔.๕) เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง
- ๔.๖) ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาผู้ครองให้ลูกของเขา

เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ไหว

๕) คบคนชั่ว มีโทษ โดยนำไปให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะนำไปให้กลายเป็น

๕.๑) นักการพนัน

๕.๒) นักเลงหญิง

๕.๓) นักเลงเหล้า

๕.๔) นักลวงของปลอม

๕.๕) นักหลอกลวง

๕.๖) นักเลงหัวไม้

๖) เกียจคร้านการทำงาน มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผิดเพี้ยน ไม่ทำการทำงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๑) – ๖) หนาวนัก – ร้อนนัก – เย็นไปแล้ว – ยังเข้านัก – หิวนัก – อิ่มนัก^{๓๘}

การจำแนกหนทางแห่งเหตุที่ต้องสูญเสียทรัพย์ ซึ่งเป็นต้นเหตุในการสูญเสียรายได้ อย่างไม่จำเป็นและมีผลต่อการแก้ไขปัญหาคือดีขึ้นต่อไปในอนาคต

๓.๒.๘ ปลายทางแห่งความเจริญ (วัฒนธรรม ๖)

ปลายทางแห่งความเจริญ คือ วัฒนธรรม ๖^{๓๙} ธรรมที่เป็นปากทางแห่งความเจริญ, ธรรมที่เป็นจุดประจักษ์อันจะเปิดออกให้ก้าวหน้าสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต ความเพียบพร้อมทางด้านกายภาพและวิธีการ ประกอบด้วย

๑. อโรคยะ คือ ความไม่มีโรค, ความมีสุขภาพดี

๒. ศีล คือ ความประพฤติดี มีวินัย ไม่ก่อเวรภัย ได้ฝึกในมรรยาทอันงาม

๓. พุทธนามัต คือ ศึกษาแนวทาง มองดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของพุทธชน เหล่าคนผู้เป็นบัณฑิต

๔. สุตตะ คือ ใฝ่เล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์

๕. ธรรมานุวัติ คือ ดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม

๖. อลินตา คือ เพียรพยายามไม่ระย่อ, มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ทอดถอนี้อยูชา เพียร

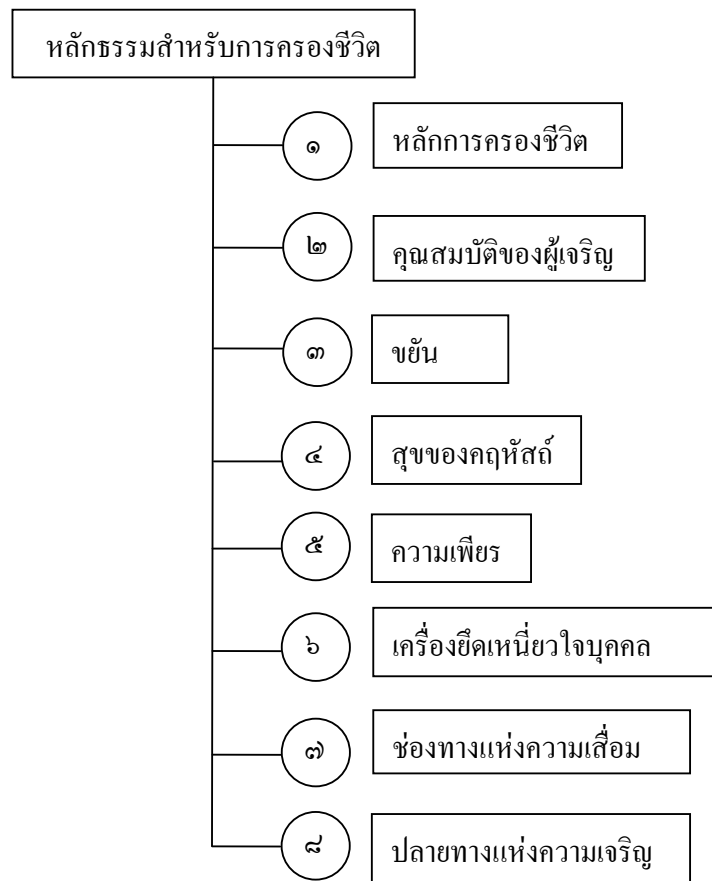
^{๓๘} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๒.

^{๓๙} พุ.ชา. (ไทย) ๒๓/๘๔/๓๕.

ก้าวหน้าเรื่อยไป

ธรรม ๖ ประการชุดนี้ ในบาลีเดิมเรียกว่า อัถตทวาร (ประตูแห่งประโยชน์, ประตูสู่จุดหมาย) หรือ อัถตตประมุข (ปากทางสู่ประโยชน์, ต้นทางสู่จุดหมาย) และอรรถกถาอธิบายคำ อัถตะ ว่า หมายถึง “วุฒิ” คือความเจริญ ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรม ดังนั้นจึงอาจเรียกว่า วุฒิमुख หรือที่คนไทยรู้สึกคุ้นมากกว่าว่า วัฒนธรรม

อนึ่ง ในฝ่ายอกุศล มีหมวดธรรมรู้จักกันดีที่เรียกว่า อบายमुख ๖ ซึ่งแปลว่า ปากทางแห่งความเสื่อม จึงอาจเรียกธรรมหมวดนี้ด้วยคำที่เป็นคู่ตรงข้ามว่า อบายमुख ๖ เป็นหลักธรรมที่จะนำไปห้กลับ

แผนภาพที่ ๑๘ กระบวนการศึกษาหลักธรรมสำหรับการครองชีวิต

ในการศึกษาหลักการครองชีวิตมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ศึกษาได้ใช้หลักธรรมมาเป็นองค์ประกอบพิจารณาในการวางพื้นฐานและเตรียมความพร้อมในการคิดและการปฏิบัติให้สามารถจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น

๓.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้

เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาการบริหารจัดการกับรายได้ที่จะนำมาใช้เลี้ยงชีพในสภาพปัญหาที่รับทราบจะข้อมูลมีมากถึงร้อยละ ๔๐ ที่ให้ข้อมูลว่าขาดการวางแผนที่ดีในการใช้จ่าย ฉะนั้นการนำเสนอหลักธรรมที่จะสนับสนุนการบริหารรายได้ในการดำเนินชีวิตพอที่จะเรียบเรียงดังนี้

๓.๓.๑ ความพร้อมขององค์ประกอบ (สมบัติ ๔)

ความพร้อมขององค์ประกอบ คือ สมบัติ ๔ ข้อดี ความเพียบพร้อม ความสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้ผลของกรรมดี และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล ส่วนประกอบอำนวยความสะดวก ช่วยเสริมกรรมดี การนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาด้วยการเปรียบเทียบและประเมินค่าตัวเองก่อนที่จะมีการดำเนินการตามกระบวนการแก้ไขปัญหา ประกอบด้วย

๑. **คติสมบัติ** สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ คติให้ ในช่วงยาวหมายถึง เกิดในกำเนิดอันอำนวย หรือที่เกิดอันเจริญ ในช่วงสั้นหมายถึง ที่อยู่ ที่ไป ทางดำเนินดี หรือทำ ถูกเรื่อง ถูกที่ คือกรณีนั้น สภาพแวดล้อมนั้น สถานการณ์นั้น ถิ่นนั้น ตลอดถึงแนวทางดำเนินชีวิตขณะนั้น เอื้ออำนวยแก่การทำความดี หรือการเจริญของงามของความดี ทำให้ความดีปรากฏผลโดยง่าย

๒. **อุปธิสมบัติ** สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยรูปกาย รูปกายให้ ในช่วงยาว หมายถึงมีกายสง่า สวยงาม บุคลิกภาพดี ในช่วงสั้นหมายถึง ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี

๓. **กาลสมบัติ** สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล กาลให้ ในช่วงยาว หมายถึง เกิดอยู่ในสมัยที่โลกมีความเจริญ หรือบ้านเมืองสงบสุข มีการปกครองที่ดี คนในสังคมอยู่ในศีลธรรม สัมคึกกัน ยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ในช่วงสั้นหมายถึง ทำถูกกาลถูกเวลา

๔. **ปัจจัยสมบัติ** สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบความเพียร กิจการ ในช่วงยาว หมายถึงฝักใฝ่ในทางที่ถูก นำความเพียรไปใช้จนขวนขวายประกอบการที่ถูกต้องดีงามมีปกติประกอบกิจการงานที่ถูกต้อง ทำแต่ความดีงามอยู่แล้ว ในช่วงสั้นหมายถึง เมื่อทำกรรมดีก็ทำ

ให้ถึงขนาด ทำจริงจัง ให้ครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเรื่อง หรือทำความดีต่อเนื่อง มาเป็นพื้นแล้ว กรรมดีที่ทำเสริมเข้าอีก จึงเห็นผลได้ง่าย^{๔๐}

การศึกษาหลักธรรมนี้ทำให้ทราบถึง ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะมีส่วน เกี่ยวพัน ทำให้สามารถประเมินความเป็นมา และเป็นไปที่จะส่งเสริมการกระทำให้เห็นผล

๓.๓.๒ หลักความเจริญแห่งชีวิต (จักร ๔)

องค์ประกอบนำชีวิตสู่ความเจริญ คือ จักร ๔^{๔๑} ธรรมนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง คุณคือ นารถไปสู่ที่หมาย นำมาใช้ในการเปรียบเทียบทางด้านองค์ประกอบเพื่อนำไปสู่ความพร้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ตั้งเป้าหมายไว้

๑. **ปฏิรูปเทสวาสะ** คือ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการ ดำเนินกิจกรรมในชีวิตประจำวันทั้งในด้านการดำรงชีวิตและการทำงาน

๒. **สัปปริสุปัสตยะ** คือ สماعคมกับสัตบุรุษ ด้วยหลักธรรมในข้อนี้ทำให้เกิด สัทธัมมัสสวนะ คือ ได้มีการคบหาสมาคมก็จะก่อให้เกิดการรับฟังทำให้สัมผัสกับสิ่งที่ดีมีประโยชน์ รวมทั้งจะเป็นแรงจูงใจในการศึกษาข้อมูลที่ได้รับรู้ และอาจจะสามารถนำข้อมูลที่ได้รับไปดำเนิน ชีวิตและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคต

๓. **อัตตสัมมาปณิธิ** คือ ตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตคิดมุ่งหมายนำตนไปถูกทางด้วย แนวทางที่ตั้งไว้ตามหลักไตรสิกขา ที่ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา

๔. **ปุปเพกตปุญญตา** คือ ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเพเดิมดี ได้ สร้างเสริมคุณงามความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น ด้วยหลักธรรมนี้ทำให้ทราบได้ว่าการ

หลักธรรมที่กล่าวถึงสภาพแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวพันให้การดำเนินชีวิตไปสู่จุดหมายที่ ได้ตั้งไว้ให้พบกับความเจริญรุ่งเรือง

๓.๓.๓ หลักการออม (โภคาวิภาค ๔)

การออม คือ โภคาวิภาค ๔ (การแบ่งโภคะเป็น ๔ ส่วน หลักการแบ่งทรัพย์โดยจัดสรร เป็น ๔ ส่วน) ด้วยข้อมูลที่ได้รับมีเพียงร้อยละ ๔๕ ที่นำเสนอว่าการออมเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาของ ผู้ใช้แรงงานด้วยจุดนี้จะสะท้อนให้เห็นด้วยการวิเคราะห์เป็น ๒ แนวทาง คือ

^{๔๐} อภิ.วิ.(ไทย) ๓๕/๘๑๐/๕๒๑.

^{๔๑} อจ.จตุกก.(ไทย) ๒๑/๓๑/๕๐.

แนวทางแรกผู้ใช้แรงงานจำนวนมากไม่ถึงครึ่งที่มองเห็นถึงความสำคัญของการออมนับว่า พฤติกรรมการออมของผู้ใช้แรงงานควรที่จะต้องมีการสนับสนุนจนก่อให้เกิดเป็นวินัยของแต่ละบุคคล โดยอาจจะต้องอาศัยองค์ประกอบด้านต่าง ๆ เข้ามามีส่วนในการช่วยเหลือให้เกิดวินัย ดังกล่าวให้เป็นไปอย่างแพร่หลาย

แนวทางที่สองการใช้จ่ายของผู้ใช้แรงงานในสภาพปัจจุบันอยู่บนพื้นฐานที่ไม่สามารถที่จะก่อให้เกิดการออมได้ ดังนั้นการแสดงความคิดเห็นของผู้ใช้แรงงานที่เกี่ยวกับวิธีการในการแก้ไขปัญหาจึงสะท้อนมาในรูปแบบของความน่าจะเป็นไปได้บนพื้นฐานของความเป็นจริงในการใช้จ่าย

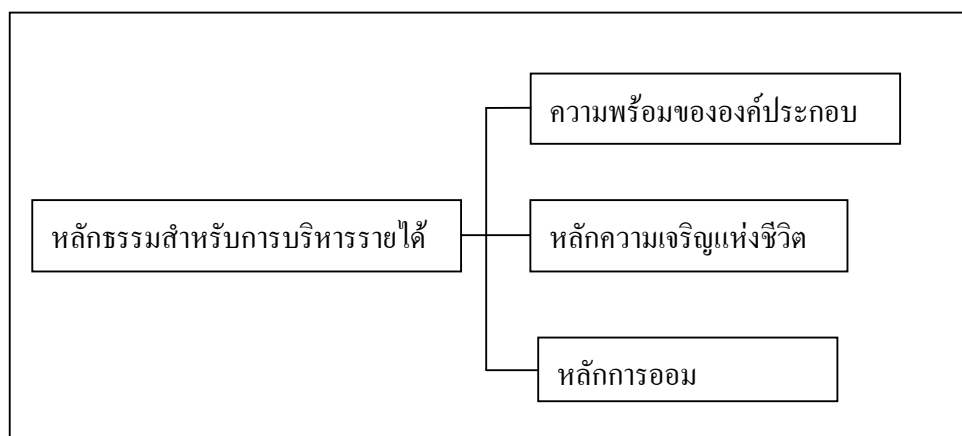
แต่จะถึงอย่างไรก็ตามประโยชน์ของการวางแผนในการใช้จ่ายที่ตรงตามวัตถุประสงค์จะสอดคล้องกับหลักการเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหา เพราะจะมีความสำคัญในการนำไปใช้จ่ายต่อไปในอนาคตประกอบด้วย

๑.เอเจน โกลเด ฤณเชษย์ (๑ ส่วน ใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์)

๒. ทวีทิ กมมัม ปโยชเย (๒ ส่วน ใช้จ่ายลงทุนประกอบกิจการงาน)

๓. จตุตถฤจ นิธาเปยย (อีก ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น)^{๔๒}

วิธีการจัดสรรทรัพย์อย่างมีประโยชน์ คุ่มค่า และถูกต้องในการจัดสรรรายรับและรายจ่ายที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงาน

แผนภาพที่ ๑๕ กระบวนการศึกษาหลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้

^{๔๒} ที.ป.า.(ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๒.

ลักษณะที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารรายได้จะสามารถช่วยให้ผู้ศึกษาที่นำหลักการไปปฏิบัติจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับการจัดสรรรายได้ของตนและส่งผลให้เกิดความพอใจเพียงในการดำรงชีวิตตามวิธีการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

๓.๔ หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย

คือหลักธรรมที่นำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุนในการแก้ไขปัญหารายได้ ประกอบด้วย

๓.๔.๑ หลักการประหยัด (โภคาทิยะ ๕)

ประหยัด คือ โภคาทิยะ ๕^{๔๓} ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ หรือเหตุผลที่ผู้ใช้แรงงานควรยึดถือ ในการที่จะมีหรือครอบครองโภคทรัพย์ จากจำนวนผู้ใช้แรงงานร้อยละ ๖๐ ที่ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นว่าการประหยัดสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและด้วยการประหยัดการดำเนินการควบคุมกับการบริหารรายจ่ายโดยจำแนกกลุ่มของการใช้จ่ายกับกลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้ใช้แรงงานปัญหาที่เกิดขึ้นจนเป็นผลกระทบต่อรายจ่ายที่จะเกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานจนเป็นปัญหาที่สำคัญจนทำให้ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้นวิธีการจำแนกค่าใช้จ่ายที่ได้มาจะทำให้ผู้ใช้แรงงานมีกรอบในการใช้จ่ายในส่วนที่นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในที่นี้ก็จะเป็นการใช้จ่ายที่ไม่สอดคล้องกับหลักการประหยัด ซึ่งประกอบด้วย

๑. เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข

๒. บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย

๔. ทำพละ ๕ อย่าง

ก) ญาติพละ สงเคราะห์ญาติ

ข) อติพละ ต้อนรับแขก

ค) ปุพพเปตพละ ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ

ง) ราชพละ บำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากรเป็นต้น

จ) เทเวตพละ ถวายเทวดา คือการสักการะบำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งที

เคารพบูชาตามความเชื่อถือ

๕. อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ

^{๔๓} อก.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๔๑/๖๔.

วิธีการทรัพย์สินที่หามาได้อย่างมีคุณค่า และสอดคล้องกับหลักการใช้ชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนาจะสามารถทำให้แนวทางการแก้ไขปัญหาในเรื่องของค่าใช้จ่ายที่ไม่เพียงพอของผู้ใช้แรงงาน ได้เป็นอย่างดี

๓.๕ หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง

จัดได้ว่าเป็นหลักการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการกำหนดวิธีการใช้จ่ายอย่างมีเหตุและมีผล ด้วยข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ว่าผู้ใช้แรงงานร้อยละ ๖๐ มีการเพิ่มภาระในชีวิตและจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายระดับหัวหน้างาน ได้พบว่ากลุ่มผู้ได้บังคับบัญชามีการแข่งขันทางด้านวัตถุที่ไม่มีความจำเป็นและเป็นคุณค่าเท่าที่ควร ฉะนั้นการศึกษาหลักการบริโภคจึงได้นำมา เป็นหลักการที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านการบริโภค ประกอบด้วย

๓.๕.๑ ความพอเพียง (สันโดษ ๓ และ สันโดษ๑๒)^{๔๔}

ความพอเพียง คือ สันโดษ ๓ และ สันโดษ๑๒ ความยินดี, ความพอใจ, ความยินดีด้วยของของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรงความเพียร โดยชอบธรรม, ความยินดีด้วยปัจจัยสี่ตามมีตามได้, ความรู้จักอ้อมรู้จักพอเพื่อนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาวิธีการบริโภคประกอบด้วย

๑. **ยถาลภสันโดษ** ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่พึงได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือเพียรหาสิ่งใดมาได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่คิดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ไม่ริษยาเขา

๒. **ยถาลภสันโดษ** ยินดีตามกำลัง คือยินดีแต่พอกำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ตนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับร่างกายหรือสุขภาพก็ไม่หวงแหนเสียดายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ยอมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตนแต่เพียงที่พอแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของตน

๓. **ยถาสารูปสันโดษ** ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะฐานะ แนวทางชีวิต และจุดมุ่งหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน รับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน

^{๔๔} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๕๓/๒๗๔.

สัน โดย ๓ นี้ เป็นไปในปัจจัย ๔ ในที่นี้ได้ให้ความสำคัญกับ เสื้อผ้า อาหาร ที่พัก และยารักษาโรค ซึ่งสามารถครอบคลุมวิธีการคิดและการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงานตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา

๓.๖ หลักธรรมสำหรับสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างในสถานประกอบการนั้นมีความสำคัญเบื้องต้นในการปฏิสัมพันธ์อันดีที่จะก่อเกิดระบบระเบียบในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของแต่ละสถานประกอบการต่าง ๆ ได้ตั้งเป้าหมายไว้ การมีน้ำใจของพนักงานและความเอื้ออาทรที่ผู้บริหารมีให้แก่นักงานและกันยอมแสดงถึงการยอมรับในการมีส่วนร่วมของแต่ละองค์ประกอบ ด้วยความเกี่ยวพันตามหลักทศ ๖ ในทศเหฏฐิมทศ (ทศเบื้องล่าง) ผู้วิจัยจึงได้นำหลักธรรมในส่วนนี้มาใช้ในการแก้ไขปัญหาระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง โดยมีสิ่งที่ต้องปฏิบัติต่อกันให้สอดคล้องตามหลักธรรมดังนี้

๓.๖.๑ หลักเกื้อกูลระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (ทศ ๖ (ทศเบื้องล่าง))^{๔๕}

ก) นายจ้างพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทศเบื้องล่าง ดังนี้

๑) จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ โดยเริ่มจากการรับสมัครและสัมภาษณ์งานให้ตรงกับลักษณะงานที่จะต้องมีการว่าจ้าง ตลอดไปจนถึงการส่งงานการทดลองงานรวมถึงมีการประเมินผลงานในขั้นตอนต่าง ๆ สามารถทำให้ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างรับรู้ถึงลักษณะอุปนิสัยของพนักงานว่าเหมาะสมกับลักษณะงานประเภทใด ก่อให้เกิดความเหมาะสมในการประมาณการล่วงหน้าว่างานที่มอบหมายให้แก่พนักงานจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

๒) ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่ ในการทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคำว่าจ้าง การประเมินผลงานถือว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะสามารถให้พนักงานสร้างผลงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ว่าจ้าง

๓) จัดสวัสดิการดี เป็นส่วนเชื่อมโยงสายสัมพันธ์อันดีที่แสดงถึงความห่วงใยที่นายจ้างพึงจะมีให้แก่ลูกจ้าง เช่น มีการช่วยเหลือรักษาพยาบาลที่นอกเหนือจากที่กฎหมายครอบคลุม เป็นต้น

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๑/๒๑๕

๔) ได้ของแปลก ๆ พิเศษมา ก็แบ่งปัน ในส่วนนี้มีอยู่หลายต่อหลายรูปแบบแล้วแต่โอกาสที่จะต้องคำนึงถึง บุคคล เวลา และสถานที่ เพื่อที่จะได้ถูกใจทั้งผู้ให้และผู้รับ

๕) ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร นอกเหนือจากวันหยุดพักผ่อนที่เป็นไปตามกฎหมายแล้วนายจ้างควรมีวันหยุดพิเศษที่เอื้อแก่การทำกิจธุระที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพนักงานในบางโอกาส

ข) คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ดังนี้

๑) เริ่มทำงานก่อนนาย ในที่นี้อาจจะหมายความถึงการเตรียมความพร้อมต่อหน้าที่ ๆ ได้รับผิดชอบให้พร้อมที่จะสามารถปฏิบัติงานอย่างพร้อมเพียงก่อนที่จะมีการปฏิบัติงานตามระยะเวลาที่กำหนด

๒) เลิกงานทีหลังนาย แสดงถึงความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ต้องมีมาก ในการตรวจตราดูแลเอาใจใส่ในเนื้อหาของงาน ในที่นี้ความหมายมิใช่แค่เพียงการเลิกงานหลังนายจ้างแต่อาจหมายถึงการเตรียมความพร้อมที่จะเริ่มงานในโอกาสต่อไป

๓) ถือเอาแต่ของทีนายให้ ส่วนใดที่ไม่ได้รับมอบหมายและได้รับอนุญาตซึ่งอาจจะเกิดการสูญเสียทั้งในปัจจุบันและในอนาคตก็ไม่นำมาปฏิบัติ

๔) ทำการทำงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น มีความรอบครอบในการปฏิบัติ และสามารถพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถให้ผลงานที่ออกมาตามที่ได้รับมอบหมายมีคุณค่ามากกว่าที่มีการตั้งเป้าหมายไว้

๕) นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่ ในส่วนนี้ต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างแจ้งก่อนว่ามีได้หมายความว่าถึงการประจบประแจงแต่เป็นการนำสิ่งที่ดีของนายจ้างไปบอกเล่าให้แก่ผู้ที่ต้องการทราบไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงาน การช่วยเหลือที่มีให้แก่พนักงานในฐานะนายจ้างและลูกจ้าง

การศึกษาหลักธรรมในบทนี้ผู้วิจัยมีจุดประสงค์สำคัญ เพื่อที่จะนำไปใช้เปรียบเทียบและปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานที่ได้รับปัญหาจากผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย ซึ่งจะเกิดประโยชน์ในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาที่ได้เกิดขึ้นอย่างสอดคล้องตามหลักพุทธธรรม และก่อให้เกิดความพยายามที่จะศึกษาและนำไปปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจนก่อให้เกิดการพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนในอนาคต

บทที่ ๔

แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

ในบทนี้ผู้วิจัยจะเสนอแนวทางในการใช้หลักพุทธธรรมมาแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานได้มุ่งประเด็นไปที่ปัญหาของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับจากกระบวนการหาข้อมูลจนสามารถนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ ทำให้ทราบถึงปัญหาที่ผู้ใช้แรงงานได้รับ อันสืบเนื่องจากเหตุและผลจากการทำมาตรฐานแรงงานไทย จนกระทั่งได้ทำการศึกษาหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องและเกี่ยวข้องกับปัญหาที่ได้รับ โดยเลือกที่จะศึกษาหลักธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น หลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการแก้ไขปัญหา ในบทนี้จึงเป็นการนำหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้แก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน โดยจะใช้วิธีคิด และวิธีการในการแก้ไขปัญหจากการเก็บข้อมูล ตามขั้นตอนของหลักธรรมโดยจะมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๔.๑ หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

การแก้ไขโดยใช้หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาจะเริ่มด้วยการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ทำให้ได้มาซึ่งปัญหาของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับแล้วนำข้อมูลมาสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักการหาเหตุและผล (อริยสัจ ๔) ต่อจากนั้นจึงได้ทำการเตรียมความพร้อมเพราะมีความจำเป็นในการวางรากฐานก่อนที่จะมีการเริ่มกระบวนการแก้ไขให้เกิดความพร้อมเพื่อเป็นการเตรียมพื้นฐานและเป็นการสร้างต้นทุนในการเริ่มต้นด้วยองค์ประกอบที่ ผู้วิจัยได้แสดงหลักธรรมในบทที่ ๓ แบ่งออกเป็น ๖ หลักธรรมที่ใช้รองรับการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานประกอบด้วย ๑) หลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง ๒) หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต ๓) หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้ ๔) หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย ๕) หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง ๖) หลักธรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง นายจ้างและลูกจ้าง หลังจากที่ได้มีการนำหลักพุทธธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับปัญหามาจัดหมวดหมู่ให้เป็นหลักการในการแก้ไขปัญหแล้ว จึงได้นำข้อมูลทั้งในส่วนของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับจากการวิเคราะห์ตามแนวทางการแก้ไขปัญหโดยใช้หลักการหาเหตุและผล (อริยสัจ ๔) และหลักการในการแก้ไขปัญหด้วยหลักพุทธธรรมมาดำเนินการแก้ไขปัญหด้วยแนวทางการแก้ไขปัญหตามหลักไตรสิกขา ตามวิธีการในการศึกษาซึ่งจะเริ่มจาก หมวดปัญญา ที่ประกอบด้วย สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะ หมวดศีล ที่ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ

และสัมมาอาชีวะ หมวดสมาธิ ที่ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในส่วนประกอบของหลักธรรมที่ผู้รองรับการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานว่ามีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ หลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง	หลักการหาเหตุและผล (อริยสัจ ๔)
	การเตรียมความพร้อม (ไตรสิกขา)
๔.๑.๒ หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต	หลักการครองชีวิต (ฆราวาสธรรม ๔)
	คุณสมบัติของผู้เจริญ (โสตาปัตติสังคละ ๔)
	ขยัน(ทิฏฐิธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔)
	สุขของคฤหัสถ์ (คิหิสุข หรือ กามโกทีสุข ๔)
	ความเพียร (สัมมัปปธาน ๔)
	เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล (สังคหวัตถุ ๔)
	ช่องทางแห่งความเสื่อม (อบายมุข ๔ และ ๖)
ปลายทางแห่งความเจริญ(วัฒนมุข ๖)	
๔.๒.๓ หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้	ความพร้อมขององค์ประกอบ (สมบัติ๔)
	หลักความเจริญแห่งชีวิต (จักร ๔)
	หลักการออม (โภควิภาค ๔)
๔.๒.๔ หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย	หลักการประหยัด (จาคะ โภคาทิยะ ๕)
๔.๒.๕ หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง	หลักความพอเพียง (สัน โดษ๑และ๑๒)
๔.๒.๖ หลักธรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง นายจ้างและลูกจ้าง	หลักเกื้อกูลระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (ทิศ ๖ (ทิศเบื้องล่าง))

ตารางที่ ๓ ส่วนประกอบของหลักธรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

เมื่อมีการรับรู้แล้วปรับพื้นฐานเบื้องต้นด้วยการศึกษาหลักการที่ได้นำเสนอไปแล้วก็นำหลักธรรมทั้ง ๖ ประการมาทำการศึกษา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขปัญหาก็จะทำให้ผู้นำไปปฏิบัติมีความเข้าใจในเหตุและผลของหลักธรรมมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลถึงความสำเร็จในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

๔.๒ แนวทางการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับในส่วนของปัญหาของผู้ใช้แรงงาน และหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่ได้นำมาใช้ ด้วย ๒ องค์ประกอบหลักที่ถูกนำมาเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน ทำให้ในการที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาโดยใช้หลักการหาเหตุและผล (อริยสัจ ๔) แล้วใช้วิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้หลักไตรสิกขาตามองค์ประกอบของมรรค ให้เกิดความเข้าใจในการดำเนินการผู้วิจัย จึงจะได้อธิบายองค์ประกอบของแนวทางและกระบวนการแก้ไขปัญหาดังนี้

หมวดธรรมตามหลักไตรสิกขา	ความสอดคล้องตามหลัก มรรค ๘	หลักธรรมที่นำมาใช้	นำมาใช้เพื่อ
ปัญญา	สัมมาทิฐิ	หลักการพัฒนาความคิดเห็นที่ถูกต้อง	ก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิดในหลักการของเหตุและผล ด้วยแนวทางในการสร้างความเห็นชอบในการแก้ไขปัญหาซึ่งมีความสำคัญต่อการตัดสินใจ
	สัมมาสังกัปปะ	หลักธรรมสำหรับการครองชีวิต	สร้างแนวทางในการดำเนินการ ขั้นเตรียมการด้วยการศึกษาข้อมูลและปรับพื้นฐานด้วย สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ ๓ ประการ คือ รู้จักสิ่งที่มี ประกอบด้วย ต้นทุนด้านกายภาพ ความประพฤติกิเลส รื้อจักสิ่ง ที่ต้องการ และรู้จักวิธีที่ได้มาในสิ่งที่ต้องการ ขั้นดำเนินการด้วยการนำหลักธรรมมาใช้ในหมวดศีล ขั้นตรวจสอบและดำรงรักษามาตรฐานแนวทางในการปฏิบัติ
		หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้ หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง	สร้างแนวทางในการแก้ไขปัญหารายได้ลดลงและภาระหนี้สิน ด้วยการ ลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้
ศีล	สัมมาวาจา	วจีสัจจะ/ปิยะวาจา/สังกะ	เป็นกระบวนการสนับสนุนแนวทางในการแก้ไขปัญหา
	สัมมากัมมันตะ	กายสุจริต/ศีล/ทมะ/ขันติ/สังกะ/จาคะ/ทาน/ อบายมุข ๔ และ ๖	
	สัมมาอาชีวะ	วณิชชา/หลักธรรมสร้างเสริมความสัมพันธ์	
สมาธิ	สัมมาวาชชะมะ	ปธาน ๔	เป็นกระบวนการควบคู่กับแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยการลดค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้และจัดการกับภาระหนี้สินให้ลดลง
	สัมมาสติ	สติปัญฐาน ๔	เป็นกระบวนการกำกับดำเนินการแก้ไขปัญหาให้เป็นไปตามแนวทางการแก้ไขปัญหา
	สัมมาสมาธิ	ขณิกสมาธิ	เป็นกระบวนการตรวจสอบการทำงานตามแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งแก้ไขข้อบกพร่อง

ตารางที่ ๔ ความสัมพันธ์ของหลักธรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

จากการนำเสนอ

๔.๒.๑ แนวทางการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายโดยใช้หลักการหาเหตุและผล (อริยสัจ ๔) มีวิธีการดำเนินการดังนี้

เนื่องจากปัญหาที่ผู้ใช้จ่ายแรงงาน ได้รับมีความต่อเนื่องด้วยสาเหตุจากรายได้ที่ลดลงจนส่งผลถึงการเพิ่มของภาระหนี้สิน การเริ่มต้นในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายซึ่งจะมีแนวทางที่เหมือนกันในส่วนของ หลักสัมมาทิฐิ และจะมาแยกรายละเอียดในหลักต่อไป

รายได้ที่ลดลงจากข้อกำหนดจนส่งผลให้เกิดภาระหนี้สิน

๑. **ทุกข์** จากรายได้ที่ลดลง และเกิดภาระหนี้สิน

๒. **สมุทัย** การลดลงของชั่วโมงการทำงานเนื่องจากข้อกำหนดของมาตรฐานแรงงานไทย ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดการกู้ยืม

๓. **นิโรธ** บริหารค่าใช้จ่ายให้เพียงพอในการดำเนินชีวิต

๔. **มรรค** ทำอย่างไรให้ค่าใช้จ่ายเพียงพอในการดำเนินชีวิตไม่ก่อเกิดการสร้างหนี้สิน

จากข้อมูลที่ได้วิเคราะห์ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ จึงทำให้มีข้อมูลที่จะต้องทำการศึกษาเพิ่มเติมในส่วนสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และนิโรธ ให้ทราบถึงรายละเอียดยิ่งขึ้น เพื่อจะได้เชื่อมโยงปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เกื้อกูล หรือขัดแย้ง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะทำให้ได้มาซึ่งแนวทางการแก้ไข ปัญหา ต่อจากนั้นจึงจะนำหลักไตรสิกขา มาศึกษาวิเคราะห์วิธีการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายละเอียดยิ่งขึ้น แต่เนื่องจากเป็นกระบวนการที่จะนำมาใช้จริง ในการที่จะนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการดำเนินการจึงจำเป็นต้องมีวิธีการคิดก่อนที่จะวางแผนและลงมือปฏิบัติ ดังนั้นจึงต้องเริ่มด้วยการใช้ปัญญานำเพื่อให้เห็นถึงภาพรวม

๔.๒.๒ แนวทางการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายตามหลักไตรสิกขา จะใช้วิธีคิดตามหลัก มรรคมืองค์ ๘ โดยเริ่มจากวิธีคิดนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะเริ่มจาก

หมวดปัญญา ในการศึกษาจะเป็นการวางแนวทางการประพฤติปฏิบัติให้มองเห็นจุดยืนในด้านความคิดเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติให้สอดคล้องและรับกับวัตถุประสงค์ โดยจะเริ่มจาก

ก) สัมมาทิฐิ

เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นผู้ใช้แรงงานมีการใช้ความคิดที่ถูกต้อง มองเห็นปัญหาจากผลกระทบด้วยความคิดพิจารณา และเห็นชอบในการแก้ไขและจัดการกับปัญหาจากรายได้ที่ลดลง ด้วยแนวทางที่ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ และก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่าการสร้างสัมมาทิฐิในส่วนนี้จะเป็นการสร้างความเห็นชอบระดับโลกีย์ ซึ่งจะเกิดขึ้นจาก ปัจจัยภายนอก หรือองค์ประกอบของสังคม และเปลี่ยนแปลงตามอิทธิพลของสภาพแวดล้อมและความเป็นไปของสังคม ในปัญหาที่ได้รับเกิดขึ้นจากระบบการทำงานขององค์กรที่เป็นส่วนหนึ่งของภาคอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันไม่ว่าจะเป็นทั้งคู่แข่งภายในและภายนอกประเทศมาตรฐานของสินค้าและมาตรฐานของระบบการผลิต รวมถึงการบริหารทรัพยากรทั้งหลายทั้งมวลจะต้องมีการตรวจสอบถึงกรรมวิธี จึงเป็นที่มาของการที่องค์กร ได้นำระบบมาตรฐานแรงงานไทยมาปฏิบัติ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเชื่อมั่นในสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาไว้ในข้างต้น และที่สำคัญยังเกี่ยวข้องกับความรู้สึกชอบทางด้านหลักสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักการสากลที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่ทั้งองค์กร และผู้ใช้แรงงาน ด้วยเหตุนี้ทางสถานประกอบการจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาตรฐานแรงงานไทย มาปฏิบัติ

ต่อจากนั้นจะดำเนินการแก้ไขปัญหาจากผลกระทบด้วยหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา เพราะมีหลักในการพัฒนาตน ไปสู่จุดมุ่งหมายตามหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยมุ่งหมายเพียงปัจจัย ๔ อย่างพอเพียง

แนวทางในการสร้างความเห็นชอบในการแก้ไขปัญหา

๑) ขั้นตอนการดำเนินการออกเป็น ๓ ขั้นตอนประกอบด้วย

๑.๑) **ขั้นเตรียมการ** การปรับพื้นฐานด้านความคิด การเตรียมพร้อมในกระบวนการ จะมีการสร้างบรรทัดฐานที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา เปรียบเสมือนเป็นการตรวจสอบศักยภาพของผู้ประสบปัญหาว่ามีสิ่งใดต้องปรับเปลี่ยน โดยจะมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ สัมมาทิฐิ ในการเห็นชอบและ สัมมาสังกัปปะ ในคำริชอบเป็นหลักในการสร้างแนวคิดวิธีการที่จะนำมาใช้รองรับในการแก้ไขปัญหา

๑.๒) **ขั้นดำเนินการ** การลงมือปฏิบัติตามวิธีการที่ตั้งไว้ และเพื่อป้องกันการผิดพลาดในการลงมือปฏิบัติจะต้องมีการแก้ไขปัญหาที่ดำเนินการตามสภาวะธรรมชาติที่ผู้ใช้แรงงานต้องการแก้ไขปัญหาและมีองค์ประกอบปรุงแต่งทางสังคมในเรื่องของเงื่อนไขในการดำรงชีวิตที่มีจริยธรรมควบคู่กันไป ซึ่งจะสัมพันธ์ในด้านกายภาพที่มี สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ

และสัมมาอาชีวะ ที่มีการดำเนินการตามวิธีการในขั้นเตรียมการกำหนดไว้

๑.๓) **ขั้นตรวจสอบและดำรงรักษาความสม่ำเสมอในการดำเนินการ** การเก็บข้อมูล และปรับปรุงให้เกิดเสถียรภาพ มีไว้เพื่อกำหนดความสม่ำเสมอ การต่อเนื่อง และความมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหา ตามหลัก สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

ด้วยข้อมูลและวิธีการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา ประกอบกับขั้นตอนการดำเนินการที่จัดเตรียมไว้ ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง สัมมาทิฐิ จะมีการดำเนินการดังนี้

๒) **การสร้างกรอบในการดำเนินชีวิต** ให้เกิดความเคยชินและสร้างศรัทธา ทำให้เกิดเป็นนิสัยทั้งด้านกาย วาจา และ ใจ และเน้นที่จะทำความเข้าใจกับการกระทำหรือปฏิบัติให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริง โดยจะดำเนินการควบคุมกับองค์ประกอบอนุเคราะห์ ๕ ประการ ประกอบด้วย

๒.๑) **ศีล** ความประพฤติดีงาม คือมีการเริ่มปฏิบัติตามองค์ประกอบของ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ โดยมี สัมมาวายามะ ช่วยเสริมในด้านความเพียรพยายาม สัมมาสติ ในการควบคุม และสัมมาสมาธิ เสริมในการต่อเนื่อง

๒.๒) **สุตะ** ความรู้จักการสดับ เล่าเรียน อ่านตำรา การแนะนำสั่งสอนเพิ่มเติม โดยการศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิต และในหลักธรรมข้อนี้ยังสอดคล้องกับ สัทธัมมัสสวนะ (สดับสัทธรรม, ใฝ่ใจเล่าเรียนฟังอ่านหาความรู้ให้ได้ธรรมที่แท้) อันเป็นคุณสมบัติของผู้เจริญ (โสตาปัตติขังคะ ๔) อีกด้วย

๒.๓) **สากัจฉา** การสนทนา ถกเถียง อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สอบค้นความรู้ หลังจากที่มีการศึกษาหลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแล้วหากเกิดข้อสงสัยก็ต้องการค้นคว้าหาข้อเท็จจริง

๒.๔) **สมถะ** ความสงบ การทำใจให้สงบ การไม่มีความฟุ้งซ่านวุ่นวายใจ ถึงแม้จะเกิดปัญหาจะต้องควบคุมสติไม่ให้ฟุ้งซ่าน เพราะทุกปัญหาห่อมมีวิธีที่แก้ไขถ้าหากยังมีสติ

๒.๕) **วิปัสสนา** การใช้ปัญญาพิจารณาเห็นสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะของมัน คือหลังจากที่ประสบกับปัญหาและสามารถควบคุมด้วยสติแล้ว ก็พยายามใช้ปัญญาในการวิเคราะห์ถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นพร้อมทำการแก้ไข

ตามเหตุผล ขั้นตอนและวิธีการสร้างกรอบในการดำเนินชีวิตที่ได้นำเสนอ การศึกษาถึงรายละเอียดจะนำไปสู่ สัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงานด้วยหลักไตรสิกขา

ข) สัมมาสังกัปปะ

คำริชอบที่จะจัดการกับปัญหาที่ทำให้รายได้ลดลง โดยจะมีอยู่สองวิธีใหญ่ ๆ ที่จะนำมาสนับสนุนการแก้ไขปัญห แต่ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่าคำริชอบมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ประการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคือ ปลอดภัยจากความวิตกในปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่พยายามไม่เคียดแค้น ชิงชัง ขัดเคือง กับกระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้เกิดความไม่พอเพียงของรายได้ ไม่มีการเบียดเบียนกับสิ่งอื่นสิ่งใดเพื่อให้ได้มาซึ่งจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ พร้อมทั้งรู้จักพิจารณาหาเหตุผลของปัญหาที่เกิดขึ้นโดยถูกวิธี ตามหลักคุณสมบัติของผู้เจริญ (โสตาปัตตยังคะ ๔) เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ตั้งไว้

๑) ขั้นตอนการดำเนินการ ๓ ขั้นตอน คือ

๑.๑) **ขั้นเตรียมการ** จะเป็นการศึกษาข้อมูล และปรับพื้นฐานด้านความคิดก่อนที่จะมีการดำเนินการ จุดประสงค์คือ จะทำให้ทราบถึงรายละเอียดและวิธีการดำเนินชีวิตที่ผ่านมาซึ่งเป็นสาเหตุของปัญหา โดยมีสิ่งสำคัญที่ต้องทำความรู้จัก ๓ ประการคือ

๑.๑.๑) **รู้จักสิ่งที่มี (ต้นทุน)** เป็นการตรวจสอบตนเองให้พึงรู้ว่าตัวเราเองนั้นมีอะไร และจะส่งผลทำให้ทราบต่อไปอีกว่าต้องการอะไร และมีวิธีใดที่จะได้มาในสิ่งที่ต้องการ โดยมีหลักที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการแก้ไขปัญหาดังนี้

(ก) ต้นทุนด้านกายภาพ ประกอบด้วย

๑. **อุปนิสัย** คือ มีสมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยรูปรูปกาย ในกรณีนี้จะใช้ศักยภาพในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ในการทำงานเป็นหลักในการชีวิต

๒. **อาโรคยะ** คือ ความไม่มีโรคภัยไข้เจ็บชำรุดอ่อนเรื้อรังมีสุขภาพแข็งแรงพร้อมที่จะปฏิบัติงาน และสามารถรับผิดชอบต่อหน้าที่

๓. **ปิยวาจา** คือ มีวาจาเป็นที่สุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีเหตุและผลก่อให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ จูงใจให้เป็นที่นิยมชมชอบต่อผู้ได้ยิน

ต้นทุนด้านกายภาพนี้มีส่วนสำคัญในการที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหในขั้นตอนของ มรรค ต่อ ไปและจะเป็นประโยชน์ในขั้นดำเนินการซึ่งจะเน้นไปทางปฏิบัติ

(ข) ต้นทุนด้านความประพฤติ ประกอบด้วย

๑. **ศีล** คือ มีความประพฤติดี มีมรรยาทอันงาม มีวินัย และพร้อมที่จะสร้างกรอบในการดำเนินชีวิตที่มีรูปแบบในการแก้ไขปัญหาที่ได้รับ

๒. **ทมะ** คือ มีการฝึกฝน ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดสินใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓. **ขันติ** คือ มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย เพราะในการดำเนินการแก้ไขปัญหาจะต้องมีสิ่งที่จะเข้ามาบกรวน ดังนั้น ขันติ จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถชี้วัดความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่

๔. **สัตยะ** คือ มีความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุดจริง ทำจริง ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ต่อตนเองและแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๕. **จาคะ** คือ มีความเสียสละ สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว เป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม และก่อให้เกิดแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมต่อสังคมโดยรวม

๖. **ทาน** คือ การให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

ต้นทุนด้านความประพฤติดังกล่าวเป็นต้นทุนที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติเบื้องต้นของการเตรียมความพร้อมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในแนวทางการปฏิบัติ

(ค) ต้นทุนด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

๑. **คติสมบัติ** คือ มีความถึงพร้อมด้วยกำเนิดอันอันวย หรือที่เกิดอันเจริญ ในสภาพแวดล้อมหรือ สถานการณ์นั้น ถิ่นนั้น ตลอดจนถึงแนวทางดำเนินชีวิตขณะนั้นเอื้ออำนวยแก่การกระทำความดี หรือการเจริญงอกงามของความดี

๒. **กาลสมบัติ** คือ มีความถึงพร้อมแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาล กาลให้ ในช่วงยาว หมายถึง เกิดอยู่ในสมัยที่โลกมีความเจริญ หรือบ้านเมืองสงบสุข มีการปกครองที่ดี คนใน

สังคมอยู่ในศีลธรรม สามีภรรยา ขกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ในช่วงสั้นหมายถึง ทำถูกกาลถูกเวลา

๓. **ปฏิรูปเทวณะ** คือ มีอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมมีครอบครัวสังคมที่ดี และได้มุ่งเน้นไปที่สังคมของการทำงานที่มีองค์ประกอบที่เกื้อหนุนให้เกิดความสะดวกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

การรู้จักสิ่งที่มี เปรียบเสมือนเป็นการตรวจสอบศักยภาพของตนเองก่อนที่จะมีการปฏิบัติงานที่จะต้องมีการขบวนการ ขั้นตอน และอุปสรรคต่างๆที่พร้อมจะเกิดขึ้นได้ทุกช่วงเวลาในการแก้ไขปัญหา หากขาดตกบกพร่องสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็จะได้มีการเสริมสร้างในสิ่งที่ขาดหายในพร้อม

๑.๑.๒) **รู้จักสิ่งที่ต้องการ** คือรู้ถึงซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้ และจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวางแผนทางการดำเนินงานในขั้นตอนการดำเนินงานประกอบด้วย

๑. **สมชีวิตา** คือ มีความเป็นอยู่เหมาะสม สามารถกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิต แต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอเนื่องจากรายได้ลดลง

๒. **โภคสุข** คือ สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ คือ ความภูมิใจ เอิบอímใจ ว่าตนได้ใช้ทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบนั้น เลี้ยงชีพ เลี้ยงผู้ควรเลี้ยง และบำเพ็ญประโยชน์ เป็นผลต่อเนื่องจากที่สามารถกำหนดรายจ่ายด้วยแนวทางที่กำหนดไว้

๓. **อนนสุข** คือ สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ เป็นผลของการแก้ไขปัญหาในเรื่องของภาระหนี้สินของผู้ใช้แรงงาน

๔. สามารถ เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองให้เป็นสุข

๕. สามารถบำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

๖. สามารถป้องกันภัยอันตรายที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินชีวิต

ผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาอาจจะมีความสำคัญในการชี้วัดผลของการดำเนินการ แต่ในส่วนของการนำไปปฏิบัติตามวิธีที่ได้กำหนดไว้ต่างหากที่จะถือว่าเป็นผลสำเร็จตามแนวทางของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และการที่จะทำความรู้จักในสิ่งที่ต้องการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้แนวทางและวิธีการคิดให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการว่าตรงกับที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่

๑.๑.๓) **รู้จักวิธีที่จะได้มาในสิ่งที่ต้องการ** คือรู้ถึงวิธีการดำเนินการตามแนวทางที่ได้ทำการศึกษาแต่เพื่อให้ได้มาตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ประกอบด้วย

๑. **โยนิโสมนสิการ** คือ รู้จักคิดพิจารณาหาเหตุผลเลือกวิธีการในการดำเนินการให้ถูกต้องเหมาะสมกับปัญหาที่ได้รับ

๒. **สัปปริสสังเสวะ** คือ มีการคบหาพูดคุยสอบถามท่านผู้มีความรู้ในปัญหาเพื่อที่จะได้นำมาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

๓. **สัทธัมมัสสวนะ** คือ มีการศึกษาหาข้อมูล รับฟัง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลอ่านหาความรู้ให้ได้ธรรม

๔. **ธัมมานุชฌมปฏิบัติ** คือ มีการนำวิธีการแก้ไขปัญหามาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการที่ได้ตั้งไว้

๕. **อตถจริยา** คือ มีการประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ ของส่วนรวมถึงแม้ว่าจะไม่ใช่หน้าที่ของตน ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

๖. **ปุปเพกตปญญตา** คือ ความเป็นผู้ได้สังมคุณงามความดีไว้ก่อนแล้วเป็นพื้นฐาน จึงส่งผลให้เกิดความพร้อมที่จะแก้ไขปัญหที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การที่จะได้มาซึ่งผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหาวีธีการต่างๆที่กล่าวมาแล้วนี้จะเป็นแนวทางในการดำเนินการหลักที่จะนำไปใช้ประกอบกับหลักการต่างๆที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาคด้วยหลัก มรรค ๘

๑.๒) **ขั้นดำเนินการ** ด้วยเนื้อหาจะเป็นการรวบรวมหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาใช้เป็นหลักการเบื้องต้นในการแก้ไขปัญห ซึ่งในด้านรายละเอียดในด้านปฏิบัติจะมีหลักพุทธธรรมที่จะจงถึงแนวทางแก้ไขปัญหที่แท้จริงในหมวดศีล ซึ่งประกอบด้วย

๑. **อตตสัมมาปณิธิ** คือ การตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตคิดมุ่งหมายนำตนไปถูกทาง

๒. **ธรรมานุวัติ** คือ มีการดำเนินชีวิตและกิจการงานโดยทางชอบธรรม

๓. **พุทธานุมัต** คือ การศึกษาแนวทางมองดูแบบอย่าง เข้าถึงความคิดของผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

๔. **อูฏฐานสัมปทาน** คือ ความถึงพร้อมด้วยความมั่นคงมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่ที่กรงานสามารถดำเนินการให้ได้ผลดี

๕. **กัลยาณมิตตตา** คือ การคบคนดีเป็นมิตรรู้จักกำหนดบุคคลในการทำงานที่ดีมีคุณธรรม

การดำเนินการในขั้นตอนที่กล่าวไปนี้หลักการทั่วไปจะนำเสนอถึงแนวคิดที่จะปฏิบัติ บนพื้นฐานที่มั่นคงและสม่ำเสมอ ดังนั้นขั้นตอนการดำเนินการในส่วนนี้จะให้ความสำคัญของการ เจริญซึ่งรวมถึงการแสดงความจริงใจและการเคารพต่อผู้อื่น การกระทำในด้านความประพฤติ และการเลี้ยงชีพด้วยหลักการที่มั่นคงด้วยการวางรากฐานของการปฏิบัติ

๑.๓) **ขั้นตรวจสอบและดำรงรักษา** เป็นขั้นตอนสำคัญหลังจากที่มีการปฏิบัติตาม แนวทางการแก้ไขปัญหา การตรวจสอบว่ามีส่วนใดที่ขาดตกบกพร่องหรือต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในจุดใดบ้างและเมื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การต้องดำรงรักษาให้สิ่งที่ แก้ไขนั้นมีความเป็นเสถียรภาพต่อไปจนกว่าจะเกิดข้อบกพร่องอื่นมาส่งผลกระทบต่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในอนาคต และในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วยหลักธรรมดังต่อไปนี้

๑. **อดทนตา** คือ มีความเพียรพยายามไม่ย่อท้อต่อปัญหาที่ได้รับ มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ทอดถอนใจเสียใจ เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป

๒. **สังวรปธาน** คือ มีความเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้นระวังยับยั้งในสิ่งที่จะ ก่อให้เกิดปัญหาที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น

๓. **ปหานปธาน** คือ มีความเพียรละหรือเพียรกำจัดปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วตาม แนวทางที่ได้กำหนด

๔. **ภาวนาปธาน** คือ มีความเพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิดแนวทางหรือวิธีการที่ จะนำไปถึงซึ่งเป้าหมาย คือ คุณภาพชีวิตที่ดีให้เกิดมีขึ้น

๕. **สมานัตตา** คือ มีความเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอ ถึงแม้ว่าการแก้ไข ปัญหาจะประสบผลสำเร็จแล้วก็ตาม

๖. **สุตะ** คือ ใฝ่ใจเล่าเรียนหาความรู้ ฝึกตนให้เชี่ยวชาญและทันต่อเหตุการณ์ เพราะสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาการติดตามข้อมูล อยู่ตลอดเวลาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการรับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นอย่างไม่ได้คาดหมาย

๗. **อนุรักษนาปธาน** คือ มีความเพียรรักษาคุณภาพชีวิตที่ดีแล้วให้ตั้งมั่น และให้ เจริญยิ่งขึ้นไปจนไปบุญลย์

๘. **อติสุข** คือ มีความสุขเกิดจากความมีทรัพย์ ภาควุฒิใจ เอิบอิมใจ ว่าตนมีโภค ทรัพย์ที่ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงความขยันหมั่นเพียรของตน โดยชอบธรรม เป็นการระลึกถึงสิ่งที่ เกิดขึ้นกว่าจะได้สิ่งใดสิ่งหนึ่งมานั้นต้องมีวิธีการละขั้นตอนที่ยากลำบากอย่างใดบ้าง

ขั้นตอนที่กล่าวนี้การปฏิบัติจะต้องอาศัยความเพียรพยายามในการแก้ไขปัญหตามแนวทางที่กำหนด ประกอบกับสติในการรับรู้ว่าการปฏิบัตินั้นๆเป็นไปตามแนวทางที่ตั้งไว้ และมีสมาธิในการรับรู้ว่ามีสิ่งใดนอกเหนือแนวทางที่ตั้งไว้หรือไม่

๒) หลักธรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหเฉพาะทางตามหลักสัมมาสังกัปปะ

เมื่อมีการนำหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนามาใช้สร้างแนวทางในการดำรงชีพกับการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานด้วย หลักการครองชีวิต ซึ่งเป็นหลักการที่รวบรวมหลักธรรมที่มีเนื้อหาสาระนำเสนอวิธีคิดและวิธีปฏิบัติโดยรวม ดังนั้นจากปัญหของผู้ใช้แรงงานที่ได้รับจากกระบวนการวิเคราะห์ปัญหด้วยหลักอริยสัจ ๔ การแก้ไขปัญหด้วยหลักพุทธธรรมของผู้ใช้แรงงานจึงถูกนำมาจัดแบ่งตามลักษณะของปัญหา เพื่อที่จะได้ง่ายต่อการศึกษาและนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงาน

๒.๑) หลักธรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาร้อยรายได้ที่ลดลง

จากสภาพปัญหาที่ปรากฏตามการวิเคราะห์จึงทำให้ได้มาซึ่งหลักการที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามประเด็นของปัญหาที่จะประกอบด้วย

๒.๑.๑) หลักธรรมสำหรับการบริหารรายได้

การบริหารรายได้เป็นหลักการที่ได้ถูกนำเสนอให้มาใช้ในการแก้ไขปัญหการลดลงของรายได้ที่ส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดความไม่พอเพียงในการใช้จ่ายของผู้ใช้แรงงานด้วยข้อมูลจากการสำรวจที่ได้อ้างถึงจำนวนผู้ใช้แรงงานจำนวนมากถึงร้อยละ ๑๕ ที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการใช้จ่ายที่ดังนั้นการแก้ไขปัญหด้วยการใช้หลักการบริหารรายได้ที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้แรงงานได้นำเสนอถึงหลักการที่จะสนับสนุนหลักการบริหารรายได้ ดังนี้

๑. **ความพร้อมขององค์ประกอบ** คือ มีกระบวนการตรวจสอบศักยภาพเบื้องต้นว่ามีความพร้อมในด้านขององค์ประกอบที่จะสนับสนุนแนวทางการแก้ไขปัญห ว่ามีองค์ประกอบเหล่านี้หรือไม่ เช่น

มีความถึงพร้อมในการกระทำความดีในแนวทางการดำเนินชีวิตตามวิธีการพัฒนา

ความคิดเห็นที่ถูกต้อง

มีความถึงพร้อมทางกายภาพที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน คือ มีสุขภาพด้านร่างกาย และจิตใจที่ดี

มีความถึงพร้อมในกาลเวลาที่เหมาะสมที่จะเริ่มปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตให้ สอดคล้องกับแนวทางที่ตั้งไว้

ปัจจัยสมบัติ คือ มีความถึงพร้อมด้วยการประกอบความเพียรพยายามในการ ดำเนินการตามแนวทางที่ตั้งไว้

๒. หลักความเจริญแห่งชีวิต คือ มีวิธีการในการปฏิบัติ และสภาพแวดล้อมตาม องค์ประกอบเหล่านี้หรือไม่ เช่น

มีการอยู่อาศัยและประกอบทำงานในสังคมที่มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม

มีการคบค้าสมาคมกับผู้เจริญด้วยกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดการรับรู้ในข้อมูลหรือ วิธีการที่จะเอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตตามแนวทางการแก้ไขปัญหา

มีการตั้งตนให้อยู่ในครรลองครองธรรม

มีการสั่งสมคุณงามความดีที่มีประโยชน์

๓. หลักการออม คือ มีการจัดสรรรายได้เพื่อเอาไว้ใช้จ่ายอย่างมีคุณค่าตาม กระบวนการเหล่านี้หรือไม่ เช่น

มีการแบ่งรายได้ ๑ ส่วนเพื่อใช้จ่ายเลี้ยงตน เลี้ยงคนที่ควรบำรุง และทำประโยชน์

มีการแบ่งรายได้ ๒ ส่วน ใช้จ่ายลงทุนประกอบกิจการงานในส่วนนี้จะรวมถึงค่าใช้จ่าย ต่างๆที่ใช้ในการทำงาน

มีการแบ่งรายได้ ๑ ส่วน เก็บไว้ใช้ในคราวจำเป็น ซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นประจำ เช่น การรักษาพยาบาลฉุกเฉิน ค่าใช้จ่ายทางด้านสังคม ฯลฯ

ด้วยหลักการบริหารรายได้จะสามารถทำให้ผู้ใช้แรงงานนำไปใช้เป็นแนวทาง ปรับปรุงแก้ไขปัญหาระงับรายได้ที่ลดลงในด้านรายรับให้เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตในเบื้องต้น แต่

ทั้งนี้ต้องมีการเสริมหลักสำหรับการใช้จ่ายเข้ามาบริหารจัดการกับปัญหาให้ครบวงจรการแก้ไข ปัญหา

๒.๑.๒) หลักธรรมสำหรับการใช้จ่าย

หลังจากมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยหลักการบริหารรายได้สิ่งที่จะต้องวางแผนวางแนวทางควบคู่กันนั้นจะต้องเป็นหลักสำหรับการใช้จ่าย เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในด้านการนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาหลักการที่มีวิธีการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวซึ่งจะประกอบด้วย

๑. หลักการประหยัด คือ การสร้างแนวคิดด้านการใช้จ่ายตามแนวทางแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน โดยมีเนื้อหาในการจัดสรรการใช้จ่ายตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาที่อธิบายถึงการบริหารสินทรัพย์ ว่ามีการนำรายได้ไปใช้จ่ายตามช่องทางดังต่อไปนี้ หรือไม่ เช่น

มีการนำรายได้ไปใช้จ่ายในการ เลี้ยงตัว มารดาบิดา บุตรภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการอดออม ๑ ใน ๔ ส่วนที่มีการนำเสนอไปแล้วในหลักการบริหารรายได้

มีการนำรายได้ใช้จ่ายในการ บำรุงมิตรสหายและผู้ร่วมกิจการงานให้เป็นสุข

มีการนำรายได้ไปใช้จ่ายในการ ป้องกันภัยอันตราย บริหารความเสี่ยงซึ่งจะรวมถึงการรักษาพยาบาลกรณีฉุกเฉินในเหตุการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักการอดออม ๑ ใน ๔ ส่วนที่มีการนำเสนอไปแล้วในหลักการบริหารรายได้

มีการนำรายได้ไปใช้จ่ายในการ ทำปที ๕ อย่าง แต่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันจะขอเพิ่มเติมเนื้อหาให้ง่ายต่อการศึกษาดังต่อไปนี้

ก) การนำรายได้ไปใช้จ่ายในการสงเคราะห์ญาติสนิทมิตรสหาย

ข) การนำรายได้ไปใช้จ่ายในการต้อนรับแขก รวมถึงการจัดสันตนาการ

ค) การนำรายได้ไปใช้จ่ายในการทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ

ง) การนำรายได้ไปใช้จ่ายในการบำรุงราชการด้วยการเสียภาษีอากร

จ) การนำรายได้ไปใช้จ่ายในการบูชา ผู้มีพระคุณที่ควรค่าแก่การสักการะ บำรุงหรือทำบุญอุทิศสิ่งที่ดี เคารพบูชาตามความเชื่อถือ

มีการนำรายได้ไปใช้จ่ายในการ อุปถัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ เพื่อเป็นการสืบสานคุณงามความดีในด้านจริยธรรมในสืบต่อไป ซึ่งจะเป็นการสร้าง

เข้มแข็งของสังคมและถือว่าเป็นการสนับสนุนให้เกิด สิ่งแวดล้อมทางด้านอุดมคติในอนาคต

จากปัญหาเรื่องของรายได้ที่ลดลงทำให้เกิดความไม่พอเพียงในการบริหารค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตก่อให้เกิดผลกระทบจากการกู่ยืมมาเป็นภาระหนี้สินของผู้ใช้แรงงานซึ่งจะเป็นปัญหาต่อเนื่อง

๒.๒) หลักธรรมที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาระงะหนี้สินของผู้ใช้แรงงาน

จากหลักการบริหารรายได้ที่มีเนื้อหาในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายไม่พอเพียงที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานแต่ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานมิได้จบเพียงแค่เรื่องค่าใช้จ่ายที่ได้มีแนวทางในการแก้ไขเท่านั้นแต่ผลกระทบยังก่อให้เกิดภาระหนี้สินของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาระงะหนี้สินของผู้ใช้แรงงานจำเป็นต้องใช้ความต่อเนื่องจากหลักการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาระงะรายได้ที่ลดลงเป็นหลักแล้วจะต้องมีหลักการเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๒.๒.๑) หลักธรรมสำหรับการบริโภคอย่างพอเพียง

ก่อนที่จะมีการนำเสนอหลักการบริโภคอย่างพอเพียงต้องทำความเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงเพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางหลักในการนำหลักการดังกล่าวไปใช้ทั้งในด้านแนวทางด้านความคิดและวิธีการนำไปปฏิบัติให้เกิดผล ดังนั้นการทำความเข้าใจจึงเป็นการสร้างพื้นฐานในการทำความเข้าใจต่อวิธีการนำไปใช้ที่ถูกต้อง

ความหมายของการบริโภคตามหลักการในการแก้ไขปัญหาตามหลักพุทธธรรมของงานวิจัยชิ้นนี้จะอยู่บนพื้นฐานของปัจจัย ๔ ที่ประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พักอาศัย และยารักษาโรค เป็นหลักสิ่งทีนอกเหนือจากนี้จะเป็นปัจจัยองค์ประกอบขึ้นอยู่กับความจำเป็นและสิ่งอำนวยความสะดวกตามยุคสมัย

หลังจากได้รับทราบความหมายที่แท้จริงของการบริโภคตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน ด้วยหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาจะมีหลักธรรมที่สอดคล้องและสนับสนุนกับการบริโภคอย่างพอเพียง คือหลักสันโดษ ๓ และสันโดษ ๑๒ ว่าได้มีการนำหลักดังกล่าวมาปฏิบัติหรือไม่ซึ่งประกอบด้วย

ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้, ยินดีตามที่พึงได้ คือ ตนได้สิ่งใดมา หรือเพียรหาสิ่งใดมาได้ ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตแค่ไหน ก็ยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่คิดใจอยากได้สิ่งอื่น ไม่เดือดร้อนกระวนกระวายเพราะสิ่งที่ตนไม่ได้ ไม่ปรารถนาสิ่งที่ตนไม่พึงได้หรือเกินไปกว่าที่ตนพึงได้โดยถูกต้องชอบธรรม ไม่เพ็งปรารถนาของที่คนอื่นได้ไม่ริษยาเขา

สิ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาคือ การสร้างความพึงพอใจและรับกับสภาพ

ความเป็นอยู่ที่ได้รับให้ได้ว่าปัญหาที่เกิดขึ้นนี้เป็นหลักการที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาการแข่งขันในภาคธุรกิจ และยกระดับคุณภาพชีวิตผู้ใช้แรงงานถึงแม้ว่าหลักการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการลดลงของรายได้ที่ได้รับซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาต่างๆ ทั้งในด้านของค่าครองชีพ และการสร้างภาระหนี้สินดังที่ปรากฏเป็นปัญหาของผู้ใช้แรงงาน

ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง คือ ยินดีแต่พอกำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอยของตน ไม่ยินดีอยากได้เกินกำลัง ตนมีหรือได้สิ่งใดมาอันไม่ถูกกับร่างกายหรือสุขภาพก็ไม่หวงแหนเสียขายเก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ขอมสละให้แก่ผู้อื่นที่จะใช้ได้ และรับหรือแลกเอาสิ่งที่ถูกโรคกับตนแต่เพียงที่พอแก่กำลังการบริโภคใช้สอยของตน

สิ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา คือ การสร้างความพึงพอใจและรับกับสภาพกับกำลังและศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มความสามารถด้วยความเพียรว่ามีองค์ประกอบเหล่านี้หรือไม่ประกอบด้วยสิ่งที่ขัดขวางแนวทางดังต่อไปนี้ คือ

มีความมุ่งมั่นในการป้องกันพฤติกรรมหรือลักษณะการทำงานที่ผิดจากที่ตั้งเป้าหมายที่มีลักษณะเกื้อกูลต่องานที่ปฏิบัติ

มีความมุ่งมั่นในการนำปัญหาที่ได้รับมาปรับใช้หลังจากที่ทราบว่ามีพฤติกรรมหรือลักษณะการทำงานที่ผิดจากที่ตั้งเป้าหมาย

มีความมุ่งมั่นในการนำวิธีการแก้ไขปัญหามาพัฒนาและปรับปรุงวิธีการให้ได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ เป้าหมายที่ตั้งไว้

มีความมุ่งมั่นในการดำรงรักษาวิธีการดำเนินการในการแก้ไขปัญหาคงอยู่ ด้วยความมุ่งมั่นที่กล่าวนี้จะเพิ่มศักยภาพและรักษาระดับการปฏิบัติงานในการทำงานให้มั่นคงและเป็นจุดแข็งในการสร้างความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนให้เจริญก้าวหน้า

ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ ยินดีตามที่เหมาะสมกับตน อันสมควรแก่ภาวะฐานะ แนวทางชีวิต และจุดมุ่งหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน รับเอาแต่สิ่งที่เหมาะสมกับตน

สิ่งที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหา คือ การสร้างความพึงพอใจและรับกับสภาพความเป็นจริงที่เหมาะสมกับตนว่าการบริโภคในชีวิตประจำวันอยู่บนฐานของปัจจัย ๔ หรือไม่มีสิ่งใดที่เป็นการเพิ่มภาระในการใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นหรือไม่

สันโดษ ๓ นี้ เป็นไปในปัจจัย ๔ ในที่นี้ได้ให้ความสำคัญกับ เสื้อผ้า อาหาร ที่พัก และยารักษาโรค ซึ่งเป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา

๒.๓) แนวทางในการแก้ไขปัญหา

ในเมื่อขั้นตอนในการดำเนินการ และหลักธรรมที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะทางตามหลัก สัมมาสังกัปปะ ได้ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ให้ได้มาซึ่งแนวทางด้านความคิดและแนวทางในการปฏิบัติ ขั้นตอนต่อไปก็จะถึงขั้นตอนที่จะได้อธิบายถึงวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้งาน จึงทำให้ได้วิธีการแก้ไขปัญหาดังนี้

๒.๓.๑) การลดค่าใช้จ่าย ก่อนอื่นผู้ใช้งานต้องนำสิ่งที่ได้มีการศึกษามาเป็นฐานข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์โดยเริ่มวิเคราะห์จาก

๑. ข้อมูลค่าใช้จ่ายที่ผู้ใช้งานได้รับประกอบด้วย

ค่าสาธารณูปโภคมี	จำนวน ๑๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐
ค่าอุปโภคบริโภคมี	จำนวน ๑๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๕
ค่าที่พักอาศัยมี	จำนวน ๑๖ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๘๐
ค่าการเก็บออมมี	จำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕
ค่าบริหารความเสี่ยงมี	จำนวน ๓ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๕
ค่าประกอบธุรกิจมี	จำนวน ๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๑๐
ค่าใช้หนี้สินในระบบมี	จำนวน ๗ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕
ค่าใช้หนี้สินนอกระบบมี	จำนวน ๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๒๕

จากข้อมูลที่ได้รับผู้ใช้งานมีค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางในการแก้ไขปัญหา^๑ โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๖๕^๒ ของจำนวนผู้ใช้งานที่มีค่าใช้จ่ายในรอบเดือนกับค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็น และมีถึงร้อยละ ๓๐ ที่มีภาระหนี้สินทั้งในและนอกระบบโดยเฉลี่ย ดังนั้นค่าใช้จ่ายของผู้ใช้งานในรอบเดือนจะใช้จ่ายไปกับคอกอยู่ที่ค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางในการแก้ไขปัญหา

^๑ ค่าใช้จ่ายที่สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหาจะใช้ข้อมูลค่าใช้จ่ายของผู้ใช้งานจากการสำรวจข้อมูล ยกเว้นค่าใช้หนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบ

^๒ วิธีคิดค่าเฉลี่ยของผู้ใช้งานที่มีความจำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหา คือ นำค่าร้อยละของค่าใช้จ่ายที่สอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหารวมกัน คูณ ๑๐๐ แล้วหาร ด้วยจำนวนของวิธีใช้จ่ายที่สอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหา

๒. ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่ายประกอบด้วย

ค่าครองชีพที่สูงขึ้นมี จำนวน ๑๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕
 มีรายรับน้อยลงมี จำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๐
 ขาดการวางแผนที่ดีมี จำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๐
 มีการเพิ่มภาระหนี้สินมีจำนวน ๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐

โดยข้อมูลในส่วนนี้จะถูกนำมาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ (ปัจจัยภายใน) และปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ (ปัจจัยภายนอก) ผลการวิเคราะห์ทำให้ได้ทราบว่า

๒ ใน ๔ ของปัญหาเป็นปัจจัยที่สามารถควบคุมได้ ประกอบด้วย การขาดการวางแผนที่ดีในการใช้จ่าย และการเพิ่มภาระหนี้สินซึ่งมีค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๕๐ ของปัจจัย

๑ ใน ๔ ของปัญหาเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ ประกอบด้วย ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของปัจจัย

๑ ใน ๔ ของปัญหาเป็นปัจจัยที่ผู้ใช้แรงงานสามารถเลือกที่จะมีรายรับที่น้อยลงหรือมากขึ้น ซึ่งคิดเป็นร้อยละ ๒๕ ของปัจจัย

จากการวิเคราะห์หากมองด้วยวิธีการแก้ไขปัญหาโดยมีทางเลือกให้ผู้ใช้งานมีความได้เปรียบในด้านวิธีการจัดการถึง ๓ ใน ๔ เพราะฉะนั้นการที่จะนำโอกาสที่ได้รับนี้ไปดำเนินการหรือไม่ต้องขึ้นอยู่กับผู้ใช้แรงงานที่ประสบปัญหาเป็นผู้เลือก

๓. ข้อมูลวิธีการแก้ไขปัญหาทางด้านการใช้จ่ายประกอบด้วย

การประหยัดมี จำนวน ๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐
 การอดออมมี จำนวน ๘ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๔๕
 การหารายได้เสริมมี จำนวน ๑๐ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๕๐
 การลดรายจ่ายมี จำนวน ๑๒ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๖๐
 การวางแผนในการใช้จ่ายมีจำนวน ๑๕ ท่านคิดเป็นร้อยละ ๓๕

ผลการสำรวจจากผู้ใช้งานมีแนวคิดที่จะหาวิธีการที่จะแก้ไขปัญหาด้านการใช้จ่ายมีมากกว่าร้อยละ ๕๐ โดยเฉลี่ยที่มีความต้องการที่จะใช้วิธีการดังที่กล่าวไปแล้วในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น

๔. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการลดรายจ่าย

ด้วยข้อมูลทั้ง ๓ ที่ได้ทำการวิเคราะห์ไปแล้วนี้พอที่จะสรุปวิธีการลดรายจ่าย เพื่อให้เป็นไปตามวิธีการแก้ไขปัญหาดังนี้

๑) การลดรายจ่ายในค่าใช้จ่ายหลัก^๓ ซึ่งในความเป็นจริงแทบจะไม่มีโอกาสที่จะเป็นไปได้ในระยะเวลาอันใกล้ แต่ยังมีค่าใช้จ่ายโอกาสที่จะเอื้ออำนวยในระยะยาวก็คือ ค่าใช้จ่ายในการเก็บออม และการบริหารความเสี่ยง (การทำประกันภัยในรูปแบบต่างๆ) แต่เมื่อรวมผู้ใช้งานที่มีการใช้จ่ายในค่าใช้จ่ายทั้ง ๒ ก็มีเพียงร้อยละ ๒๕ ของผู้ใช้งาน แต่การที่จะใช้ค่าใช้จ่ายทั้ง ๒ เป็นตัวเลือกในการลดค่าใช้จ่ายในวันนี้เพื่อประโยชน์ในวันข้างหน้า และการให้ความใส่ใจกับรายละเอียดในเรื่องของการประหยัดในปัจจุบัน ๔ จะส่งผลให้วิธีการแก้ไขปัญหาลดรายจ่ายประสบความสำเร็จไปได้ด้วยดี แต่ในการลดในปัจจุบัน ๔ จะมีข้อแตกต่างจากการลดที่ปริมาณเพื่อหยุดการใช้จ่ายลดลง แต่เป็นการลดในสิ่งที่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงในการใช้ ยกตัวอย่างเช่น

การลดค่าใช้จ่ายหลักที่สอดคล้องกับปัจจัยสี่ เช่น

๑.๑) ในการเลือกซื้ออาหารให้ได้คุณค่าทางสารอาหารครบ ๕ หมู่ สะอาด ประหยัด และมีปริมาณเพียงพอกับสมาชิกในครอบครัว

๑.๒) เครื่องนุ่งห่มก็เลือกที่เหมาะสมกับภูมิอากาศ ให้เพียงพอกับการใช้สอยไม่ตามกระแสแฟชั่นจนเกินไป

๑.๓) ที่พักอาศัย ก็มีการดูแลเครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์ที่ก่อให้เกิดการสิ้นเปลือง เช่น ปลั๊กไฟฟ้า ก๊อกน้ำ ให้มีสภาพที่พร้อมใช้ไม่รั่วซึมจนก่อให้เกิดการสิ้นเปลือง สำหรับผู้ที่ไม่มีเคหะสถานเป็นของตนเองก็อาจจะมองหาที่พักที่ใกล้สถานที่ทำงานสะดวกต่อการเดินทางเพราะจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้อีกส่วน สำหรับพนักงานที่ต้องการขยับขยายที่พักหรืออยากที่จะมีเคหะสถานเป็นของตนเอง ทางภาครัฐก็ให้การสนับสนุน

๑.๔) การรักษาโรค ในส่วนนี้ภาคเอกชนจะมีระบบประกันสังคมรองรับ การรักษาแต่ละครั้งมีการจ่ายล่วงหน้าโดยใช้ระบบการเก็บเงินจากรายได้ของพนักงานในแต่ละเดือนของการจ่ายแรง ฉะนั้นการรักษาพยาบาลผู้ใช้งานที่ได้รับสิทธิในการรักษาต้องมีความเข้าใจในโรคที่เป็น และเข้าใจในกระบวนการรักษา เพื่อให้การรักษาในแต่ละครั้งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้งาน

^๓ ค่าใช้จ่ายหลักในงานวิจัยนี้จะประกอบด้วย ค่าสาธารณูปโภค ค่าอุปโภคบริโภค ค่าที่พักอาศัย

๒) การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความจำเป็น จากข้อมูลที่มีผู้ใช้แรงงานถึงร้อยละ ๖๐ ที่มีความคิดเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายคือการเพิ่มภาระในชีวิต ถ้าหากคิดตามหลักการบริโภคบนพื้นฐานของปัจจัย ๔ ซึ่งจะทำให้ข้อมูลในส่วนนี้จะถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลือง และต้องทำการศึกษาด้วยว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นนี้มีความจำเป็นหรือไม่จำเป็นมากนักน้อยเพียงใด ล้วนส่งผลกระทบต่อทำให้เกิดค่าใช้จ่ายที่ส่งผลถึงรายได้

ซึ่งในความเป็นจริงการใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันจะต้องทำความเข้าใจในเรื่องของความจำเป็นไม่ว่าจะเป็นในด้านคุณภาพหรือปริมาณ โดยมีส่วนประกอบในเรื่องของราคาของสินค้าหรือบริการนั้นว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ในเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาปริมาณรายได้ที่จะมีมาใช้ในการใช้จ่ายซื้อสินค้าได้ถูกลดลง แต่ปริมาณการบริโภคจ่ายซื้อสินค้ายังคงต้องใช้เหมือนเดิม ฉะนั้นการลดค่าใช้จ่ายที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต้องเริ่มจาก ลดปริมาณการบริโภคให้บริโภคในสิ่งที่จำเป็นประหยัดรายจ่ายที่จะต้องสูญเสียให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังที่กล่าวมานี้แล้วแต่เกิดมาจากความต้องการ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีหลักการจำแนกแยกแยะว่าสิ่งของที่ต้องการนั้น ๆ เป็นความต้องการชนิดใดโดยจะแบ่งเป็นประเภทความต้องการเป็น ๒ ชนิด คือ

๒.๑) **คุณค่าแท้** หมายถึง ความต้องการสุขภาวะโดยตรง เพื่อให้เกิดความประโยชน์ที่ดีงามแก่ชีวิตตนเองหรือผู้อื่น เป็นคุณค่าที่อาศัยปัญญาเป็นตัวตัดสิน เรียกว่าเป็นคุณค่าที่ตอบสนองความต้องการด้านปัญญา

๒.๒) **คุณค่าเทียม** หรือคุณค่าพอกเสริม หมายถึง คุณค่า หรือประโยชน์ขยายเพิ่มความยึดถือไว้ ซึ่งจะก่อให้เกิด อดตา คุณค่าชนิดนี้อาศัยตัณหา และมานะเป็นเครื่องวัดคุณค่า

ฉะนั้นการทำความเข้าใจในค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเพราะในปัจจุบันสังคมประกอบด้วยคุณค่าเทียมเป็นส่วนใหญ่ และที่สำคัญค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองนั้นล้วนเกิดขึ้นจากการที่ไม่อ่อนน้อมเอา หลักการประหยัด มาใช้ประกอบการพิจารณาในการใช้จ่ายอันส่งผลให้เกิดปัญหาความไม่พอเพียงในการใช้จ่าย ในกรณีที่ไม่สามารถลดค่าใช้จ่ายที่สิ้นเปลืองที่เกิดขึ้นได้จึงจำเป็นต้องหาวิธีการจัดการ และพัฒนาคุณค่าเทียมที่ก่อเกิดจากตัณหาที่พอกเสริมให้มีคุณค่ามากที่สุด

๒.๓.๒) **การเพิ่มรายได้** จากการศึกษาข้อมูลที่ได้ทำการสัมภาษณ์ และการจัดทำระบบสถิติที่ผ่านมา มีพนักงานร้อยละ ๕๐ ที่มีแนวคิดในการลงทุนประกอบธุรกิจเป็นอาชีพเสริม ด้วยจำนวนดังกล่าวเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับจำนวนของพนักงานที่มีการใช้จ่ายไม่เพียงพอใน

รอบเดือน การเพิ่มรายได้ถือว่าเป็นวิธีการที่ผู้ใช้แรงงานส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการนำมาใช้เท่าที่ควร เพราะมีจำนวนเพียงร้อยละ ๕ เท่านั้นที่มีการประกอบธุรกิจส่วนตัว หากได้นำมาส่งเสริมให้มีการปฏิบัติจะก่อให้เกิดรายได้และส่วนนี้จะลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ใช้แรงงานได้ไม่มากนักน้อย วิธีการเพิ่มรายได้นั้นจะมีการประกอบธุรกิจหรืออาชีพเสริมอย่างไรนั้นจะมีวิธีการพิจารณาโดยใช้หลักความพร้อมขององค์ประกอบ คือมีความเพียบพร้อม และความสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งอำนวยความสะดวก การให้เพิ่มรายได้ เพื่อจะได้นำมาเปรียบเทียบประกอบว่าต้นทุนเบื้องต้นที่ไม่ได้ใช้ทรัพย์สินในการลงทุนใช้เพียงแต่พลังกำลัง ปัญญาและความมุ่งมั่นอุตสาหะของตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการตั้งคำถามให้กับตัวเองว่ามีความพร้อม มากน้อยเพียงใดที่ลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เพื่อที่จะได้มายังสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ ดังนั้นการขยันทำงานให้หน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ลุล่วง มีความรับผิดชอบก็เป็นส่วนหนึ่งของการเพิ่มรายได้แต่เป็นการเพิ่มรายได้ในระยะยาวที่จะส่งผลในอนาคต

การแก้ไขปัญหาด้านปัญญาจากข้อมูลที่ผ่านมาการวิเคราะห์เป็นขั้นตอนแรกจะเห็นได้ว่ามีหลักธรรมที่นำมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อที่จะได้นำมาใช้เป็นแนวทางด้านความคิด และเมื่อได้แนวทางแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การใช้ปัญญานำไปสู่แนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้สามารถนำสู่แนวทางการปฏิบัติขั้นตอนต่อไปก็คือ หมวคศีล

หมวคศีล คือการนำขั้นตอนจากแนวทางจากการใช้แนวทางการแก้ไขปัญหาโดยใช้ปัญญามาสร้างกระบวนการในทางปฏิบัติ โดยจะเริ่มจาก

ก) สัมมาวาจา

สัมมาวาจา วาจาชอบ ในส่วนนี้มีความสำคัญในการสร้างทัศนคติที่มีต่อกระบวนการอย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องจากผลกระทบที่พนักงานได้รับจากการปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานไทย โดยหลักธรรมในข้อนี้สามารถนำไปใช้ได้กับบุคคลกรในองค์กรซึ่งประกอบด้วย

๑)หลักธรรมเบื้องต้นที่ก่อให้เกิด สัมมาวาจา

ผู้ใช้แรงงาน จะต้องนำข้อมูลที่วิเคราะห์จากหมวดปัญญามาคิดและให้เหตุผลกับตัวเอง ในคราวที่เกิดปัญหาจากผลกระทบที่เกิดขึ้น และสนทนาประสาทะกับผู้คนที่ปฏิสัมพันธ์โดยใช้ปัญหาที่ผ่านจากการสนทนา เพื่อก่อให้เกิดจุดยืนด้านความคิดและเป็นกำลังใจให้ทั้งกับตนเองและผู้สนทนาที่ประสบปัญหาที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว และควรที่จะมีการนำหลักธรรมเข้า

มาช่วยสนับสนุนในการปฏิบัติดังนี้

๑.๑) ละมูสาวาท เว้นจากการพูดเท็จ^๔ พูดคำไหนย่อมเป็นคำนั้น ไม่ตะลบลตะแลง

๑.๒) ละปีสุณาวาจา เว้นจากวาจาต่อเสียด^๕ ไม่ยุแหยงตะแครงร้าวใช้คำพูดเสียดแทงผู้อื่น ให้เจ็บช้ำน้ำใจ ไม่นำความอีกฝ่ายไปบอกอีกฝ่าย นำไปทำลายความสามัคคีของหมู่คณะ

๑.๓) ละผรุสวาจา เว้นจากวาจาหยาบก่ล่าวแต่วาจาที่ไม่มีโทษไม่มีภัย สุภาพอ่อนโยน เป็นที่พึงพอใจแก่ผู้รับฟัง

๑.๔) ละสัมผัปปลาปะ เว้นขาดจากการพูดเพื่อเจ้อ (พล่อยๆ) ^๖พูดตามกาลเทศะ ถูกฤดูกาล มีอรรถ มีวินัย มีหลักฐานอ้างอิง มีกำหนดขอบเขต มีประโยชน์อันควร

๒) หลักธรรมเสริมที่ก่อให้เกิด สัมมวาจา

ในหลักการที่นำมาใช้ในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ สัมมวาจา ได้มีหลักธรรมที่มีส่วนส่งเสริมและสอดคล้องซึ่งกันและกัน คือ

๒.๑) ปิยะวาจา คือ มีวาจาเป็นที่สุภาพไพเราะอ่อนหวาน มีเหตุและผลก่อให้เกิดไมตรี และความรักใคร่ร่นับถือ จูงใจให้เป็นที่นิยมชมชอบต่อผู้ได้ยิน

๒.๒) สัจจะ คือ มีความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ต่อตนเองและแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

ด้วยหลักธรรมนี้การนำหลักการที่ผ่านการวิเคราะห์ในหมวดปัญญามาปฏิบัติได้ ตระหนักถึงวิธีการคิดอย่างถูกต้องนอกจากจะปฏิบัติตามแนวทางการแก้ไขแล้ว ยังจะต้องเพิ่มหลักธรรมในส่วนของ ปิยะวาจา วาจาเป็นที่รัก วาจาคุศุคตีม้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ ก็กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่ร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมหนึ่งใน สังกหัตถ์ ๔^๗ และมีสัจจะที่จะมี

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, พ.ศ.๒๕๔๕), หน้า ๗๕๕.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖๐.

^๖ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖๐.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖๐.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ๒๕๔๖, หน้า ๑๘๔.

ส่วนมาช่วยเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นกับผู้ที่เจรจา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องถูกนำมาใช้กับ ผู้ได้บังคับบัญชาให้มีขวัญและกำลังใจในการทำงานในสภาวะที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นปัญหาส่วนตัว และปัญหาในการทำงาน

ข) สัมมากัมมันตะ

สัมมากัมมันตะ การงานชอบโดยรวมจะต้องนำการดำเนินชีวิตงดเว้นจากการไม่ เบียดเบียนตัดรอนชีวิตทั้งของตนเองและผู้อื่น ทำงานที่ได้รับมอบหมายทั้งงานของตนเองที่ ตั้งเป้าหมายไว้ และที่ได้รับจากผู้อื่น และสำคัญต้องละเว้นจากสิ่งเหล่านี้ได้แก่

๑) หลักธรรมเบื้องต้นที่ก่อให้เกิด สัมมากัมมันตะ

๑.๑) เว้นการทำลายชีวิต ปราศจากการเบียดเบียนทุกชีวิตทางด้านร่างกายหรือสนับสนุน รู้เห็นในการกระทำ

๑.๒) เว้นจากการลักขโมยของที่เจ้าของมิได้ให้ ไม่ลักขโมยไม่ประพฤติหรือดำเนินชีวิต ที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์ที่มีใช้ของตน

๑.๓) เว้นจากการประพฤติดิฉินในกามทั้งหลาย หรือดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียน ผู้อื่นด้านคู่ครองหรือบุคคลอันเป็นที่รักและหวงแหน ไม่นอกใจคู่ครอง และไม่ผิดจารีตประเพณี

ด้วยวิธีการที่กล่าวมานี้จะมีเนื้อหาที่มุ่งเน้นไปในด้านกายภาพและเป็นศีลขั้นต้นของ พระพุทธศาสนาจึงถือว่ามี การประพฤติปฏิบัติกันมาอยู่แล้ว แต่ก็สมควรที่จะหมั่นพิจารณาไม่ ให้ขาดตกบกพร่อง

๒) หลักธรรมเสริมที่ก่อให้เกิด สัมมากัมมันตะ

๒.๑) ศีล คือ มีความประพฤติดี มีมรรยาทอันงาม มีวินัย และพร้อมที่จะสร้างกรอบใน การดำเนินชีวิตที่มีรูปแบบในการแก้ไขปัญหานั้นที่ได้รับ

๒.๒) ทมะ คือ มีการฝึกฝน ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดนิสัย แก้ไข ข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๒.๓) ขันติ คือ มีความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย เพราะในการดำเนินการแก้ไขปัญหา

จะต้องมีสิ่งที่จะเข้ามาบรรเทา ดังนั้น ขั้นตอน จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถชี้วัดความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาว่าจะประสบผลสำเร็จหรือไม่

๒.๔) สัจจะ คือ มีความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พุคจริง ทำจริง ในที่นี้จะทำให้ความสำคัญกับความซื่อสัตย์ต่อตนเองและแนวทางในการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ในวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

๒.๕) จาคะ คือ มีความเสียสละ สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว เป็นหลักสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม และก่อให้เกิดแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมต่อสังคมโดยรวม

๒.๖) ทาน คือ การให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน

แต่ละข้อของหลักธรรมเบื้องต้นก็จะสอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติในการทำงานของสถานประกอบการและยังสนับสนุนการทำมาตรฐานแรงงานไทยในส่วนของข้อกำหนดที่ว่าด้วยวินัยและการลงโทษ^๕ และในส่วนของหลักธรรมเสริมก็จะส่งเสริมให้เกิดความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ที่นำไปปฏิบัติพร้อมทั้งก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือแก่ผู้ใกล้ชิด

๓) ช่องทางแห่งความเสื่อม (อบรมมุข ๔ และ อบรมมุข ๖)

ช่องทางแห่งความเสื่อม คือ อบรมมุข ๔ และ อบรมมุข ๖ เป็นช่องทางแห่งความพินาศ ไม่สมควรที่จะนำมาปฏิบัติดังนั้นการศึกษาหลักธรรมในข้อนี้จะมีเนื้อหาที่ไม่สมควรนำไปปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างจากการนำเสนอหลักธรรมในหัวข้ออื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับการนำไปปฏิบัติโดยมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑) อบรมมุข ๔ คือ ช่องทางของความเสื่อม ทางที่จะนำไปสู่ความพินาศ เหตุย่อยับแห่งโลกทรพี เป็นช่องทางที่บุคคลทั้งหลายไม่สมควรนำไปเป็นเยี่ยงอย่างประกอบด้วย

๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง, นักเที่ยวผู้หญิง)

๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา, นักดื่ม)

^๕ กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน, มาตรฐานแรงงานไทย (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) พ.ศ.๒๕๔๗), หน้า ๕.

๓. อักษรุตตะ (เป็นนักรบนั้น)

๔. ปาปมิตะ (คบคนชั่ว)^{๑๑}

อธิบายมุข ๔ อย่างนี้ ผู้ใช้แรงงานไม่ควรนำมาปฏิบัติให้เกิดความเสื่อม

๓.๒) อบายมุข ๖ คือ ช่องทางของความเสื่อม ทางแห่งความพินาศ เหตุย่อยยับแห่ง โภคทรัพย์ เป็นช่องทางที่บุคคลทั้งหลายไม่สมควรนำไปลักษณะเหล่านี้ไปปฏิบัติประกอบด้วย

๑. ดิตสุราของมีนเมา มีโทษ ๖ คือ

- ๑) ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ
- ๒) ก่อการทะเลาวิวาท
- ๓) เป็นบ่อเกิดแห่งโรค
- ๔) เสียเกียรติเสียชื่อเสียง
- ๕) ทำให้ไม่รื้ออายุ
- ๖) ทอนกำลังปัญญา

๒. ขอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ คือ

- ๑) ชื่อว่าไม่รักษาตัว
- ๒) ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย
- ๓) ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ
- ๔) เป็นที่ระแวงสงสัย
- ๕) เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าวลือ
- ๖) เป็นทางมาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก

๓. ขอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการงานเสื่อมเสีย เพราะใจกังวลคอยคิดข้อง กับ เสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ

- ๑) ราที่ไหนไปที่นั้น
- ๒) – ๖) ขับร้อง, คนตรี, เสภา, เพลง, เถิดเทิงที่ไหน ไปที่นั้น

๔. ดิถการพนัน มีโทษ ๖ คือ

- ๑) เมื่อชนะยอมก่อเวร
- ๒) เมื่อแพ้ก็เสียค้ายทรัพย์ที่เสียไป
- ๓) ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ

^{๑๑} อก.อฎฐก.(ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๕๒.

- ๔) เข้าที่ประชุม เขาไปเชื่อถ้อยคำ
 ๕) เป็นที่หมั่นประมาทของเพื่อนฝูง
 ๖) ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคุ้มครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูก
 เมียไม่ไหว

๕. คบคนชั่ว มีโทษ โดยนำไปให้กลายเป็นคนชั่วอย่างคนที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ
 ได้เพื่อนที่จะนำไปให้กลายเป็น

- ๑) นักการพนัน
- ๒) นักเลงหญิง
- ๓) นักเลงเหล้า
- ๔) นักลวงของปลอม
- ๕) นักหลอกลวง
- ๖) นักเลงหัวไม้

๖. เกียจคร้านการงาน มีโทษ โดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผิดเพี้ยนไม่ทำการ
 ทำงาน โภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๑) – ๖) หนาวนัก
 – ร้อนนัก – เย็นไปแล้ว – ยังเข้านัก – หิวนัก – อิ่มนัก^{๑๑}

การจำแนกหนทางแห่งเหตุที่ต้องสูญเสียทรัพย์ ซึ่งเป็นต้นเหตุในการสูญเสียรายได้
 อย่างไม่จำเป็นและมีผลต่อการแก้ไขปัญหาต่อไปในอนาคต

การงานชอบมีส่วนสำคัญในการช่วยประคับประคองการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงาน
 ในการปฏิบัติให้อยู่ในกรอบศีลธรรมอันดีงามซึ่งจะส่งผลไปยังสังคมในอุดมคติอีกด้วย

ค) สัมมาอาชีพะ

สัมมาอาชีพะ เลี้ยงชีพชอบ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ซึ่งโดยพื้นฐานผู้ใช้แรงงานจะมี
 อาชีพหลักอยู่แล้วเว้นเสียแต่ผู้ใช้แรงงานบางท่านที่มีอาชีพเสริม ก็สมควรที่จะนำหลักธรรมนี้ไปใช้
 ทั้งงานหลักและงานเสริมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการค้า ๕ ชนิดเรียกว่า วมัชชา^{๑๒} (การค้าที่เป็นอภินิหาร
 ไม่ควรประกอบการ) และเพื่อให้เกี่ยวข้องกับการทำงานจึงได้นำหลักเกื้อกูลระหว่างนายจ้างลูกจ้าง
 เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างทั้ง ๒ ฝ่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

^{๑๑} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๗๘ – ๑๘๖ – ๑๘๘.

^{๑๒} อภิญาจก.(ไทย)๒๒/๑๗๗/๒๕๕.

๑) การค้าขายที่ไม่ควรประกอบ ๕ อย่าง^{๑๑} ดังต่อไปนี้

ห้ามการค้าขายอาวุธภัณฑ์ (เครื่องประหาร) รวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการบั่นทอนชีวิตทุกชนิด ห้ามการค้าขายมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิดเพื่อเป็นการตัดวงจรแห่งกรรม ห้ามการค้าขายเนื้อสัตว์ (อรรถกถาว่าเลี้ยงสัตว์ไว้ขาย) ซึ่งจะมีส่วนในการสนับสนุนการค้าขายสิ่งมีชีวิต ห้ามการค้าขายน้ำเมา (รวมถึงสิ่งเสพติดทั้งหลาย) ห้ามการค้าขายยาพิษ

การดำเนินการตาม อาชีวปาริสุทธิศีล ที่ได้มุ่งเน้นให้ละเว้นการประกอบมิชฉาชีพ และส่งเสริมให้ประกอบสัมมาชีพหรืออาชีพที่สุจริต แต่ ในส่วนของการที่ผู้ใช้แรงงานจะประกอบอาชีพเสริมในการเพิ่มรายได้เช่น ไร่นั้นก็ต้องแล้วแต่ เวลา สภาพแวดล้อม และความต้องการของสินค้า และการใช้บริการที่จะนำมาประกอบเป็นอาชีพเสริม ซึ่งก็จะแล้วแต่กรณี ๆ ไป โดยจะใช้หลักความพร้อมของ องค์กรประกอบมาใช้ในการพิจารณาตนเองว่ามีความพร้อมในด้านใด และมีองค์กรประกอบที่ส่งเสริมคือ หลักความเจริญแห่งชีวิต มาเป็นองค์กรประกอบในการพิจารณาในการประกอบอาชีพเสริมของผู้ใช้แรงงาน

๒) หลักเกื้อกูลระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (ทิศ ๖ (ทิศเบื้องล่าง)) ประกอบด้วย

๒.๑) นายจ้างพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง ดังนี้

๑. จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับกำลังความสามารถ โดยเริ่มจากการรับสมัครและสัมภาษณ์งานให้ตรงกับลักษณะงานที่จะต้องมีการว่าจ้าง ตลอดไปจนถึงการสอนงานการทดลองงานรวมถึงมีการประเมินผลงานในขั้นตอนต่าง ๆ สามารถทำให้ผู้บังคับบัญชาหรือนายจ้างรับรู้ถึงลักษณะอุปนิสัยของพนักงานว่าเหมาะสมกับลักษณะงานประเภทใด ก่อให้เกิดความเหมาะสมในการประเมินผลงานว่างานที่มอบหมายให้แก่พนักงานจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

๒. ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่ ในการทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการว่าจ้าง การประเมินผลงานถือว่าเป็นแรงจูงใจสำคัญที่จะสามารถให้พนักงานสร้างผลงานให้เป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ว่าจ้างสาเหตุเพราะค่าจ้างและรางวัลเป็นสิ่งคาดหวังระดับต้นๆของผู้ใช้แรงงานด้วยพื้นฐานข้อมูลนี้จะส่งผลให้มีการปรับปรุงพฤติกรรมและวิธีการทำงานไปในเชิงบวก และถ้าหากสามารถค่าจ้างและรางวัลเป็นสิ่งที่มุ่งหวังได้มีการตอบสนองแนวโน้มของการพัฒนาแบบมีวิวัฒนาการจะเกิดขึ้นกับผู้ที่ได้รับรางวัล

^{๑๑} อจ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๗๓/๒๓๓.

๓. จัดสวัสดิการดี เป็นการตอบสนองความต้องการด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้วยพื้นฐานที่ว่าบุคคลย่อมแสวงหาความมั่นคงให้แก่ตนเองและครอบครัว ด้วยสวัสดิการนี้สถานประกอบการในปัจจุบันจึงได้นำมาใช้ให้เป็นแรงจูงใจให้พนักงานในองค์กรเกิดความมั่นใจกับงานที่ทำ และยังเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้ที่มีความรู้ใช้เส้นทางเลือกในการสมัครเข้ามาทำงานกับสถานประกอบการที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านสวัสดิการ ในทางนามธรรมสวัสดิการนี้จะเป็นส่วนเชื่อมโยงสายสัมพันธ์อันดีที่แสดงถึงความห่วงใยที่นายจ้างพึงจะมีให้แก่ลูกจ้าง เช่น มีการช่วยเหลือรักษาพยาบาลที่นอกเหนือจากที่กฎหมายครอบคลุม การประกันชีวิต ฯลฯ

๔. ได้ของแปลก ๆ พิเศษมา ก็แบ่งปัน ในส่วนนี้มีอยู่หลายต่อหลายรูปแบบแล้วแต่โอกาสที่จะต้องคำนึงถึง บุคคล เวลา และสถานที่ เพื่อที่จะได้ถูกใจทั้งผู้ให้และผู้รับ ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการทางกายภาพโดยแฝงด้วยการเปิดโลกทัศน์ให้แก่ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวางและอาจจะทำให้เกิดมุมมองแก่ผู้ได้รับนำมาปรับใช้กับการดำเนินชีวิตทั้งในด้านครอบครัว และสังคมในการทำงานได้ในอนาคต

๕. ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร นอกเหนือจากวันหยุดพักผ่อนที่เป็นไปตามกฎหมายแล้วนายจ้างควรจะมีวันหยุดพิเศษที่เอื้อแก่การทำกิจกรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพนักงานในบางโอกาส

๒.๒) คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย ดังนี้

๑. เริ่มทำงานก่อนนาย ในที่นี้อาจจะหมายความถึงการเตรียมความพร้อมต่อหน้าที่ ๆ ได้รับผิดชอบให้พร้อมที่จะสามารถปฏิบัติงานอย่างพร้อมเพียงก่อนที่จะมีการปฏิบัติงานตามระยะเวลาที่กำหนด

๒. เลิกงานทีหลังนาย แสดงถึงความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ต้องมีมาก ในการตรวจตราดูแลเอาใจใส่ในเนื้อหาของงาน ในที่นี้ความหมายมิใช่แค่เพียงการเลิกงานหลังนายจ้างแต่อาจหมายถึงการเตรียมความพร้อมที่จะเริ่มงานในโอกาสต่อไป

๓. ถือเอาแต่ของทีนายให้ ส่วนใดที่ไม่ได้รับมอบหมายและได้รับอนุญาตซึ่งอาจจะเกิดการสูญเสียทั้งในปัจจุบันและในอนาคตก็ไม่นำมาปฏิบัติ

๔. ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น มีความรอบครอบในการปฏิบัติและสามารถพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถให้ผลงานที่ออกมาตามที่ได้รับมอบหมายมีคุณค่ามากกว่าที่มีการตั้งเป้าหมายไว้

๕. นำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่ ในส่วนนี้ต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างแจ้งก่อนว่ามีได้หมายความว่าถึงการประจบประแจงแต่เป็นการนำสิ่งที่ดีของนายจ้างไปบอกเล่าให้แก่ผู้ที่

ต้องการทราบไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงาน การช่วยเหลือจนเจือที่มีให้แก่พนักงานในฐานะนายจ้าง และลูกจ้าง

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้างซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาแต่ได้มีส่วนประกอบของหลักการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ทำให้ได้ทราบว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่ให้ความสำคัญต่อปัจเจกชนเท่านั้นแต่ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างสัมพันธ์ภาพผู้ที่อยู่รอบข้างอีกด้วย

เมื่อนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้สอดคล้องตามหมวดศีลแล้ว ซึ่งก็หมายถึงการได้มีแนวทางในทางปฏิบัติเป็นที่เรียบร้อย ขั้นตอนต่อไป ก็จะถึงกระบวนการที่จะทำให้แนวทางการปฏิบัติให้เกิดความต่อเนื่อง จึงจะต้องนำหลักการปฏิบัติเข้าสู่ หมวดสมาธิเป็นขั้นตอนต่อไป

หมวดสมาธิ เป็นส่วนที่จะนำมาใช้ตรวจสอบความต่อเนื่องในการประพฤติปฏิบัติและเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ปฏิบัติไปนั้นตรงตามเป้าหมายหรือขัดต่อหลักธรรมที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ โดยจะเริ่มจาก

ก) สัมมาวายามะ

สัมมาวายามะ ความเพียรชอบในที่นี้คือ ความเพียรในการปฏิบัติตามขั้นตอน วิธีที่ได้กำหนดไว้ใน ข้อปฏิบัติในหมวดของศีลที่สนับสนุนแนวความคิดของหมวดปัญญา ให้เกิดความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ย่อมก่อให้เกิด ความขยัน เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาคือ ประกอบด้วย

๑) องค์ประกอบในการแก้ไขปัญหาคือ สัมมาวายามะ

การแก้ไขปัญหาคือความเป็นมีจุดเด่นในการสร้างความมุ่งมั่น มานะ พยายาม ที่จะปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้บรรลุถึงซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งเป้าหมายไว้ เมื่อนำมาใช้เป็นหลักในการแก้ไขปัญหาคือผู้ให้แรงงานจึงจะต้องมีการวางหลักการให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติอย่างชัดเจนและแนวทางในการปฏิบัตินี้จะมียุทธศาสตร์ที่สมควรที่จะนำมาเป็นหลักในการพิจารณา ดังนี้

๑.๑) การสร้างความพึงพอใจที่นำไปสู่ความเพียรมีอยู่ ๔ หนทางคือ

๑. สร้างฉันทะ พยายาม ระดมความเพียร คอยเร้าจิตใจมุ่งมั่น เพื่อ (ป้องกัน) อุกุศลธรรม อันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น หรือเรียกว่า สังวรปธาน เพียรป้องกัน หรือเพียรระวัง (อกุศลที่ยังไม่เกิด)

สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหามิทางป้องกันรวมทั้งสังเกตพฤติกรรมในการสร้างความเพียรของผู้ใช้แรงงานในการแก้ไขปัญหานั้นที่ได้รับ

๒. สร้างฉันทะ พยายาม ระดมความเพียรคอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อละอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเรียกว่า ปหานปธาน เพียรละหรือเพียรกำจัด (อกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว)

สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหามิทางพิจารณาสิ่งที่เป็นต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อต่อไปในอนาคตจะได้ใช้ความเพียรในการแก้ไขปัญหานั้นที่ได้รับ

๓. สร้างฉันทะ พยายาม ระดมความเพียรคอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อ (สร้าง) กุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น หรือเรียกว่า ภาวนาปธาน เพียรเจริญ หรือ เพียรสร้าง (กุศลที่ยังไม่เกิด)

สามารถนำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหามิทางดำเนินการ พัฒนา และปรับปรุงวิธีการแก้ไขปัญหานั้นได้มาซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้

๔. สร้างฉันทะ พยายาม ระดมความเพียรคอยเร้าจิตไว้มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย เพื่อภิญญาญาณ เพื่อความไพบูลย์ เจริญ เต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว หรือเรียกว่า อนุรักษนาปธาน เพียรอนุรักษ์ หรือเพียรรักษาและส่งเสริม (กุศลที่เกิดขึ้นแล้ว)

๑.๒) วิธีคิดในการส่งเสริมการจัดความเกียจคร้านมีอยู่ ๒ ประการคือ

๑. ความเป็นผู้ไม่สิ้นโดยในกุศลธรรมทั้งหลาย คือ ไม่มีความพอดีในกุศลธรรม ซ้ำยังหาเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ในการสร้างคุณงามความดีนั้นในหลักการของพระพุทธศาสนาจะไม่ใช้หลักพอเพียงเข้ามากำหนดซ้ำยังมีแต่จะหาเพิ่มมากขึ้น ไปเรื่อย ๆ

ในแนวทางการแก้ไขปัญหามิทางเกี่ยวกับความไม่เพียงพอของรายได้ที่ลดลงเราจะไม่มองที่ตรงจุดที่จะหารายได้ให้เพิ่มขึ้นเท่าใด แต่จะมองที่วัตถุประสงค์ขององค์ประกอบที่แท้จริงนั่นก็คือตัวของผู้ใช้แรงงานในด้านของศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าจากสิ่งที่มีอยู่แล้วว่าจะสามารถนำมาพัฒนาและปรับปรุงให้เพิ่มขึ้นมากน้อยเท่าใด

๒. ความเป็นผู้ไม่ยอมถอยหลังในการบำเพ็ญเพียร คือ ไม่เคยย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆที่ตั้งใจกระทำในคุณงามความดี การทำสิ่งที่ถูกต้องสามารถแบ่งประเภทของความมุ่งมั่น ดังนั้นผู้ที่ประกอบแต่สิ่งดีแต่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างที่กระทำนั้นย่อมเป็นเรื่องปกติวิสัยในเมื่อความเพียรเป็นคุณธรรมที่ยิ่งใหญ่คุณธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนาการไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นและดำเนินการต่อในสิ่งที่ถูกต้องย่อมเป็นหนทางที่นำไปสู่การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันให้กับตัวของผู้นับปฏิบัติ

๒) การแก้ไขปัญหาด้วย สัมมวายามะ

หลังจากที่ได้แนวทางของความเพียรจากการศึกษาการสร้างความเพียร และการขจัดความเกียจคร้านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะถึงขั้นตอนในการแก้ไขปัญหา โดยการนำปัญหาที่ได้รับที่ผ่านกระบวนการแก้ไขปัญหามหาคของศีลมาสู่การดำเนินการแก้ไขปัญหาคด้วยหลักของความเพียรด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

๒.๑) การใช้สัมมวายามะมาใช้ในวิธีแก้ไขปัญหาคด้วยการลดค่าใช้จ่าย

ซึ่งเป็นผลจากการแก้ไขปัญหาคของผู้ใช้แรงงานด้วยการแบ่งค่าใช้จ่ายส่วนนี้ เป็น ๒ กลุ่มคือ ค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็นต้องจ่าย และค่าใช้จ่ายที่ผู้ใช้แรงงานสามารถที่จะเลือกจ่ายก็ได้ ไม่จ่ายก็ได้แต่ในระยะยาวค่าใช้จ่ายนี้จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต ดังนั้นการนำสัมมวายามะมาใช้ประกอบกับแนวทางการแก้ไขปัญหาคจึงมีวิธีคิดดังนี้

๑. การลดค่าใช้จ่ายหลัก เป็นการลดในสิ่งที่มีความจำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันที่มีคุณค่าเสมือน ปัจจัย ๔ ในการลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้จึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความจำเป็นไม่เน้นไปที่ปริมาณซึ่งจะมีการแบ่งกลุ่มของค่าใช้จ่ายหลักและนำหลักของสัมมวายามะมาดำเนินการ โดยจะมีรายละเอียดดังนี้

การลดค่าใช้จ่ายหลักซึ่งประกอบด้วยค่าใช้จ่าย ๒ กลุ่มประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ คือค่าใช้จ่ายที่มีความจำเป็นต้องจ่าย เช่น ค่าสาธารณูปโภค ค่าอุปโภคบริโภค ค่าที่พักอาศัย ที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔

กลุ่มที่ ๒ คือค่าใช้จ่ายที่ผู้ใช้แรงงานสามารถที่จะเลือกจ่ายก็ได้ไม่จ่ายก็ได้ เช่น การเก็บออม ค่าใช้จ่ายในการบริหารความเสี่ยง ค่าใช้จ่ายในการประกอบธุรกิจส่วนตัว อาจจะใช้พื้นฐานการพิจารณาตามกำลังของรายรับด้วยการจัดสรรปันส่วนให้เหมาะสมที่จะนำมาใช้ว่ามีความเพียงพอหรือไม่

๒. การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความจำเป็น ในส่วนนี้วิธีการแก้ไขปัญหาคจะต้องใช้ความเข้มงวดเป็นพิเศษเพราะจะส่งผลถึงการแก้ไขปัญหาคโดยตรงเนื่องจากค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความจำเป็นนี้ ถูกปรุงแต่งด้วยความอยากมีอยากได้ ดังนั้นเมื่อผู้ใช้แรงงานได้รับทราบถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความจำเป็นแล้วนำหลักการมาปฏิบัติให้เกิดการแก้ไขปัญหาคด้วยสัมมวายามะ

จะมีกระบวนการที่เหมือนกัน แต่ที่จะต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับ การระวังกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เพราะในอนาคตผู้ใช้แรงงานไม่สามารถกำหนดได้ว่าจะมีค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความจำเป็นตัวไหนเกิดขึ้นมาอีก และการรักษามาตรฐานให้คงอยู่ แต่มีใช้ว่าขั้นตอนอื่นจะไม่มีมีความสำคัญ แต่ถ้าหากเมื่อใดความต้องการของผู้ใช้แรงงานไม่หยุดที่จะขนขวายในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นประกอบของคุณค่าแท้ในตัววัตถุหรือบริการ ความเพียรพยายามในการป้องกันก็จะต้องรับภาระที่เต็มไปด้วยสิ่งต่างๆ ที่จะคอยจู่จี้ไม่ให้วิธีการแก้ไขปัญหาลำบากสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้

๒.๒) การใช้สัมมวายามาใช้ในวิธีแก้ไขปัญหด้วยการเพิ่มรายได้

ซึ่งเป็นผลจากวิธีการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน โดยจะมีประเด็นที่สำคัญและนำมาวิเคราะห์อยู่ ๒ ประเด็นคือ

๑. การเพิ่มรายได้ที่เห็นผลในระยะสั้น คือ การเพิ่มรายได้ที่ใช้พื้นฐานด้านปริมาณของสิ่งที่ต้องการเป็นตัวชี้วัดซึ่งจะส่งผลให้เห็นถึงรายได้ที่จะได้รับด้วยการคิดคำนวณได้อย่างรวดเร็ว ยกตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพเสริม เป็นต้น ซึ่งการประกอบอาชีพเสริมนี้จะต้องมีต้นทุนในการประกอบการและต้นทุนดังกล่าวจะมีมาด้วยกันจาก ๒ แหล่งคือ

- ก) ต้นทุนทางกายภาพประกอบด้วยพลังกำลังความสามารถและความคิดที่จะนำมาใช้
- ข) ต้นทุนจากทรัพย์สินที่จะต้องนำมาใช้ในการประกอบธุรกิจ

ซึ่งในการประกอบธุรกิจหรืออาชีพเสริมจะต้องใช้ความเพียรเข้ามาช่วยในการดำเนินการแล้ว การศึกษาถึงรายละเอียดของธุรกิจจะมีบทบาทสำคัญที่จะนำมาใช้ในการประเมินผลในการทำธุรกิจทำให้จึงต้องใช้ หลักความพร้อมขององค์ประกอบ เข้ามาวิเคราะห์ และศึกษาความต้องการของตลาด และตัวสินค้าและบริการที่จะนำมาประกอบธุรกิจว่าจะได้ผลกำไรเพียงพอที่จะมาช่วยบรรเทาปัญหาของตนหรือไม่ ดังนั้นการเพิ่มรายได้ด้วยวิธีนี้อาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และจะต้องกระทบกระเทือนถึงการบริหารรายรับรายจ่าย

๒. การเพิ่มรายได้ที่เห็นผลในระยะยาว คือ การเพิ่มรายได้ที่ใช้พื้นฐานด้านคุณภาพ โดยใช้หลักของการพัฒนาศักยภาพเข้ามาเป็นตัวแปรที่จะทำให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของกระบวนการมาเป็นรายได้ที่จะส่งผลในระยะยาว กล่าว คือ การเพิ่มรายได้ด้วยวิธีนี้ต้องอาศัยความมุมานะ อุตสาหะ และต้องอาศัยความเพียรพยายามเข้ามาเป็นส่วนประกอบในการดำเนินการ ในส่วนของผลตอบแทนและผลประโยชน์ที่ได้รับจะตกอยู่กับผู้นำวิธีการนี้ไปใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๓. การจัดการกับปัญหาที่ทำให้ภาระหนี้สินลดลง โดยจะรายได้จาก ๒ วิธีหลัก ๆ คือ การลดค่าใช้จ่าย เพื่อเพิ่มความสามารถในการชำระหนี้สินได้ตามกำหนดทั้งยังสามารถเพิ่มยอดใน

การชำระหนี้สิน และไม่ให้อ่อนหนี้สินเพิ่มขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่

ก) การลดค่าใช้จ่ายจะดำเนินการตามขั้นตอนการแก้ไขปัญหารายได้ลดลงตามที่ได้อธิบายรายละเอียดไว้เบื้องต้นจากการแก้ไขปัญหารายได้ที่ลดลง

ข) การชำระหนี้สินได้ตามกำหนด และเพิ่มยอดในการชำระ ในกรณีที่กล่าวมานี้จะแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม

กลุ่มแรก คือ กลุ่มที่มีการชำระหนี้สินตามกำหนดระยะเวลา ให้รักษาการชำระหนี้ให้ตรงกำหนดระยะเวลา และพยายามเพิ่มจำนวนยอดในการชำระหนี้สินเพื่อที่จะลดเวลาชำระหนี้สินให้น้อยลง

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มที่ชำระหนี้ตามกำหนดระยะเวลาบ้างไม่ตรงกำหนดเวลาบ้าง กลุ่มนี้ต้องเพิ่มความพยายามในการรักษาระยะเวลาในการชำระหนี้ให้ตรงกับกำหนดการเพื่อที่จะได้เพิ่มระดับในการชำระหนี้สินให้ขึ้นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

การแก้ไขปัญหาเบื้องต้น คือ การนำข้อมูลที่ถูกกลั่นกรองจากการวิเคราะห์ปัญหาค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอของผู้ใช้แรงงาน มาสู่แนวทางการปฏิบัติใน

๒.๓) การชำระหนี้สินตามระยะเวลาที่กำหนด ดังนี้

๒.๓.๑) อาศัยข้อมูลจากการแก้ไขปัญหาโดยการลดค่าใช้จ่าย มาจำแนกค่าใช้จ่ายประจำจากการดำเนินการวิเคราะห์ห้จะมีในส่วนของการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่มีความจำเป็นเกี่ยวข้อง กับปัจจัยพื้นฐาน

๒.๓.๒) นำรายได้ที่เกิดขึ้นจากการลดค่าใช้จ่ายมาเพิ่มเป็นค่าใช้จ่ายในการชำระหนี้

การแก้ไขปัญหาระยะยาว คือ จากการวิเคราะห์ด้วยข้อมูลของผู้ใช้แรงงานร้อยละ ๕๐-๕๕ ใช้จ่ายไปกับค่าสาธารณูปโภค สินค้าอุปโภคบริโภค และที่พักอาศัย ดังนั้นจึงถือได้ว่าค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายหลักที่ต้องสูญเสียในแต่ละรอบเดือน ซึ่งจะเรียกรวมกันว่าเป็นค่าครองชีพในทางสถิติจากอดีตที่ผ่านมาค่าครองชีพ เมื่อมีการปรับขึ้นราคาแล้วจะไม่มี การลดลง หรืออาจจะมีการปรับลดแต่ก็จะไม่เท่ากับราคาเดิมที่ปรับขึ้น ฉะนั้นการแก้ไขปัญหาระยะยาวจะต้องเป็นการแก้ปัญหาโดยการวางเป้าหมายที่มุ่งแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ดังเช่น

ก) การเพิ่มรายได้ด้วยการประกอบอาชีพเสริม และหารายได้พิเศษตามแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อลดปัญหาค่าใช้จ่ายที่มากขึ้นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ แต่ต้องสอดคล้องตามหลักธรรมที่ได้ทำการศึกษาไว้เบื้องต้น

ข) การเพิ่มมูลค่าให้เกิดขึ้นในการใช้จ่าย ซึ่งสามารถกระทำได้หลายวิธีโดยจะใช้หลักการที่สอดคล้องกับปัจจัยสี่ เช่น

๑) ในการเลือกซื้ออาหารให้ได้คุณค่าทางสารอาหารครบ ๕ หมู่ สะอาด ประหยัด และมีปริมาณเพียงพอกับสมาชิกในครอบครัว

๒) เครื่องนุ่งห่มก็เลือกที่เหมาะสมกับภูมิอากาศ ให้เพียงพอกับการใช้สอยไม่ตามกระแสแฟชั่นจนเกินไป

๓) ที่พักอาศัย ก็มีการดูแลเครื่องมือเครื่องใช้ อุปกรณ์ที่ก่อเกิดการสิ้นเปลือง เช่น ปลั๊กไฟฟ้า ก๊อกน้ำ ให้มีสภาพที่พร้อมใช้ไม่รั่วซึมจนก่อให้เกิดความสิ้นเปลือง สำหรับผู้ที่ไม่มีเคหะสถานเป็นของตนเองก็อาจจะมองหาที่พักที่ใกล้สถานที่ทำงานสะดวกต่อการเดินทางเพราะจะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้อีกส่วน สำหรับพนักงานที่ต้องการขยับขยายที่พักหรืออยากที่จะมีเคหะสถานเป็นของตนเอง ทางภาครัฐก็ให้การสนับสนุน

๔) ยารักษาโรค ในส่วนนี้ภาคเอกชนจะมีระบบประกันสังคมรองรับ การรักษาแต่ละครั้งมีการจ่ายล่วงหน้าโดยใช้ระบบการเก็บเงินจากรายได้ของพนักงานในแต่ละเดือนของการจ่ายแรง ฉะนั้นการรักษาพยาบาลพนักงานที่ได้รับสิทธิในการรักษาต้องมีความเข้าใจในโรคที่เป็น และเข้าใจในกระบวนการรักษา เพื่อให้การรักษาในแต่ละครั้งก่อเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้งาน

ในส่วนของการนำ สัมมาวายามะ มาใช้โดยหลักการก็จะใช้วิธีการในการดำเนินการด้านความเพียรเหมือนกับการแก้ไขปัญหาด้วยการลดค่าใช้จ่ายด้วยหลักการถ้าจะกล่าวให้ง่ายต่อความเข้าใจก็คือ

ระวังกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น แก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ สร้างวิธีการไว้รองรับ และรักษามาตรฐานให้คงอยู่

แต่จะแตกต่างกันก็คือในส่วนที่จะนำไปใช้ให้ได้ถึงจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ ผู้นำไปใช้จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดแต่ทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องดำเนินการอยู่ในแนวทางตามหลัก สัมมาวายามะ ที่มีจุดมุ่งหมายก็คือ ความเพียรที่ได้สอดแทรกอยู่ในกระบวนการแก้ไขปัญหา

ข) สัมมาสติ

สัมมาสติ คือ มีสติรับรู้ติดตามกระบวนการปฏิบัติและมีการนำมาเปรียบเทียบกับแนวคิดทางปัญญาที่กำหนดไว้เป็นแนวทาง และสามารถที่จะนำประสบการณ์ในการดำเนินการมาติดตามผลมาวิเคราะห์ว่าตรงตามแนวทางที่กำหนดไว้หรือไม่ มีข้อบกพร่องที่ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ หากไม่ตรงกับที่มีการตั้งไว้ก็จะได้ทำการปรับเปลี่ยนสิ่งที่ผิดพลาดให้เป็นไปตามแนวทางที่ตั้งไว้ สัมมาสติ มีความตั้งมั่นในการดำเนินการที่จะทำให้เกิดความมั่นคงในการดำเนินการในการปฏิบัติให้ก่อเกิดการแก้ไขปัญหาหลักได้อย่างต่อเนื่อง และพยายามที่จะดำเนินการให้เกิดปัญหาน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้หลักธรรมที่จะนำมาใช้จะเรียกว่า สติปัฏฐาน ๔ อันประกอบด้วย กาย เวทนา จิต ธรรม เพื่อให้เกิดความเข้าใจ พอที่จะอธิบายได้ดังนี้คือ

๑.องค์ประกอบของ สติปัฏฐาน ๔ ที่มาของ สัมมาสติ

๑.๑) **กายนุปัสสนา** คือการพิจารณาเห็นกายในกาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดความอยากได้ของผู้อื่น และความเสียใจเศร้าโศกในโลกเสียได้ มีการสังเกตตามความรู้สึกที่กาย ซึ่งมีความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตัวผู้ใช้แรงงานงาน ที่จัดอยู่ในระดับปัจเจกและจะมีความสำคัญยิ่งขึ้นในระดับองค์กรที่จะได้พูดถึงในระดับต่อไป ส่วนที่สำคัญที่จะเป็นขั้นตอนแรก ๆ ในการปฏิบัติที่กายจะเชื่อมกับจิต โดยอาศัยกระบวนการสังเกตรับรู้สิ่งที่เป็นไป จึงจะนำไปสู่การเปรียบเทียบระหว่างสิ่งความคิดที่มีการบันทึกจากการศึกษาและน้อมนำกระบวนการทางความคิดมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ กับสิ่งที่ปฏิบัติ โดยมีเงื่อนไขในการปฏิบัติคือ ขบวนการแก้ไขปัญหาการดำเนินการจะต้องมีทั้งสามสิ่งขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน แต่ในขั้นตอนนี้จะให้ความสำคัญระหว่างกายกับเงื่อนไขในการปฏิบัติเป็นพิเศษ การพิจารณากาย หรือตามความรู้สึกเท่าทันกายมีใจอยู่หลายวิธีแต่ที่มีวิธีการที่สอดคล้องและจะนำมาใช้ควบคู่กับแนวทางในการแก้ไขปัญหาคือผู้ใช้แรงงานจะขอนำมาเสนอเพียง ๓ วิธีและจะอธิบายพอสังเขป คือ

๑.๑.๑) **การตั้งสติทำสมาธิกำหนดสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางพุทธศาสนาอาจจะใช้อานาปานสติ** คือ ไปในที่สงบ นั่งขัดสมาธิ ตั้งสติกำหนดลมหายใจเข้าออก โดยอาการต่างๆ หรือวิธีใดวิธีหนึ่งที่ปฏิบัติแล้วก่อเกิดสมาธิ ในการปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในการทำงานและการแก้ไขปัญหามาสามารถนำไปปรับเปลี่ยนมาใช้ด้วยการกำหนดการทำงานในลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามวิธีการทำงานทำให้เกิดสมาธิในการทำงานซึ่งจะส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการทำงานลดลงด้วยสติที่มั่นคงจนก่อเกิดเป็นสมาธิ

๑.๑.๒) **การกำหนดอิริยาบถ** คือ เมื่อยืน เดิน นั่ง นอน หรือร่างกายอยู่ในอาการ

อย่างไร ทำงานใดก็รู้ชัดในอาการที่เป็นอยู่นั้นๆ ว่าเป็นไปตามแนวทางที่ตั้งไว้หรือไม่ในการปฏิบัติ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานและการแก้ไขปัญหาลือว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพให้สติด้วยการกำหนดโดย ใช้จิตหรือความนึกคิดในการสั่งการให้ร่างกายเคลื่อนไหวในอิริยาบถให้ไปในทิศทางที่จิตสั่งการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการยับยั้งชั่งใจ และสอดคล้องกับ สังวรปธาน ที่ให้ความสำคัญกับการ ป้องกันหรือไม่ให้ออกาสต่อในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ในการทำงานจึงเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น

๑.๑.๓) **สัมปชัญญะ** คือ ความเข้าใจชัดในการกระทำทุกอย่าง และความเคลื่อนไหวทุกอย่าง เช่น การก้าวเดิน การเหลียวมอง การเหยียดมือ นุ่งห่มผ้า กิน ดื่ม เคี้ยว ถ่าย อุจจาระ ปัสสาวะ การตื่น การหลับ การพูด การนั่ง เป็นต้น ในการปฏิบัติเพื่อนำไปใช้ในการทำงาน และการแก้ไขปัญหาโดยการรับรู้กับกิริยาต่างๆ โดยสัมปชัญญะที่สมบูรณ์จะต้องมีแนวทางในการ ปฏิบัติที่ถูกต้องไว้เป็นพื้นฐาน

กายานุปัสสนาเป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้ใช้แรงงานนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ใน การทำงานและการแก้ไขปัญหา เพราะหลังจากที่มีการวางแนวทางด้านความคิดด้วยปัญญา แล้วนำ ได้นำมาดำเนินการ ด้วยการรับรู้กับการปฏิบัติก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะคอยตรวจสอบกระบวนการ ทำงานว่าเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้หรือไม่

๑.๒) **เวทนานุปัสสนา** คือการพิจารณาเวทนาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลาย หรือ ความรู้สึกมีความสำคัญที่จะนำมาใช้ในการสร้างความเข้าใจในการรับรู้มีความรู้สึกที่รับรู้ได้ เป็น สองทาง คือ รับรู้ทางกาย การรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกทางกาย และ การรับรู้ทางใจ การเสวยอารมณ์ ทางใจ ความรู้สึกทางใจ^{๑๔} การได้กล่าวถึงความรู้สึกทางกายและทางใจเป็นสำคัญ ซึ่งจะสนับสนุน ให้สติได้รับรู้ถึงความรู้สึกที่มีว่าเป็นอย่างไร และจะได้ใช้สติแยกแยะว่าความรู้สึกทางกายและทาง ใจนั้นประกอบไปด้วยความรู้สึกอย่างไร โดยจะได้มีการแยกประเภทอารมณ์ที่ได้รับรู้ออกเป็น ๓ อารมณ์คือ ความรู้สึกสุข สบาย ทางกายและทางใจ ความรู้สึกทุกข์ ไม่สบาย ทางกายและทางใจและ ความรู้สึกเฉยๆ จะสุขก็ไม่ใช่ ทุกข์ก็ไม่ใช่ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อุเบกขาเวทนา^{๑๕}

จากที่ได้กล่าวถึงความรู้สึกที่สามารถรับรู้ได้ด้วย ทางกายและทางใจ จากการรับรู้ของ สติเบื้องต้น มีองค์ประกอบของความรู้สึกที่ได้รับจะถูกแบ่งด้วย ความสุข ความทุกข์ และความรู้สึก ที่ไม่ทุกข์และสุข หรืออาจจะมีวิธีการคิดมีการแบ่งแยกให้เห็นทางด้านร่างกายและจิตใจอย่างชัดเจน

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ๒๕๔๖, หน้า ๑๐๒.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๒.

แบ่ง การรับรู้อารมณ์ ออกเป็นห้าอย่าง คือ สุข หมายถึง ความสุข ความสบายทางกาย ทุกข์ หมายถึง ความทุกข์ ความไม่สบาย ความเจ็บปวดทางกาย โสมนัส หมายถึง ความแหม่มชื่น ปลื้มใจ สุขใจ โทมนัส หมายถึง ความเสียใจ ความเศร้าโศก เศร้าหมอง ทุกข์ใจ อุเบกขา หมายถึง ความรู้สึกเฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์^{๑๖} สรุปแล้วความสุขทางกายและทางใจยังสามารถจำแนกความรู้สึกได้อีกสามกลุ่ม คือ กลุ่มทางกายประกอบด้วย สุข ทุกข์ กลุ่มทางใจประกอบด้วย โสมนัส โทมนัส และสุดท้ายคือ อุเบกขาซึ่งมีทั้ง ไม่สุขไม่ทุกข์เป็นความรู้สึกที่เป็นกลางและยากนักที่จะปฏิบัติได้ในสังคมโลกที่มีความเชื่อมโยงทั้งทางกายและใจ

การเสวยอารมณ์ หรือการรับรู้อารมณ์ก็จะถูกแบ่งออกเป็นหกช่องทาง คือ จักขุสัมผัส ตา เวทนา หมายถึง เวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางตา โสตสัมผัส ตา เวทนา หมายถึง เวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางหู ฆานสัมผัส ตา เวทนา หมายถึง เวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางจมูก ชิวหาสัมผัส ตา เวทนา หมายถึง เวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางลิ้น กายสัมผัส ตา เวทนา หมายถึง เวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางกาย มโนสัมผัส ตา เวทนา หมายถึง เวทนาอันเกิดจากสัมผัสทางใจ^{๑๗} เป็นความรู้สึกที่กระทบกับสัมผัสทั้งหก อันจะส่งผลไปยังกายและใจ และการรับรู้อารมณ์ยังมีวิธีคิดที่ละเอียดจนสามารถแบ่งได้ถึง เวทนา ๑๐๘^{๑๘} แบ่งการเสวยอารมณ์ ความรู้สึกตรัสของอารมณ์ มีกล่าวไว้ในพระสูตรบางแห่ง เฉพาะจำนวน โดยมีวิธีคิดดังนี้ เวทนา ๖ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) คูณ เวทนา ๓ (โสมนัส โทมนัส และอุเบกขา) คูณ เภสัช (ความรู้สึกแบบชาวบ้าน) และอิ่งเนกขัมม (ความรู้สึกถึงความสละสงบ) ซึ่งรวมกันเป็น ๒ คูณ กาล ๓ (อดีต อนาคต ปัจจุบัน) ตามสูตรคือ $6 \times 3 = 18 \times 2 = 36 \times 3 = 108$ โดยอาศัยการเชื่อมโยงระหว่างสัมผัสหกในสามความรู้สึกคือ ความสุข ความทุกข์ และการวางเฉย ทั้งในทางที่เกี่ยวพันกับทางโลก และทางที่พยายามแสวงหาความสงบด้วยเหตุจากอดีตทำให้เกิดปัจจุบันและอาจส่งผลถึงอนาคต

ในขั้นตอนนี้เองที่สอดคล้องกับผลการวิจัยในกรณีที่เกิดปัญหาทางกายจากค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอและกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจ ด้วยเหตุนี้จึงได้นำมาใช้เป็นบรรทัดฐานเริ่มต้นในการหาวิธีแก้ปัญหาด้วยการลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๓.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๐.

ถ้าจะพิจารณาให้เป็นกระบวนการ เวทนาทั้งหลายทั้งปวง ก็คือความรู้สึกที่รับจากสัมผัสทั้งหกทำให้กาย (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) ที่ได้รับ ความสุข ความทุกข์ และความรู้สึกเฉย ๆ ต่างผลกระทบถึงจิตใจทำให้เกิด โสมนัส โทมนัส และความรู้สึกเฉย ๆ เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้เวทนาจึงเป็นความเชื่อมต่อระหว่างกายและใจ โดยมีสาระสำคัญในด้านการรับรู้ว่าการปฏิบัติหน้าที่ หรือมีภารกิจที่ต้องดำเนินการ รวมถึงทำให้สามารถรับรู้ถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำทั้งของตนเอง และผลกระทบจากภายนอกที่มีผลต่อตนเอง ในที่นี้จะกล่าวได้อย่างชัดเจนก็คือ ผลกระทบจากภายนอกในเรื่องของรายได้ที่ลดลงจากข้อกำหนดเรื่องชั่วโมงทำงานล่วงเวลาที่มีการจำกัด ตามข้อกำหนดของการทำมาตรฐานแรงงานไทย ก่อให้เกิดความทุกข์ทางกายที่ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอ และก่อให้เกิดความโทมนัสให้การบริหารรายได้ที่ไม่พอกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น แล้วส่งผลให้เกิดปัญหาภาระหนี้สิน และเมื่อได้รับการแก้ไขปัญหาคด้วยหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาก็เกิดความโสมนัสที่จะมีวิธีการแก้ไข

๑.๓) **จิตตานุปัสสนา** คือการพิจารณาจิตในจิต มีความเพียร มีความรู้ชัด มีสติกำจัดความอยากได้ของผู้อื่น และความเสียใจเศร้าโศกในโลกเสียได้ ตามดูรู้ทันจิต คือ จิตของตนในขณะนั้นๆ เป็นอย่างไร เช่น มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ มีโมหะ ไม่มีโมหะ ฟุ้งซ่าน เป็นสมาธิ หลุดพ้น ยังไม่หลุดพ้น ฯลฯ ก็รู้ชัดตามที่มันเป็นอยู่ในขณะนั้นๆ ซึ่งจะมืองค์ประกอบดังนี้

๑.๓.๑) **การพิจารณาความเพียร**ว่ามีความความมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรระวังกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรแก้ไขปัญหาคด้วยความเข้าใจ เพียรสร้างวิธีการไว้รองรับ และเพียรรักษามาตรฐานให้คงอยู่ ในการปฏิบัติหน้าที่การงานสามารถดำเนินการให้ได้ผล ทั้งในด้านครอบครัว หน้าที่การงานที่ได้รับผิดชอบ และหน้าที่ในสังคม ว่ามีส่วนใดขาดตกบกพร่องหรือไม่ ซึ่งจะเป็นการสร้างความเพียรอีกอย่างหนึ่งก็คือเพียรพยายามแก้ไขในสิ่งที่ขาดตกบกพร่องให้สมบูรณ์หรือดีขึ้นจากที่เป็นอยู่ เช่น ความเพียรพยายามในการลดค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และสร้างรายได้เสริมที่ก่อให้เกิดรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัว นั้นหมายความว่าบุคคลนั้นจะต้องประกอบด้วย ปโยคากิสังขาร^{๑๙} คือเป็นบุคคลกำลังทำความเพียรทางกาย

๑.๓.๒) **การมีสติสัมปชัญญะ** คือมีความรู้ชัดในสิ่งที่นึกได้ ตระหนัก เข้าใจชัดตามความเป็นจริง โดยจะแบ่งเป็นสี่ หรือเรียกว่า สัมปชัญญะ ๔^{๒๐} คือ

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๕.

๑. สาตถกสัมปชัญญะ รู้ชัดว่ามีประโยชน์ หรือตระหนักในจุดหมาย คือ รู้ตัวตระหนักชัดว่าสิ่งที่กระทำนั้นมีประโยชน์ตามความมุ่งหมายอย่างไรหรือไม่ หรือว่าจะไรควรเป็นจุดหมายของการกระทำ เช่น ผู้ใช้แรงงานมีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายจะอย่างไรให้ค่าใช้จ่ายเพียงพอกับรายได้ และเมื่อรู้แล้วว่าการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและการหารายได้เสริมจะเป็นประโยชน์และเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหา พนักงานจึงเกิดความรู้ตระหนักที่จะเลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และตรงกับการกระทำที่จะทำให้รายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

๒. สัปายสัมปชัญญะ รู้ชัดว่าเป็นสัปายะ หรือตระหนักในความเหมาะสม ก่อกูล คือ รู้ตัวตระหนักชัดว่าสิ่งของนั้น การกระทำนั้น ที่ที่จะไปนั้น เหมาะกันกับตน ก่อกูลแก่สุขภาพ แก่กิจ จึงใช้ จึงทำ จึงไป หรือเลือกให้เหมาะ เช่น ผู้ใช้แรงงานทราบว่าจะทำให้ค่าใช้จ่ายเพียงพอกับรายได้มีวิธีการหลักสองวิธี คือ ลดค่าใช้จ่าย และการหารายได้เสริม ผู้ใช้แรงงานต้องทราบว่าลดค่าใช้จ่ายจะลดในส่วนตัว การหารายได้เสริมจะหาอย่างไร มีหลักกรรมและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมกับตัวเองหรือไม่

๓. โจรสัมปชัญญะ รู้ชัดว่าเป็นโจร หรือตระหนักในแดนงานของตน คือ รู้ตัวตระหนักชัดอยู่ตลอดเวลาถึงสิ่งที่เป็นกิจ หน้าที่ เป็นตัวงาน เป็นจุดของเรื่องที่ตนกระทำ ไม่ว่าจะไปไหนหรือทำอะไรอื่นก็ตระหนักอยู่ ไม่ปล่อยให้เลื่อนหายไป มิใช่ว่าพอทำอะไรอื่น หรือพบกับสิ่งอื่นเรื่องอื่นก็เตลิดเพริดไปกับสิ่งนั้นเรื่องนั้น ซึ่งถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะผู้ใช้แรงงานนั้นมีหน้าที่การงานประจำรวมถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัว และยังต้องเพิ่มในส่วนของการปฏิบัติตามแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องรายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย

๔. อสัมโมหสัมปชัญญะ รู้ชัดว่าไม่หลง หรือตระหนักในตัวเนื้อหาสภาวะไม่หลงไหลพันเพื่อน คือเมื่อไปไหน ทำอะไร ก็รู้ตัวตระหนักชัดในการเคลื่อนไหว หรือในการกระทำนั้น และในสิ่งที่กระทำนั้น ไม่หลง ไม่สับสนงะงะพันเพื่อน เข้าใจล่วงตลอดไปถึงตัวสภาวะในการกระทำที่เป็นไปอยู่นั้น ว่าเป็นการประชุมกันขององค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ ประสานหนุนเนื่องกันขึ้นมาให้ปรากฏเป็นอย่างนั้น หรือสำเร็จกิจนั้น ๆ รู้ทันสมมติ ไม่หลงสภาวะ กล่าวคือผู้ใช้แรงงานต้องรู้ชัดว่าการปฏิบัติตามแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับตนเองนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ใช้แรงงานต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ในส่วนขององค์ประกอบภายนอกเป็นเพียงแคปัจจัยเสริมหามิใช่เป็นปัจจัยที่จะนำมาแก้ไขปัญหาก็ประสบผลสำเร็จ

การใช้ความเพียรที่ระวางกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรแก้ไขปัญหาคด้วยความเข้าใจ เพียรสร้างวิธีการไว้รองรับ และเพียรรักษามาตรฐานให้คงอยู่ ควบคู่กับการมีความเข้าใจชัดในจุดหมายที่ตั้งไว้ เข้าใจชัดในด้านความเหมาะสม เข้าใจชัดในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบ และเข้าใจชัดในเนื้อหาสถานะที่แท้จริงตามความเป็นจริงย่อมจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติตามแนวทางการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงานให้เป็นไปตามแนวทางการแก้ไขปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย สาเหตุเพราะการดำเนินการต้องมีความใส่ใจพร้อมทั้งมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องย่อมจะส่งผลถึงความเข้าใจอย่างมีสติ

๑.๔) ฆัมมานุปัสสนา คือการพิจารณาธรรมในธรรมทั้งหลาย มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติกำจัดความอยากได้ของผู้อื่น และความเสียใจเสวราโศกในโลกเสียได้ ตามคู้รู้ทันธรรมซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีมากมายแต่ในงานวิจัยนี้จะขอหยิบยกหลักธรรมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแนวทางในการแก้ไขปัญหารายได้จำนวน ๕ หลักธรรมซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

๑.๔.๑) นีรณ ๕^{๒๑} คือ สิ่งกีดกันขัดขวางการทำงานของจิต ประกอบด้วย

๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงาน คือรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัสทางกาย ในด้านต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากปัจจัย ๔

๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ในผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย ระบบระเบียบที่ส่งผลให้รายรับลดลงจนก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้ใช้แรงงาน

๓. ถีนมิทตะ (ความหดหู่ว่างเหงาและเชื่องซึม) เมื่อประสบปัญหาที่ไม่เกิดการกระตือรือร้น ไร้ซึ่งการขับเคลื่อน ซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานไม่มีการพัฒนาศักยภาพตามความเป็นจริง

๔. อุทธัจจกุกกุจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลัวกังวลใจ) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงต่อรายรับ ก็พยายามหาวิธีที่จะทำให้มีรายได้เหมือนเดิมแต่ด้วยความฟุ้งซ่านอาจจะทำให้ขาดวิธีการคิดที่จะทำให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ

๕. วิจิกิจฉา (ความสงสัยแคลงใจ) การที่จะได้อะไรมา ไม่ว่าจะได้มาในแบบใดทั้งรูปธรรมหรือนามธรรม ความสงสัยในการเริ่มต้นว่าจะทำอะไรที่จะได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ เพราะไม่มีกระบวนการคิดอย่างมีหลักการอาจจะเป็นสาเหตุสำคัญในการเกิดความลังเลสงสัยดังนั้นผู้ที่ต้องการจะดำเนินการใดๆก็ตามต้องทำการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะดำเนินการด้วยวิธีการที่จะไปยังจุดมุ่งหมายด้วยหลักการเพื่อจกเลิกความสงสัยแคลงใจที่จึงเกิดขึ้นในขั้นตอน

^{๒๑} อ.จ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๒๓/๒๓.

ต่างๆ แต่ถ้าผ่านกระบวนการคิด ผู้ต้องการจะสามารถนำเหตุผลที่ผ่านกระบวนการคิดมาใช้อธิบายกับตนเองได้ว่าตนเองสงสัยในปัญหาอะไรหรือกระบวนการใด

จากนิเวศน์ จะทำให้ผู้ใช้แรงงานทราบว่าจิตใจของตนมี นิเวศน์ ใดที่คอยขัดขวางและทำให้กระบวนการทางจิตที่ส่งผลโดยตรงกับความคิดมีอยู่ในใจหรือไม่ ทั้งที่ยังไม่เกิดขึ้น หรือที่เกิดขึ้นอย่างไร ที่เกิดขึ้นแล้ว ละเสียได้อย่างไร ที่ละได้แล้ว จะทำให้ไม่เกิดขึ้นอีกต่อไปอย่างไร รู้ชัดตามที่ เป็นไปอยู่ขณะนั้น ๆ หากจะพิจารณาตามข้อมูลที่ได้ นิเวศน์ ๕ จัดว่าเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมทั้ง สัมมาสติและกายนุปัสสนาในส่วนของ กามะคุณ เวทนानุปัสสนา และส่งเสริมจิตตาวินยัตตนา ใน ส่วนของ พยาบาท ถีนมิทระ และอุทฺทจฺจกุกฺกจะ

๑.๔.๒) **ขันธ** คือ กำหนดรู้ว่าขันธ ๕^{๒๒} แต่ละอย่าง คืออะไร เกิดขึ้นอย่างไร ดับ ไปได้อย่างไร โดยขันธ ๕ หรือ เบญจขันธ (กองแห่งรูปธรรมและนามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกัน เข้าเป็นหน่วยรวม ซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา-เขา เป็นต้น) จะประกอบด้วย

๑. **รูปขันธ** คือ กองรูป ส่วนที่เป็นรูป ร่างกาย พฤติกรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ของ ส่วนที่เป็นร่างกาย ส่วนประกอบฝ่ายรูปธรรมทั้งหมด สิ่งที่เป็นร่างพร้อมทั้งคุณและอาการ กล่าวคือ ในส่วนนี้จะสอดคล้องกับกายนุปัสสนา

๒. **เวทนาขันธ** คือ กองเวทนา ส่วนที่เป็นการรับรู้รสอารมณ์ ความรู้สึก สุข ทุกข์ หรือเฉย ๆ จะสอดคล้องกับเวทนานุปัสสนา

๓. **สัญญาขันธ** คือ กองสัญญา ส่วนที่เป็นความกำหนดหมายให้จำอารมณ์นั้น ๆ ได้ ความกำหนดได้หมายรู้ในอารมณ์ ๖^{๒๓} ซึ่งประกอบด้วย

๑) **รูปะ** คือ การหมายรู้ใน รูป สิ่งที่เห็น หรือ วัณณะ คือ สี

๒) **สัททะ** คือ การหมายรู้ในเสียง

๓) **คันธะ** คือ การหมายรู้ในกลิ่น

๔) **รสสะ** คือ การหมายรู้ในรส

๕) **โผฏฐัพพะ** คือการหมายรู้ในสัมผัสทางกาย สิ่งที่ถูกต้องกาย

๖) **ธรรม หรือ ธรรมารมณ์** คือหมายรู้ในอารมณ์ที่เกิดกับใจ สิ่งที่ใจนึกคิด ซึ่งจัดได้ว่าเป็นธรรมสนับสนุนสติในการรับรู้และจดจำซึ่งจะสอดคล้องกับเวทนา ๖

๔. **สังขารขันธ** คือ กองสังขาร สิ่งที่เป็นความปรุงแต่ง สภาพที่ปรุงแต่งจิตให้ดี

^{๒๒} ส.ข. (ไทย) ๑๓/๕/๑๓.

^{๒๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนาสตรี ฉบับประมวลธรรม, ๒๕๔๖, หน้า ๒๐๓.

หรือชั่วหรือเป็นกลาง ๆ คุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต มีเจตนาเป็นตัวนำ ที่ปรุงแต่งคุณภาพของจิตให้เป็นกุศล อกุศล อภัยกฤต ซึ่งประกอบด้วย

๑) **สังขาร ๒^{๒๔}** คือ สภาพปัจจัยทั้งหลายปรุงแต่งขึ้น ส่งที่เกิดจากเหตุปัจจัย อันมี

๑.๑) **อุปาทินนสังขาร** คือสังขารที่กรรมยึดครองหรือเกาะกุม ได้แก่ร่างกายของมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายที่ยังดำรงชีวิตอยู่ และยึดติดอุปาทาน ได้แก่ความยึดถือ

๑.๒) **อนุปาทินนสังขาร** คือ สังขารที่กรรมไม่ยึดครองหรือเกาะกุม ไม่มีใจครองก็เช่น ต้นไม้ ภูเขา วัตถุต่างๆ ดิกรามบ้านเรือน ตลอดจนถึงสังขารของมนุษย์และสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายที่สิ้นชีวิตแล้ว ไม่มีใจครองแล้ว สังขาร ๒ จะให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มาเป็นสภาพปรุงแต่ง หรือเรียกว่า อภิสังขาร ๓^{๒๕} ซึ่งจะประกอบด้วย **ปุณฺณยภิสังขาร** คือ บุญที่เป็นสภาพปรุงแต่งกรรมฝ่ายดี ได้แก่กุศลเจตนาที่เป็นกามาวจร และอรุปวจร **อปุณฺณยภิสังขาร** คือ บาปที่เป็นปรปักษ์ต่อบุญ สภาพที่ปรุงแต่งกรรมฝ่ายชั่ว ได้แก่อกุศลเจตนาทั้งหลาย **อานนฺยฆาภิสังขาร** คือ สภาพปรุงแต่งภพอันมั่นคงไม่หวั่นไหว ได้แก่กุศลเจตนาที่เป็น อรูปาวจร ๔ หมายถึงเอาภาวะจิตที่มั่นคงแน่วแน่ด้วยสมาธิแห่งจตุตถฌาน

๒) **สังขาร ๓^{๒๖}** คือ สภาพปรุงแต่งธรรมมีเจตนาเป็นประธานอันปรุงแต่งการกระทำสัญญาเจตนา ๖^{๒๗} หรือเจตนาแต่งกรรม ได้แก่ **กายสังขาร** คือสภาพปรุงแต่งกายได้แก่ กิริยาทางร่างกาย และกายกระทำทางร่างกาย ได้แก่ กายสัญญาเจตนา คือ ความจงใจทางกาย **วจีสังขาร** คือสภาพปรุงแต่งวาจาได้แก่ วิตถ วิจาร และการกระทำทางวาจา ได้แก่ วจีสัญญาเจตนา คือ ความจงใจทางวาจา **จิตตสังขาร** หรือมโนสังขาร คือสภาพปรุงแต่งใจได้แก่ สัญญา เวทนา และการกระทำทางใจ ได้แก่ มโนสัญญาเจตนา คือ ความจงใจทางใจ

สังขาร ๓ มุ่งไปที่การปรุงแต่งที่ประกอบด้วยเจตนามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณา

๓) **สังขาร ๔^{๒๘}** คือ สังขารที่ใช้ในความหมายต่าง ๆ เช่น

๓.๑) **สังขตสังขาร** คือ สิ่งทั้งปวงที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่ง ไม่เว้นทั้งรูปนาม

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^{๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕.

^{๒๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๐.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔๒.

๓.๒) อภิสังขตสังขาร คือ สิ่งที่กรรมแต่งขึ้น ไม่เว้นทั้งรูปและนามในภูมิสาม (กามาวจรภูมิ รูปภูมิ และอรุปาจรภูมิ โดยไม่นับรวมโลกุตตรภูมิ)

๓.๓) อภิสังขรณกสังขาร คือ กรรมที่เป็นตัวการปรุงแต่งในภูมิสาม คือ **ปโยคาสังขาร** คือ การประกอบความเพียรทั้งทางกาย และทางใจด้วยความหมายของสังขารต่าง ๆ เหล่านี้ได้อธิบายถึง สภาพปัจจัยปรุงแต่ง เจตนา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับกรรมเป็นสำคัญ เพื่อต้องการ ให้ได้ทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดของ ชันธ์ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๕. **วิญญานชันธ์** คือ กองวิญญาน ส่วนที่เป็นความรู้แจ้งในอารมณ์ ความรู้อารมณ์ ทางอายตนะทั้ง ๖ หรือจะเรียกว่า วิญญาน ๖^{๒๕} ได้แก่ **จักขุวิญญาน** คือ ความรู้อารมณ์ทางตากว่าคือ รูปร่างด้วยตา เห็น **โสตวิญญาน** คือ ความรู้อารมณ์ทางหู กล่าวคือ รู้เสียงด้วยหู ได้ยิน **ฆานวิญญาน** คือ ความรู้อารมณ์ทางจมูก กล่าวคือ รู้กลิ่นด้วยจมูก ได้กลิ่น **ชีวหาวิญญาน** คือ ความรู้ อารมณ์ทางลิ้น กล่าวคือ รู้รสด้วยลิ้น **รูรส กายวิญญาน** คือ ความรู้อารมณ์ทางกาย กล่าวคือ รู้สึก สัมผัสด้วยกาย **มโนวิญญาน** คือ ความรู้อารมณ์ทางใจ กล่าวคือ รู้ความนึกคิดด้วยใจ

การที่สามารถรู้แจ้งในอารมณ์ทางอายตนะ ๖ จะมีประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของ จิตวิญญานของผู้ปฏิบัติ ให้รับรู้ความเป็นจริงในสภาวะที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง โดยใช้องค์ประกอบต่าง ที่เกิดขึ้นมาพิจารณาถึงความ เป็นไปที่แท้จริง

สรุป คือ การเรียนรู้เรื่องชันธ์ มีจุดประสงค์ที่จะให้ศึกษารับรู้กองแห่งรูปธรรมและ นามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกันเข้าเป็นหน่วยรวม ซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา-เขา เป็นต้น อันก่อประโยชน์อย่างยิ่งในด้านความคิดซึ่งเป็นการพัฒนาตัวบุคคล และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ สังคม ถ้าผู้ศึกษาจะได้นำมาใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ทำให้เกิดความเห็นอกเห็นใจกัน ในหมู่คณะ และยิ่งในส่วนของผู้ใช้แรงงานที่ประสบปัญหาเหมือน ๆ กัน และอาจจะมี การต่อยอด ในการแก้ไขปัญหาด้วยการรวมกลุ่มของผู้ที่มีปัญหาคล้าย ๆ กัน มาช่วยกันขบคิดถึงวิธีการแก้ไข ปัญหา และมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาในทิศทางเดียวกันในกลุ่มผู้ ที่ประสบปัญหา ก็สามารถทำให้เกิดประโยชน์ที่เห็น ได้ชัดเจนมากกว่าที่จะมีการแก้ไขแบบ สะเปะสะปะ เพราะทุกคนที่มีปัญหาที่คล้ายคลึงกันทำให้เห็นภาพรวมว่าปัญหามีได้เกิดเพียงใครคน ใดคนหนึ่งแต่เกิดขึ้นกับอีกหลายต่อหลายคนบ้างคนอาจจะมีปัญหามากกว่าตัวเราเองเสียด้วยซ้ำ เท่ากับเป็นการปลอบตัวเอง และสร้างความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่มีชะตากรรมเหมือน ๆ กัน

^{๒๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๓๒๓/๓๑๖.

๑.๔.๓) **อายตนะ** คือ รู้ชัดในอายตนะภายในภายนอก ซึ่งจะเรียกรวมกันว่า อายตนะ ๑๒^{๑๐} แต่ละอย่างๆ รู้ชัดในสัญญาโยชน์ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยอายตนะนั้นๆ รู้ชัดว่าสัญญาโยชน์ที่ยังไม่เกิด เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เกิดขึ้นแล้วจะเสียดังไร ที่ละได้แล้ว ไม่เกิดขึ้นได้อีกต่อไปอย่างไร ในอายตนะภายใน^{๑๑} คือ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แคนต่อความรู้ฝ่ายภายใน มีความสอดคล้องกับ และภายนอก^{๑๒} คือ ที่เชื่อมต่อให้เกิดความรู้ แคนต่อความรู้ฝ่ายภายนอก มีดังนี้คือ

- ๑) จักขุ คือ ตา เป็นเหตุแห่ง รูปะ คือ รูป สิ่งที่เห็น หรือ วัณณะ (สี)
- ๒) โสตะ คือ หู เป็นเหตุแห่ง สัทตะ คือ เสียง
- ๓) ฆานะ คือ จมูก เป็นเหตุแห่ง คันธะ คือ กลิ่น
- ๔) ชิวหา คือ ลิ้น เป็นเหตุแห่ง รสตะ คือ รส
- ๕) กาย คือ กาย เป็นเหตุแห่ง โภกฐัพพะ คือ สัมผัสทางกาย สิ่งที่ถูกต้องกาย
- ๖) มโน คือ ใจ เป็นเหตุแห่ง ธรรม หรือ ธรรมารมณฺ์ คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ สิ่ง

ใจนึกคิด

ทั้ง ๖ นี้อายตนะภายในจะเรียกอีกอย่างว่า อินทรีย์ ๖ เพราะเป็นใหญ่ในหน้าที่ของตนแต่ละอย่าง ส่วนอายตนะภายนอก นี้เรียกทั่วไปว่า อารมณ์ ๖ กล่าวคือ เป็นสิ่งที่จิตยึดหน่วงความรู้ใน อายตนะ ที่สำคัญอีกอย่างคือการรู้ในการต่อเนื่องระหว่าง อายตนะภายใน และภายนอก อันเป็นการสนับสนุน หลักของสัมมาสติ

๑.๔.๔) **โพชฌงค์ ๗^{๑๓}** คือ องค์แห่งการตรัสรู้ ซึ่งจะถูกนำมาใช้และปรับปรุงให้สัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่าย

๑. สติ คือ ความระลึกได้ สำนึกพร้อมอยู่กับวิธีการแก้ปัญหาค่าใช้จ่าย
๒. ทัมมวิจยฺ์ คือ ความค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายและสอดคล้องสืบค้นวิธีการต่างๆที่จะนำมาซึ่งแนวทางในการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายของผู้ใช้แรงงาน
๓. วิริยะ คือ ความเพียร
๔. ปีติ คือ ความอิ่มใจที่มีแนวทางการแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายอย่างมีหลักการ

^{๑๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ๒๕๔๖, หน้า ๒๕๖.

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๓๒๓/๓๑๕.

^{๑๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๐/๑๔๖/๑๐๖.

^{๑๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๕๑/๑๑๒.

๕. **ปัสสัทธิ** คือ ความอ่อนคลายสงบเย็นกายใจจากความสำเร็จที่ตัวใจไว้

๖. **สมาธิ** คือความมีใจตั้งมั่นจิตแน่วแน่ในการดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด

๗. **อุเบกขา** คือ ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง รับสภาพตามที่เป็นจริง พยายามหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่ไม่เบียดเบียนหรือร้องขอสิ่งต่างๆจากผู้อื่น

ผู้ปฏิบัติต้องรู้ชัดในขณะนั้นๆว่า โภชณงค์ ๗ แต่ละอย่างที่กำลังกล่าวมามีอยู่ในใจตนหรือไม่ ซึ่งบางอย่างก็สัมพันธ์กับหลักธรรมที่ใช้ในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานในหัวข้ออื่นๆ ในส่วนที่ยังไม่เกิดขึ้นในกระบวนการแก้ไขปัญหา จะทำให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เกิดขึ้นแล้วเจริญเต็มบริบูรณ์ได้อย่างไรล้วนขึ้นอยู่กับการนำไปปฏิบัติว่าจะใช้วิธีการใดเชื่อมโยงแนวคิดนี้ให้เข้ากับกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๔.๕) **อริยสัจ** คือ ฐีชคอรียสัจ ๔ อันประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ตามความเป็นจริง ว่า ผลเกิดจากเหตุ จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้จะสำเร็จก็ด้วยวิธีการคิดและนำไปปฏิบัติ

ด้วยหลักธรรมที่นำเสนอมานี้ล้วนแต่มีข้อมูลที่นำประยุกต์ใช้ได้กับการแก้ไขปัญหา เพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์ที่แท้จริงที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานด้วยกระบวนการของสติ

๒. การเชื่อมโยงระหว่างสัมมาสติกับการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

ในพุทธธรรม สัมมาสติจะให้ความสำคัญต่อ ความไม่เพลิน ไม่เพลินเล่น ไม่พินเพื่อนเลือนลอย ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ และภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในการคอยรับรู้สิ่งต่างๆที่เข้ามาเกี่ยวข้อง และการปฏิบัติงานหรือประพฤติปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาก็ต้องมีสติคอยกำกับเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ และป้องกันไม่ยอมถลำลงไปทางเสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสที่จะได้ตระหนักถึงสิ่งดี เพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน และประสบผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหา อันเป็นหลักความรู้ที่รับผิดชอบตามแนวของพระพุทธศาสนา ดังนั้นในการปฏิบัติจึงได้มีสติที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานดังนี้

๒.๑ ในขั้นตอนของสัมมาทัญญู ผู้ใช้แรงงานเกิดความเห็นชอบต่อการแก้ไขปัญหเพราะเกิดการรับรู้ถึงปัญหาทางกายที่ค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิตและทางใจในเรื่องการบริหารค่าใช้จ่ายด้วยวิธีคิดตามหลัก อริยสัจ ๔ ที่ได้อธิบายถึงเหตุผลวิธีการ โดยรวมและเป้าหมายที่ตั้งไว้ สติที่ประกอบด้วยความเข้าใจชัดในจุดหมายที่ตั้งไว้

๒.๒ ในขั้นตอนของสัมมาสังมาสังกัปปะหลังจากทราบถึงปัญหาผู้ใช้แรงงานได้นำ

ข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ทำให้ได้เกิดการค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและทำให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ๒ แนวทางคือ การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และการเพิ่มรายได้ ด้วยกิจกรรมที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็ประกอบด้วยหลักการทั้ง ๘ ในส่วนนี้สถิติที่ประกอบด้วยเข้าใจชัดในด้านความเหมาะสมจะมีส่วนเข้ามาช่วยให้กำหนดว่าหลักการใดเหมาะสมและสามารถนำมาใช้กับการแก้ไขปัญหานั้นได้

๒.๓ ในขั้นตอนนี้จะอธิบายภาพรวมของวิธีการแก้ไขปัญหาคือการลดค่าใช้จ่าย และเพิ่มรายได้ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของทางกายภาพที่จะมีการกำหนดวิธีการเพื่อให้เกิดสถิติทำสมาธิและกำหนดวิธีอธิบายหลังจากมีการวางแผน ในการแก้ไขปัญหาคือด้วยหมวดของสถิติที่เข้าใจชัดในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบจะกำหนดอธิบายที่เกี่ยวข้องกับ

สัมมาวาจา ที่เกี่ยวข้องกับการพูดประกอบด้วยหลักธรรมเบื้องต้นและหลักธรรมเสริม

สัมมาภิมันตะ ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำต่างๆตามแนวทางที่กำหนดไว้ และที่สำคัญคือจะต้องใช้ในการเข้าใจชัดในเนื้อหาสภาวะที่แท้จริงตามความเป็นจริง โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับ อบายมุข ๕ และอบายมุข ๖

สัมมาอาชีวะ ที่ในส่วนที่จะต้องเข้าใจชัดในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบตามลักษณะการด้วยการปฏิบัติหน้าที่ที่ตนได้รับมอบอย่างเต็มที่

๒.๔ ในขั้นตอนนี้ของสัมมาสังมาวาจาจะคือการดำเนินการด้วยความเพียรที่ประกอบด้วยเพียรที่ระงับกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรแก้ไขปัญหาคือความเข้าใจ เพียรสร้างวิธีการไว้รองรับ และเพียรรักษามาตรฐานให้คงอยู่ ควบคู่กับการมีความเข้าใจชัดในจุดหมายที่ตั้งไว้ เข้าใจชัดในด้านความเหมาะสม เข้าใจชัดในขอบเขตที่ตนรับผิดชอบ และเข้าใจชัดในเนื้อหาสภาวะที่แท้จริงตามความเป็นจริง

๒.๕ ส่วนขั้นตอนของสัมมาสมาธินั้นก็จะได้รับพฤติกรรมที่ต่อเนื่องด้วยกระบวนการที่ประกอบด้วยสัมมาสติมาคอยกำหนดด้วยความเข้าใจชัดในการกระทำทุกอย่าง

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาคือ การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และการเพิ่มรายได้ ผู้ใช้แรงงานก็จะได้นำสถิติมาใช้ในการตรึงตรงในการใช้จ่าย และการหาวิธีการเพิ่มรายได้โดยไม่ติดกับหลักการที่ตั้งไว้ เท่ากับว่าเป็นการตรวจสอบการแนวทางในการดำเนินการก่อนที่จะมีการดำเนินการ จุดประสงค์ก็เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการดำเนินการทั้งด้านความคิด และการกระทำนั่นเอง

ค) สัมมาสมาธิ

สัมมาสมาธิ คือ ความตั้งมั่นของจิต หรือภาวะที่จิตแน่วแน่ต่อสิ่งที่กำหนดหรืออารมณ์ที่เป็นหนึ่งไม่ฟุ้งซ่านหรือส่ายไป ในการแก้ไขปัญหาคือผู้ใช้แรงงานได้รับสัมมาสมาธิเปรียบเสมือนจุดสำคัญที่ก่อให้เกิดการต่อเนื่องของกระบวนการที่จะใช้ในการแก้ไขปัญหา ดังนั้นจะถูกกำหนดด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. รายละเอียดของสมาธิ ประกอบด้วย

๑.๑ การแบ่งระดับตามแนวแผน แบ่งได้ดังนี้

๑. สัจจจากามทั้งหลาย สัจจจากอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ซึ่งมีวิตก วิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวก อยู่

๒. บรรลุทุติยฌาน ซึ่งมีความสงบใสแห่งจิตในภายใน มีภาวะใจเป็นหนึ่งผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์ระงับไป มีแต่ปีติและสุข เกิดแต่สมาธิ อยู่

๓. เพราะปีติจางไป จึงมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ และเสวยสุขด้วยกาย บรรลุตติยฌานที่พระอรหันต์ทั้งหลายกล่าวว่า “เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติ อยู่เป็นสุข”

๔. เพราะละสุขละทุกข์ และเพราะ โสมนัสโทมนัสหายไปก่อน จึงบรรลุจตุตถฌาน อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข มีสติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา อยู่

ในส่วนที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาคือผู้ใช้แรงงานจะขอทำการศึกษาเฉพาะระดับปฐมฌาน เพราะมีคุณลักษณะบุคคลที่ใกล้เคียงกับผู้ใช้แรงงานมากที่สุด

๑.๒ ระดับของสมาธิแบ่งออกเป็น ๓ ระดับคือ^{๓๔}

๑. ฌณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ (momentary concentration) เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี และจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้

๒. อุปจารสมาธิ สมาธิเฉียดๆ หรือสมาธิจวนจะแน่วแน่ (access concentration) เป็นสมาธิขั้นระงับนิรวณได้ ก่อนที่จะเข้าสู่ภาวะแห่งฌาน หรือสมาธิในบุพภาคแห่งอัปนาสมาธิ

๓. อัปนาสมาธิ สมาธิแน่วแน่ หรือสมาธิแนบสนิท (attainment concentration) เป็นสมาธิระดับสูงสุด ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ถือเป็นผลสำเร็จที่ต้องการของการเจริญสมาธิ

^{๓๔} อภิ.สง.อ. (บาลี)๒๐๗.

ในส่วนที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานจะไม่ขอทำการกำหนดทั้งนี้ทั้งนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้ที่จะนำไปปฏิบัติ

จากปัญหารายได้ลดลงจากข้อกำหนดเรื่องชั่วโมงการทำงานมาถึงกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้หลักอริยสัจ ๔ จนมาสู่การดำเนินการแก้ไขตามหลักไตรสิกขาที่แบ่งหมวดหมู่ของมรรค ๘ จำแนกแจกแจงมาจนถึง มรรคข้อสุดท้ายสุดก็คือ สัมมาสมาธิ ด้วยความละเอียดของสมาธิตามที่ได้นำเสนอเบื้องต้นไปแล้วนั้นจะใช้การอธิบายทั้งหมดเลยนั้นคงจะไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาของกลุ่มพนักงานที่จัดว่าเป็น กามาสุคคิภูมิต^{๓๕} คือยังมีการเกี่ยวข้องกับกาม ฉะนั้นระดับของฌานที่จะนำมาใช้ในการไขปัญหาที่ใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมมากที่สุดก็คือ ระดับปฐมฌาน คือ การสังคจากกามทั้งหลาย สังคจากอกุศลธรรมทั้งหลาย บรรลุปฐมฌาน ซึ่งมีวิตก วิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ส่วนในระดับของสมาธิที่ต้องคงจะแล้วแต่ระดับพัฒนาของแต่ละบุคคลว่าจะเข้มข้นมากน้อยเพียงใด โดยมีจุดมุ่งหมายจุดเดียวกันคือปฐมฌาน

ด้วยเนื้อหาที่กล่าวไว้เบื้องต้นจะได้นำมาเป็นแนวทางในการนำเสนอ

๑.๓ การนำสัมมาสมาธิมาแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงาน

จากการสรุปโดยดำเนินการตามแนวทางต่าง ๆ ที่กำหนดไว้เป็นแนวทางการแก้ไขที่มีสติรับรู้ร่วมดำเนินการควบคู่ไปด้วยกันจุดมุ่งหมายคือ การจะปฏิบัติอะไรก็ตามจะต้องใช้สติที่มีสมาธิประกอบเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินการนั้น ๆ

๑.๔ แนวโน้มของผลการแก้ไขปัญหาด้วยสัมมาสมาธิ

ในส่วนที่จะนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็จะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เกิดความสม่ำเสมอในการดำเนินการ ผลก็คือความผิดพลาดในการดำเนินการก็จะลดน้อยลงไปด้วยข้อมูลสนับสนุนที่ได้มาจากการศึกษาที่ว่า การทำสมาธิจะเป็นเครื่องเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน และการทำกิจกรรมทุกอย่าง เพราะจิตที่เป็นสมาธิ แน่วแน่อยู่กับสิ่งที่กำลังกระทำ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวก ไม่เลือนลอลยเสีย ย่อมช่วยให้คิด ให้ทำงานได้ผลดี การงานก็เป็นไปโดยรอบคอบ ไม่ผิดพลาด และป้องกันอุบัติเหตุได้ดียิ่งด้วย ส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานก็จะประสบผลสำเร็จอย่างที่ใ้ตั้งเป้าหมายไว้

^{๓๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, ๒๕๔๖, หน้า ๒๐๗.

การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยที่สำคัญที่สุดและจะก่อให้เกิดจุดเริ่มต้นในการแก้ไขปัญหาคือการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง จึงไม่สมควรที่จะใช้วิธีการหักล้างด้วยเหตุผลที่ว่าต้นเหตุเป็นเพราะมาตรฐานแรงงานไทยในเรื่องชั่วโมงการทำงานที่ทำให้รายได้ลดลงแล้วผู้ที่ได้รับผลกระทบจะไม่ให้การสนับสนุนและไม่นำไปปฏิบัติ แต่กลับจะมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าเพราะเหตุใด มาตรฐานแรงงานไทย จึงเป็นสิ่งทีภาครัฐ และเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม มีความต้องการที่จะนำมาตรฐานนี้มาใช้กับภาคอุตสาหกรรมในประเทศถึงขั้นลงทุนสนับสนุนทั้งในด้านนโยบายและทุน เพราะเป็นความจำเป็นที่ภาคอุตสาหกรรมในประเทศจะต้องทำการค้ากับคู่ค้าต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ในภาคอุตสาหกรรมและจะส่งผลให้เกิดรายได้เพิ่มในระบบธุรกิจที่มีการว่าจ้างแรงงาน แต่จะใช้วิธีปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาโดยเปลี่ยนปัญหาเป็นกระบวนการเรียนรู้และอยู่ร่วมกับสภาพปัญหา จนมีการริเริ่มและเรียนรู้ที่จะแก้ไขปัญหาและตามหาจุดต่างๆที่เกิดปัญหามาเป็นมุมมอง ที่จะนำมาเป็นวิธีแก้ไขปัญหา โดยเริ่มแก้ไขปัญหาด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ใช้แรงงานให้สอดคล้องแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรายได้ของผู้ใช้แรงงานอย่างแท้จริง โดยแต่ละขั้นตอนจะต้องประกอบด้วยความเพียรพยายาม อย่างมีสติรับรู้ถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น มาถึงขั้นตอนนี้ก็เท่ากับว่าผู้ใช้แรงงานมีความพร้อมที่จะรับการปรับเปลี่ยนและพร้อมที่จะรับความแตกต่างไม่ว่าจะเป็นด้านความคิด จิตใจ หรือทางด้านกายภาพ ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เพราะในโลกของธุรกิจจะมีการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านธุรกิจอีกมากมาย ตรงกับที่การดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการเตรียมความพร้อมทั้งด้านกายภาพและจิตภาพจึงมีความจำเป็นพื้นฐานที่จะต้องมีการเตรียมให้พร้อมอยู่เสมอ

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย” ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการ คือ เพื่อศึกษาสภาพปัญหา
ปี ๒๕๖๓
ค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม สำหรับแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน และเพื่อศึกษาแนวทางการใช้หลักธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงาน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบศึกษาเชิงวิเคราะห์(Critical Study Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางเอกสาร(Documentary Research) จากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมทั้ง วรรณคดี ฎีกา และรวมถึงตำรา เอกสาร วิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่าง ๆ ของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และ จากการศึกษาปัญหาของผู้ใช้แรงงานจาก สัมภาษณ์ผู้ใช้แรงงานกลุ่มเป้าหมายของ สถานประกอบการที่มีคุณสมบัติตามข้อกำหนดของมาตรฐานแรงงานไทย สามารถสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มีการนำมาตรฐานแรงงานไทยมาใช้โดยนำแบบแผนและวิธีคิดแบบกลุ่มประเทศที่มาตรฐานในการดำเนินชีวิตสวัสดิการและมีการปกป้องดูแลรักษาสิทธิผู้ใช้แรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยมุ่งหวังว่าจะเกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เพื่อเพิ่มช่องทางในการแข่งขันในระบบตลาดเสรีและลดข้อจำกัดทางการค้า โดยมีพื้นฐานหลักเพื่อตอบสนองความต้องการไม่มีที่สิ้นสุดตามระบบทุนนิยม บนสมมุติฐานว่าเมื่อมีการนำมาตรฐานแรงงานไทยมาใช้ในภาคอุตสาหกรรมความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจะมีการพัฒนามากขึ้นจนส่งผลถึง ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ(GDP) จะสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในประเทศ ในมุมมองของสากลโลกจะมองว่าประเทศนั้น ๆ มีประชากรที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวม แต่ในการนำมาตรฐานแรงงานไทยมาใช้กับภาคอุตสาหกรรมในประเทศที่กำลังพัฒนานั้นการเตรียมความพร้อมขององค์ประกอบที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับพื้นฐานคือผู้ใช้แรงงาน สถานประกอบการภาคธุรกิจที่ยังคงพื้นฐานทางด้านสวัสดิการที่สามารถรองรับกับความ

ต้องการที่แท้จริงของผู้ใช้แรงงาน และภาครัฐ ยังมีความไม่มีความพร้อมด้วยเหตุผลในปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจและสังคมมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา จากข้อมูลของเลขาธิการสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ออกมาแถลงข้อมูลเกี่ยวกับค่าตอบแทนแรงงาน ในส่วนของค่าจ้าง และเงินเดือนภาคเอกชนไทยตลอดช่วงสิบปี (๒๕๔๕-๒๕๕๔) ที่ผ่านมา มีการเพิ่มในอัตราร้อยละหนึ่งต่อปี ในขณะที่ค่าครองชีพในช่วงเวลาเดียวกันมีอัตราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๘ ต่อปี^๑ และเมื่อนำความไม่พร้อมต่าง ๆ มารวมกันแล้วก็จะเป็จุดอ่อนที่จะทำให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางทางสังคมโดยมิได้จำกัดแค่เพียงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานแรงงานไทยเพียงเท่านั้น สาเหตุเพราะแนวความคิดและวัฒนธรรมการบริโภคของประชากรโดยรวมของประเทศในปัจจุบันมีแนวโน้มการบริโภคตามระบบทุนนิยม การเสริมสร้างทางวัตถุที่มีมากจึงทำให้เกิดการละเลยต่อวิถีชีวิตแบบพอเพียงที่สร้างบรรทัดฐานทางคุณธรรมและจริยธรรม ถึงแม้ว่ามาตรฐานแรงงานไทยจะมีเนื้อหาและรายละเอียดโดยรวมที่ให้ความสำคัญต่อผู้ใช้แรงงาน แต่องค์ประกอบที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น รายได้ ค่าครองชีพของผู้ใช้แรงงาน ฉะนั้นจึงต้องทำความเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ ตามสภาพแวดล้อมของผู้ใช้แรงงาน

จากข้อมูลที่ได้รับจากกระบวนการวิจัยด้วยการหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์พร้อมทั้งได้มีการวิจัยเชิงเอกสาร จึงทำให้ได้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงานว่าเกิดความไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตและส่งผลให้เกิดภาระหนี้สินจากการกู้ยืมซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพและจิตภาพของผู้ใช้แรงงานโดยตรง ด้วยสาเหตุนี้จึงเป็นเรื่องที่จะต้องให้ความสำคัญ แต่ปัญหาดังกล่าวกลับไม่มีการเอาใจใส่เท่าที่ควร ไม่ใช่แต่เพียงเพราะผู้ใช้แรงงานไม่มีวิธีการแก้ไขปัญหาแต่การที่จะหาวิธีการที่จะนำมาแก้ไขปัญหาดังกล่าวหากที่ทำให้วิธีการแก้ไขปัญหานั้นไม่สามารถนำมาใช้กับปัญหาที่เกิดขึ้น

ดังนั้นการนำเสนอวิธีการแก้ไขด้วยหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาจึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นหลักการในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานด้วยเหตุผลที่เป็นกลางและง่ายต่อการนำไปใช้ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของพระพุทธศาสนาที่เข้าถึงความเป็นปัจเจกชนที่ไม่มุ่งหวังที่จะพึงในสิ่งที่ตน ไม่ได้ลงมือกระทำ การพัฒนาศักยภาพของผู้ใช้แรงงานเพื่อแก้ปัญหของผู้ใช้แรงงานเองจึงถูกนำมาเป็นหลักในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้การเสริมสร้างแนวความคิดและการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา จึงขอนำหลักอริยสัจ ๔ มาใช้ในการวิเคราะห์ให้ได้รับทราบถึงปัญหาที่แท้จริง

^๑ มิสไฟน์, "วังวนปัญหาแรงงาน-เกษตร". ไทยรัฐ. (๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๔): หน้า ๘.

บนพื้นฐานของ ปัจจัย ๔ แล้วพยายามศึกษาหลักธรรมที่มีความสัมพันธ์และเกื้อกูลต่อการแก้ไข ปัญหาด้วยหลักพุทธธรรมในการแก้ไขปัญหของผู้ใช้แรงงานซึ่งประกอบด้วย

๑. หลักการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง ที่ประกอบด้วย หลักอริยสัจ ๔ หลักไตรสิกขา

๒. หลักการครองชีวิต ประกอบด้วย หลักการครองชีวิต (ฆราวาสธรรม ๔) คุณสมบัติ ของผู้เจริญ (โสตาปัตตยังคะ ๔) ยัน (ฏฐิฐัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม ๔) สุขของคฤหัสถ์ (กิเลส สุข หรือ กามโกตีสสุข ๔) ความเพียร (สัมมปปธาน ๔) เครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล (สังคหัตถุ ๔) ช่องทางแห่งความเสื่อม (อบายมุข ๔ และ ๖) ปลายทางแห่งความเจริญ (วัฒนมุข ๖)

๓. หลักการบริหารรายได้ ประกอบด้วย ความพร้อมขององค์ประกอบ (สมบัติ ๔) หลัก ความเจริญแห่งชีวิต (จักร ๔) หลักการอดออม (โภควิภาค ๔)

๔. หลักสำหรับการใช้จ่าย ประกอบด้วย หลักการประหยัด (จาคะ โภคาทิยะ ๕)

๕. หลักการบริโภคอย่างพอเพียง ประกอบด้วย ความพอเพียง (สันโดษ ๓ และ ๑๒)

๖. หลักสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ประกอบด้วย หลักเกื้อกูล ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (ทิส ๖ (ทิสเบื้องล่าง))

ในกระบวนการดำเนินการจะเริ่มจากการแก้ไขปัญหด้วยหลักไตรสิกขาซึ่ง ประกอบด้วย มรรค ๘ ซึ่งจะเป็นตัวขับเคลื่อนกระบวนการแก้ไขปัญหตามหลักไตรสิกขาด้วยวิธี ปฏิบัติซึ่งเริ่มด้วย หมวดปัญญา ที่ประกอบด้วย

สัมมาทิฐิ ด้วยการนำเสนอวิธีการสร้างความเห็นที่ถูกต้อง ด้วยการนำหลักอริยสัจ ๔ มาใช้ในการวิเคราะห์ให้ได้รับทราบถึงปัญหาที่แท้จริงบนพื้นฐานของปัจจัย ๔ มีหลักธรรมที่ เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหามาจัดเป็นขั้นตอนการดำเนินการ ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการ ดำเนินการ และ ตรวจสอบ และมี การสร้างกรอบในการดำเนินชีวิต ๕ ประการ คือ ความประพฤติ เล่าเรียน สอบค้นความรู้ การทำใจให้สงบ และใช้ปัญญาพิจารณาเห็นสิ่งต่าง ๆ

สัมมาสังกัปปะ จะนำขั้นตอนการดำเนินการ ๓ ขั้นตอน โดยขั้นตอนเตรียมการจะนำเสนอ ในสิ่งสำคัญที่ต้องทำความรู้จัก ๓ ประการ คือ รู้จักสิ่งที่มี ที่ประกอบด้วย ดันทุนทางกายภาพ ดันทุนด้านความประพฤติ และดันทุนด้านสิ่งแวดล้อม รู้จักสิ่งที่ต้องการ และรู้จักวิธีที่จะได้มาใน สิ่งที่ต้องการ ขั้นตอนดำเนินการ และขั้นตอนตรวจสอบและดำรงรักษา และนำหลักธรรมมาใช้แก้ไขปัญหา เรื่องรายได้ที่ลดลงด้วย หลักการบริหารรายได้ ที่ประกอบด้วย ๑) ความพร้อมขององค์ประกอบ (สมบัติ ๔) ๒) หลักความเจริญแห่งชีวิต (จักร ๔) ๓) หลักการอดออม (โภควิภาค ๔) หลักสำหรับ การใช้จ่าย ที่กล่าวถึง ๑) หลักการประหยัด (จาคะ โภคาทิยะ ๕) และแก้ไขปัญหาเรื่องภาระหนี้สิน ของผู้ใช้แรงงานด้วย หลักการบริโภคอย่างพอเพียง ๑) ความสันโดษ (สันโดษ ๓ และ ๑๒) คือ ยินดี ตามที่พึงได้ ยินดีแต่พอกำลังร่างกายสุขภาพและวิสัยแห่งการใช้สอย และยินดีตามที่เหมาะสมกับ

ตน อันสมควรแก่ภาวะฐานะ แนวทางชีวิต และนำเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยการลดค่าใช้จ่าย และการเพิ่มรายได้

ในส่วนของหมวดศีล ก็จะต่อเนื่องจากการใช้ขบวนการแก้ไขปัญหาด้วยการใช้ปัญญามาสร้างแนวทางการปฏิบัติ โดยจะเริ่มจาก สัมมาวาจา และ สัมมากัมมันตะ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการครองชีวิต ในส่วนของ ศีลที่เกี่ยวกับการควบคุมความประพฤติ และช่องทางแห่งความเลื่อม (อบายมุข ๔ และ ๖) ที่ไม่ควรนำมาปฏิบัติ ต่อเนื่องด้วย สัมมาอาชีวะ ที่อธิบายถึง การค้าขายที่ไม่ควรประกอบ ๕ อย่าง (วณิชชา) ที่จะนำมาใช้ในการพิจารณาในการประกอบอาชีพเสริมในกรณีที่จะนำมาแก้ไขปัญหาด้วยการเพิ่มรายได้ และหลักเกี่อถูกระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (ทิศ ๖ (ทิศเบื้องล่าง)) ที่สามารถนำมาใช้ได้ในการทำงาน

จากการปฏิบัติตามแนวคิดของการแก้ไขปัญหาก็มาสู่ หมวดสมาธิ โดยเริ่มจาก สัมมาวาจาเมที่ว่าด้วยความเพียร โดยยึดหลัก ๔ ประการประกอบด้วย เพียรระวังกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ เพียรสร้างวิธีการไว้รองรับ และเพียรรักษามาตรฐานให้คงอยู่ ได้ถูกนำมาใช้กับวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยทั้ง ๒ วิธี ส่วน สัมมาสติ มีองค์ประกอบหลักคือ สติปัญญา ๔ ที่มาของ กาย เวทนา จิต และธรรม แสดงถึงการเกี่ยวข้องจนสามารถนำไปใช้ใน

การ ควบคุม กำหนด และเข้าใจผู้ช้ดในกาย

ความรู้สึกที่รับจากสัมผัสทั้งหกทำให้กาย (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) ที่ได้รับ ความสุข ความทุกข์ และความรู้สึกเฉย ๆ ส่งผลกระทบถึงจิตใจทำให้ก่อเกิด ดีใจ เสียใจ และความรู้สึกเฉย ๆ โดยสามารถรู้สึกได้ด้วยสัมผัสทั้ง ๖ ประกอบด้วย กาย ๕ ใจ ๑

การใช้ความเพียรที่ระวังกับสิ่งที่ยังไม่เกิดขึ้น เพียรแก้ไขปัญหาด้วยความเข้าใจ เพียรสร้างวิธีการไว้รองรับ และเพียรรักษามาตรฐานให้คงอยู่ และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต การทำงานและการแก้ไขปัญหาด

แล้วท้ายสุดก็คือ สัมมาสมาธิ จะเป็นตัวกำกับและลดการผิดพลาดขององค์ประกอบต่างๆในกระบวนการแก้ไขปัญหาดซึ่งจะต้องใช้ควบคู่ไปกับสติ

ผลของการวิจัยนี้พยายามที่จะนำเสนอวิธีคิดที่จะสร้างแนวทางและกระบวนการที่จะสนับสนุนการวางรากฐานขององค์ประกอบที่มีส่วนสัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหาดที่เกิดจากผลกระทบจากการทำมาตรฐานแรงงานไทยตามหลักพุทธธรรมให้ได้นำไปคิดและใช้ปฏิบัติ และจะเป็นประโยชน์ในหลายขั้นตอนของกระบวนการแก้ไขปัญหาดที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากได้นำแนวทางตามหลักพระพุทธศาสนาใช้ในการแก้ปัญหาดผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทย เป็นหลักปฏิบัติขั้นต้นของทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีการปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลสามารถถูกนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาดในสังคมปัจจุบันซึ่งห่างกันถึงสองพันกว่าปี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัยวิเคราะห์

ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยทำให้ได้พบประเด็นที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพการดำเนินชีวิตของผู้ใช้แรงงาน วิธีการบริโภคซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่สามารถควบคุมได้ และในส่วนของค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับรายได้ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ผู้ใช้แรงงานไม่สามารถควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยสาเหตุดังกล่าวอันเป็นต้นทุนเดิมของปัญหาของผู้ใช้แรงงานในปัจจุบันรวมถึงข้อกำหนดของมาตรฐานแรงงานไทยที่จะเกี่ยวข้องกับรายได้ในการทำงานล่วงเวลาที่จะต้องลดลงจะต้องมีผลกระทบต่อรายได้ที่จะก่อเกิดขึ้นกับผู้ใช้แรงงาน หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ถูกหยิบยกมาใช้ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเคยชินในการดำเนินชีวิตที่ถูกครอบงำด้วยทฤษฎีบริโภคนิยมตามแบบอย่างของโลกตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของตนเองที่ไม่ได้มีหลักการที่จะสนับสนุนการใช้ชีวิตตามความจำเป็นที่แท้จริง และการวัดค่ากับผู้อื่นในเชิงแข่งขันโดยไม่ได้ให้ความสนใจในตัวคนที่แท้จริงเท่าที่ควร ซึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาตนก่อนที่จะให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบภายนอกและยังมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มากเกินไปความจำเป็นในการดำเนินชีวิตในทางพระพุทธศาสนาจะมีแนวทางและวิธีคิดที่จะพยายามลดสิ่งที่ไม่จำเป็นเหล่านั้นด้วยเหตุและผลที่สามารถอธิบายความเป็นมาเป็นไปได้อย่างดี ต่อเมื่อผู้ใช้แรงงานในสถานะที่เป็นฐานของปัญหาต่าง ๆ การนำผลจากการวิจัยมาลงมือปฏิบัติจะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยเหตุและผล ด้วยการแก้ไขปัญหาด้วยหลักพุทธธรรมจะทำให้เชื่อได้ว่าผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้นให้คลี่คลายไปในแนวทางที่จะก่อให้เกิดผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยลดน้อยลง

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์เรื่องการศึกษาลักษณะทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหาคือผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ๒ ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในแง่นโยบายการนำไปใช้ และ เพื่อการวิจัยต่อไป ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในแง่นโยบายการนำไปใช้

การนำความรู้เรื่อง ผู้ใช้แรงงานประสบปัญหาจากผลกระทบจากมาตรฐานแรงงานไทยที่ได้รับบริการแก้ไขตามหลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนา ว่าจะต้องมีความรู้ทางหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเบื้องต้นอยู่บ้าง เพื่อที่จะสามารถนำความรู้มาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องด้วยเหตุและปัจจัย ซึ่งผลที่ได้รับจะมากหรือน้อยนั้นก็ขึ้นอยู่กับภูมิความรู้ทางพุทธธรรมของผู้ประสบปัญหาที่ทำการศึกษาลักษณะ และหากผู้ประสบปัญหาสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาและเพิ่มศักยภาพให้ตนเองซึ่งจะส่งผลให้เกิดการศึกษาหลักธรรมอย่างกว้างขวางต่อไปในภายภาคหน้าสามารถนำไปปรับใช้เป็นข้อปฏิบัติตามความเหมาะสม ตามที่ได้เสนอแนะไว้ นี้ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาที่จะได้เข้าใจในปัญหาได้ชัดเจนขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สุขต่อตนเอง ครอบครัวและสังคมได้ ด้วยความสุข ความเจริญในชีวิตและหน้าที่ต่อไป

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

๑. เนื่องจากการทำวิจัยนี้ไม่ได้ทำการศึกษานำหลักพุทธธรรมโดยตั้งอยู่บนฐานข้อมูลที่ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนั้นถ้าหากจะมีการศึกษาวิธีการแก้ไขปัญหามาจริงเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็จะสามารถได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงพร้อมทั้งสามารถรวบรวมสถิติหรือข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงวิธีการแก้ไขปัญหาของผู้ใช้แรงงานได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

๒. ศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติของผู้ใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาก็จะทำให้ทราบถึงมุมมองในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการแก้ไขปัญหว่าเป็นที่ยอมรับของผู้นำไปใช้หรือไม่ เพราะผลของการศึกษาจะสามารถนำไปปรับใช้กับการสร้างทัศนคติต่อกลุ่มอื่นๆที่มีต่อพระพุทธศาสนา

๓. ศึกษาเปรียบเทียบเชิงวิเคราะห์การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการแก้ไขปัญหในด้านต่างๆของสังคมไทย จะทำให้หลักพุทธธรรมของพระพุทธศาสนาเข้าไปมีบทบาทในส่วนต่างๆเพื่อจะเป็นการพิสูจน์ได้ว่าหลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ได้ค้นพบโดยพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีอยู่ทั่วไปในสากลโลกแต่การค้นพบนั้นต้องมีการศึกษาโดยผู้ที่ต้องการที่จะมีความรู้ให้นำไปใช้ในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติในบริบทต่าง ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี - ไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๑๕.

_____ . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๑๕.

_____ . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์วิญญาน. ๒๕๑๒-๒๕๑๕.

มหาหมากุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. พระสูตรและอรรถกถาแปล จัดพิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาหมากุฏราชวิทยาลัย. ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมสวัสดิการคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน. มาตรฐานแรงงานไทย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๔๗.

ชวลิต สละ . หลักเศรษฐศาสตร์แรงงานเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

ณัฐพันธ์ เขจรนนทน, ผศ.ดร. พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

เบญจา ยอดดำเนิน — แอ๊ดดิทจึ๋ นุปลา สิริรัศมิ์ วาทีนึ๋ นุญชะลัถึ๋ . การศึกษาเชิงคุณภาพ: เทคนิคการวิจัยภาคสนาม. นครปฐม: โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด,
๒๕๔๕ .

_____ .ธรรมนุญชีวิต พุทธจริธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม . กรุงเทพมหานคร :บริษัท สหธรรมิก
จำกัด . พ.ศ. ๒๕๔๔

_____ .พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย .๒๕๔๖.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาถิน.เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น.กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
พ.ศ.๒๕๕๑

สำนักงานคุ้มครองแรงงาน .พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ ๒๕๔๑ . กรุงเทพมหานคร :หจก.
บางกอกบล็อท . พ.ศ. ๒๕๔๑

สำนักงานแรงงานสัมพันธ์ . พระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๘ . กรุงเทพมหานคร:
บริษัท เรียงสยาม กราฟฟิค ดีไซน์ จำกัด . พ.ศ. ๒๕๕๑

สำนักงานพัฒนามาตรฐานแรงงาน.คู่มือการดำเนินงานตามมาตรฐานแรงงานไทย ความรับผิดชอบ
ทาง สังคมของธุรกิจไทย มรท.๘๐๐๑-๒๕๔๖.หจก.บางกอกบล็อท.พ.ศ.๒๕๔๗

สำนักงานพัฒนามาตรฐานแรงงาน.คู่มือเตรียมความพร้อมเพื่อรับการตรวจประเมินมาตรฐาน
แรงงานไทยมรท.๘๐๐๑-๒๕๔๖.นนทบุรี:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
พ.ศ. ๒๕๔๗

สำนักงานพัฒนามาตรฐานแรงงาน . ด้วบทอนุสัญญาพื้นฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ .
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไร่ไทยเพรส จำกัด

สำนักงานพัฒนามาตรฐานแรงงาน . ด้วบทอนุสัญญาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศซึ่งไทย
ให้สัตยาบันแล้ว . กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไร่ไทยเพรส จำกัด

(๒) บทความ / สารนิพนธ์/ วิทยานิพนธ์

เจียรวิทย์ พิณจิการวัฒนกุล. ผลกระทบจากภาวะวิกฤติเศรษฐกิจที่มีต่อกลุ่มผู้ใช้แรงงานก่อสร้าง
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์. พ.ศ.๒๕๔๒

ทศพล ศรีคุณ.สภาพและความต้องการเพื่อการเตรียมตัวด้านอาชีพของผู้ใช้แรงงานในสถานะ
เศรษฐกิจตกต่ำ ศึกษาเฉพาะกรณี : ผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการอุตสาหกรรม
การผลิตในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาวิทาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. พ.ศ.๒๕๔๔

บัณฑิตา ทรัพย์กมล . ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรภาครัฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงาน
อุตสาหกรรมเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร . (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม)
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . พ.ศ. ๒๕๔๔

พนิดา นัยพร. การแรงงานสัมพันธ์ในสถานประกอบการขนาดเล็ก : ศึกษากรณีสถานประกอบ
กิจการในเขตพระนคร: พัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหามบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . พ.ศ.๒๕๔๗

มนตรี เลิศสกุลเจริญ . แนวทางการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ
ภาคอุตสาหกรรมจังหวัดนนทบุรี:(การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม)คณะ
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . พ.ศ. ๒๕๔๗

มิสไฟน์ .”วังวนปัญหาแรงงาน-เกษตร”:ไทยรัฐ.(๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๔)

สุทัศน์ อุดมโสภกิจ. ปัญหาครอบครัวของผู้ใช้แรงงานกะกลางคืน : ศึกษาเฉพาะกรณีสถาน
ประกอบการในเขตนิคมอุตสาหกรรมบางปู จังหวัดสมุทรปราการ: พัฒนาแรงงานและ
สวัสดิการมหามบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ . พ.ศ.๒๕๔๐

อร ชวลิตนิธิกุล . มาตรการคุ้มครองแรงงานของประเทศสหรัฐอเมริกาในการค้าระหว่างประเทศที่มี
ผลต่อประเทศไทย : นิติศาสตร์มหามบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. ๒๕๔๘

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
เอกสารขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
 เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
 โทร./โทรสาร ๐๒-๒๒๒๐๖๔๐

ที่ ศธ ๖๑๐๑/ว๕๒๑

๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๒

เรื่อง ขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์และลงนามเพื่อรับรองการให้ข้อมูล

เจริญพร กลุ่มเป้าหมายเพื่อการวิจัย

ด้วย นายเขมะทัศน์ นามสกุล ศิริมงคลลาวัลย์ เลขประจำตัวนิสิต ๕๔๖๑๐๕๑๓๕๔ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ไขปัญหามลภาวะจากมาตรฐานแรงงานไทย” โดยในการทำวิจัย มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาและวิจัยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เพื่อการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเจริญพรมมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตสัมภาษณ์ท่าน โดยเวลาตามแต่ท่านจะพิจารณาเห็นสมควร ซึ่งนิสิตจะมาประสานงานด้วยตนเอง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนาขอบคุณล่วงหน้ามา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระศรีสิทธิมนี)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร./โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๔๐

<http://gds.mcu.ac.th>

นายเขมะทัศน์ ศิริมงคลลาวัลย์ โทร.๐๕๒-๕๔๖๗๖๐๕

ภาคผนวก ข.

รายชื่อกลุ่มเป้าหมายที่ยินยอมให้ข้อมูลในการทำงานวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อสกุล	: นายเขมะทัสน์ ศิริมงคลลาวัลย์
วัน/เดือน/ปีเกิด	: ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๗
สถานที่เกิด	: อ.เมือง จ.ลำปาง
สถานที่ติดต่อ	: 138 ถนนประสานไมตรี ตำบลสบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐ โทร : ๐๘-๒๕๕๖๗๖๐๕
การศึกษา	
สาขาวิชาเอกที่จบการศึกษา	: ศิลปศาสตรบัณฑิต
สถาบันที่จบการศึกษา	: สถาบันราชภัฏลำปาง ในปีพ.ศ.๒๕๔๖
การทำงาน	
พ.ศ.๒๕๔๒	: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดลำปาง
พ.ศ.๒๕๔๓	: ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัด ลำปาง
พ.ศ.๒๕๔๖	: บริษัท รอยแผลแคนอินคัสทรีส์ จำกัด
พ.ศ.๒๕๕๑	: บริษัท วิ แอนด์ พี จิวเวลเลอร์รี่ จำกัด
พ.ศ.๒๕๕๒	: บริษัท คลินตัน เพาเวอร์ การ์ด จำกัด
พ.ศ.๒๕๕๓	: บริษัท มาเจสติคอุตสาหกรรมอาหาร จำกัด
พ.ศ.๒๕๕๓	: บริษัท เวเนออร์ (ไทยแลนด์) จำกัด
หน้าที่การงานในปัจจุบัน	: ประกอบธุรกิจส่วนตัว
วันเดือนปีที่เข้าศึกษา	: ๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๔๕